

Interpretacija i metodički pristup komediji "Novela od Stanca" autora Marina Držića

Krnić, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:472963>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-24**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za kroatistiku
Katedra za metodiku nastave hrvatskog jezika i književnosti

**INTERPRETACIJA I METODIČKI PRISTUP KOMEDIJI *NOVELA OD
STANCA* AUTORA MARINA DRŽIĆA**

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Matea Krnić

Zagreb, rujan 2024.

Mentor

Red. prof. dr. sc. Dean Slavić

Interpretacija i metodički pristup komediji *Noveli od Stanca* autora Marina Držića

Sažetak: Diplomski rad tematizira metodičke postupke u interpretaciji komedije *Novela od Stanca* autora Marina Držića. Ti su postupci primjenjivi u analitičko-interpretativnom i problemsko-stvaralačkomu metodičkom sustavu. Predlažu se različiti motivacijski postupci kojima nastavnik može uvesti učenike u bolje razumijevanje djela te im osvijestiti svestremenost teme koju djelo predstavlja, a komedija je lokalizirana u književno-stilsku epohu hrvatske i dubrovačke renesanse te stavljena u kontekst života i stvaralaštva Marina Držića. Osnovni dio rada čine interpretacija i metodika koje, uz važne teoretske podatke o *Noveli od Stanca*, sadrže i prijedloge zadataka i metoda s pomoću kojih nastavnik može s učenicima učinkovito interpretirati djelo na satu književnosti. Metodika pristupa komediji sadrži i praktični dio koji prikazuje primjer izvedbe nastavnoga sata lektire *Novela od Stanca* te rezultate učeničke ankete nakon održanoga nastavnog sata u srednjoj školi. Interpretacija također obuhvaća i osnovne karakteristike djela kao što su tema, kompozicija i fabula, nudi pojašnjenja oko nesuglasica povezanih s točnim žanrovskim određenjem, opisuje jezik i stil, a poseban naglasak stavlja na likove i antiteze selo – grad i mladost – starost. Osim toga, upućuje se i na Držićeve aluzije na ondašnju dubrovačku svakodnevicu te na moguća ideološka čitanja koja se u djelu naziru.

Ključne riječi: Marin Držić, renesansa, Dubrovnik, metodički postupci, interpretacija

An Interpretation and a Methodological Approach to the Comedy *The Tale of Stanac* by Marin Držić

Summary: This master's thesis deals with the methodological procedures used in the interpretation of the comedy *The Tale of Stanac* by Marin Držić. These procedures are applicable within interpretation-analysis and problem-creation methodological systems. The thesis proposes various motivational strategies that teachers can use to help students acquire a deeper understanding of the literary work and highlight the modernity of the themes addressed in the comedy. The comedy takes place during the literary period of the Croatian and Dubrovnik Renaissance and is set in the context of the life and work of Marin Držić. The main parts of the thesis encompass the interpretation and methodology section, which, along with important theoretical information about *The Tale of Stanac*, include suggestions for tasks and methods that teachers can use to effectively interpret the work with the students during literature lessons. The methodological approach to comedy also includes a practical part, which outlines an example of a required reading lesson dealing with *The Tale of Stanac*, along with the results of

a student questionnaire conducted after the lesson in secondary school. The interpretation section also covers the basic characteristics of the literary work, such as the theme, composition, and plot. It also explains the conflicting notions regarding the correct genre definitions, describes the language and style, and pays special attention to the characters and the antitheses of village vs. city and youth vs. old age. The thesis also addresses the author's allusions to everyday life in Dubrovnik at the time and brings attention to potential ideological interpretations of the comedy.

Keywords: Marin Držić, renaissance, Dubrovnik, methodological procedures, interpretation

SADRŽAJ

1. UVOD	5
2. MOTIVACIJA.....	7
3. LOKALIZACIJA	13
3.1. Društveno-političke okolnosti razvoja hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti	16
3.2. Marin Držić i <i>Novela od Stanca</i> u okviru hrvatskoga renesansnog kazališta.....	22
4. INTERPRETATIVNO ČITANJE, EMOCIONALNO-INTELEKTUALNA STANKA TE OBJAVLJIVANJE I KOREKCIJA OSJEĆAJA.....	32
5. INTERPRETACIJA	34
5.1. Tema, kompozicija i fabula	35
5.2. Žanrovske odrednice	40
5.3. Likovi i antiteze kao neodvojive komponente u <i>Noveli od Stanca</i>	47
5.4. Jezik i stil.....	55
5.5. Aluzije na dubrovačku svakodnevicu Držićeva vremena.....	61
5.6. Ideološka čitanja <i>Novele od Stanca</i>	65
6. UČENIČKE REAKCIJE	69
6.1. Analiza održanoga sata.....	69
6.2. Analiza učeničkih anketa.....	71
7. ZAKLJUČAK	75
8. PRILOZI.....	77
8.1. Učeničke ilustracije iz projekta <i>Držić iz Pera Radića</i>	77
8.2. Tekst članka s internetske stranice <i>Srednja.hr</i> (Šćuric, 2021).....	80
8.3. Ulomak iz trećega prizora <i>Novele od Stanca</i>	81
8.4. Priprema za izvedbu nastavnog sata.....	87
9. LITERATURA	109

1. UVOD

U ovom će se diplomskom tekstu interpretirati i metodički pristupiti komediji *Novela od Stanca* autora Marina Držića koja se nalazi na popisu obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje u srednjim školama. Djelo je objavljeno godine 1551. kod tiskara Niccolò Bascarinija u Veneciji kao dio knjige *Pjesni Marina Držića ujedno stavljene s mnogim družim lijepim stvarmi*, a godine 1550. ili 1551. izvedeno je na piru plemića Martolice Džamanjica i plemkinje Anice Kabužić.

Sastavljena od svega tristo šesnaest stihova pisanih u dvostruko rimovanim dvanaesticima te podijeljena u tek sedam prizora jednoga čina, *Novela od Stanca* predstavlja najkraće, no istodobno „vjerojatno stilski najčistije i možda najsavršenije“ (Čale, 1979: 80) Držićevo djelo. Djelo također sadrži i posvetu napisanu u deset dvostruko rimovanih dvanaesteraca i upućenu dubrovačkomu plemiću Sabu Nikolinovu.

Metodički postupci u interpretaciji komedije *Novela od Stanca*, prikazani u ovom tekstu, primjenjivi su u analitičko-interpretativnom i problemsko-stvaralačkom metodičkom sustavu te prilagođeni učenicima srednjih škola u okviru predmetnoga područja Književnost i stvaralaštvo. Unutar interpretativno-analitičkoga metodičkoga sustava, jednoga od najčešće primjenjivanih sustava u nastavnoj praksi hrvatskih osnovnih i srednjih škola, „samo književno djelo dolazi u središte pozornosti, a njegova interpretacija u središtu je sata književnosti. Biografija, bibliografija i društveni kontekst u drugom su planu i, ako se uopće rabe, služe tomu da pomognu tumačiti sam tekst.“ (Slavić, 2011: 12)

Budući da se *Novela od Stanca* nalazi u popisu djela za cjelovito čitanje u srednjim školama, u ovom se tekstu predlažu i metodički postupci iz problemsko-stvaralačkoga metodičkoga sustava u kojem je „učenik postavljen pred književni problem, potaknut tim problemom počinje razmišljati, istraživati djelo, iznositi svoja zapažanja i konačno o njima raspravljati.“ (isto: 15)

Analiza će započeti motivacijom koja mora uvesti učenike u sat interpretacije. Nakon toga djelo će se lokalizirati u kontekstu hrvatske renesansne književnosti te života i stvaralaštva Marina Držića kao jednoga od naših najvećih renesansnih komediografa. Potom će se djelo interpretirati: odredit će se osnovne karakteristike kakve su tema, kompozicija i fabula, pojasnit će se nesuglasice oko točnoga žanrovskog određenja, opisat će se jezik i stil, a poseban naglasak bit će stavljen na likove unutar djela, kao i na antiteze

starost – mladost i selo – grad koje čine važan dio interpretacije. Učenici će analizirati vladanje dubrovačkih mladića prema starcu Stancu te pronalaziti poveznice sa suvremenošću. Osim toga, istraživat će Držićeve aluzije na ondašnju dubrovačku svakodnevicu te moguća ideološka čitanja koja se u djelu naziru.

Osim interpretativno-analitičkoga i problemsko-stvaralačkoga metodičkog sustava, koristit će se i pojedina vizualna i audiovizualna sredstva, a odgojno-obrazovni ishodi bit će definirani za predmetno područje Književnost i stvaralaštvo prema *Kurikulu za nastavni predmet Hrvatski jezik za srednje strukovne škole na razini 4.2. u Republici Hrvatskoj* (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019., u daljnjem tekstu *Kurikul*). Posebno je potrebno istaknuti odgojno-obrazovne ishode na razini teme u kojima se od učenika očekuje da „analizira književni tekst na sadržajnoj i izraznoj razini“ (Kurikul, 2019) te „samostalno kritički promišlja i vrednuje tekstove i ideje iznesene u njima“ (Kurikul, 2019). Nastavnik heurističkim razgovorom te metodom rada na tekstu potiče učenike da samostalno dolaze do zaključaka te pronalaze odgovore na problemska pitanja, što kod učenika stvara naviku i znanje o interpretaciji književnoga djela i stvaranju kritičkoga mišljenja.

Na kraju diplomskoga teksta prikazan je primjer pripreme za sat lektire u srednjoj školi te analiza učeničke ankete nakon sata održanoga u Srednjoj školi Ivan Meštrović Drniš. Održani sat izveden je u obliku interpretativno-analitičkoga metodičkog sustava, a obrađuje temu analize likova i antiteza u komediji *Novela od Stanca*.

2. MOTIVACIJA

Kako bismo učenike pripremili na recepciju *Novele od Stanca*, na početku nastavnoga sata neophodno je provesti doživljajno-spoznajnu motivaciju koja će u učenicima probuditi znatiželju i interes za tumačenje nastavnoga gradiva. „Motivacija je postupak kojim učenike pripremamo za izravnu recepciju književnoga djela. Treba biti primjerena dobi i sposobnostima učenika te samomu djelu. Učenici moraju doživjeti umjetninu i spoznati njezine bitne poruke, a motivacija će poticati upravo doživljaj i spoznaju. Povezanost s djelom može se ostvariti putem bilo kojega elementa: teme, pripovijesti, lika, žanra, ugođaja, prostora, vremena ili kojega manjega znaka iz umjetnine.“ (Slavić, 2011: 47)

Dragutin Rosandić (2005) razlikuje šest vrsta motivacija, a to su: 1) motivacije utemeljene na osobnim iskustvima učenika (emocionalnim, moralnim, socijalnim, intelektualnim); 2) motivacije utemeljene na književnoteorijskoj i književnopovijesnoj osnovi; 3) motivacije utemeljene na likovnim, glazbenim i filmskim predlošcima; 4) motivacije utemeljene na općekulturnim sadržajima; 5) motivacije utemeljene na lingvističko-stilističkoj osnovi; 6) motivacije utemeljene na filozofskoj, sociološkoj i povijesnoj osnovi. Rosandić također ističe i da se tipovi motivacije odabiru „u skladu s idejno-estetskim značajkama djela i ciljevima interpretacije“. (Rosandić, 2005: 434) S obzirom na to da je *Novela od Stanca* djelo koje je namijenjeno za cjelovito čitanje u srednjoj školi, postoji širok raspon motivacija koje je moguće primijeniti za bolju recepciju djela.

U okviru motivacija utemeljenih na osobnim iskustvima učenika, moguće je učenike potaknuti da zamisle kako bi se osjećali kad bi se neki prijatelj ili stranac s njima našalio. Motivaciju je moguće započeti tako da se učenicima pokaže kratak videozapis u kojem je prikazana prijevara koju unaprijed uvježbani glumci smjeste slučajnim prolaznicima.¹ Na početku videozapisa gledatelji (učenici) vide dvije žene podjednake tjelesne građe, odjevene u potpuno istu odjeću, s istim modnim dodatcima i istim frizurama. Jedinu razliku između njih čini njihova dob, tj. jedna je starije, a druga mlađe životne dobi. Iza njih se nalazi jezero nad kojim je postavljen velik natpis na kojem piše „Fountain of Youth“, odnosno „Zdenac mladosti“. Zatim mlađa žena, uz pomoć profesionalnih ronilaca, zaroni ispod površine jezera, dok starija žena zaustavlja slučajne prolaznike i moli ih da joj pričuvaju osobne stvari dok ona zaroni u zdenac. Prolaznici se u početku kriomice podsmjehuju ženinoj naivnosti, ali joj pristaju

¹ Poveznica s primjerom videozapisa za motivaciju utemeljenu na osobnim iskustvima učenika: <https://www.youtube.com/watch?v=KCEhtsA5Lwk> (pregled 10.5.2024.).

pričuvati stvari. Kad žena zaroni u jezero, umjesto nje izroni mlađa žena. Kamera potom prikazuje iznenađena i zaprepaštena lica prolaznika koji stoje na obali. Njihove reakcije kod gledatelja (učenika) izazivaju smijeh. Na kraju videozapisa izroni i starija žena te glumci prolaznicima priznaju da je riječ bila samo o šali te se svi zajedno smiju. Nakon pogledana videozapisa, nastavnik može s učenicima razgovarati o emocijama koje su kod njih pobudile reakcije slučajnih prolaznika. Također, moguće je razgovarati i o prijevarama koje su sami doživjeli ili smjestili nekomu. Prema unaprijed osmišljenim upitima, učenici mogu iznositi svoje stavove i razmišljanja o naravi nestašnosti i prijevarama. Moguće je i razgovarati s učenicima o tome jesu li se ikada pokušali našaliti na sličan način s nekim starijim članovima obitelji, primjerice s roditeljima ili bakama i djedovima. Razgovor je moguće razviti i u raspravu o tome je li se mlađim naraštajima zabavnije na ovakav način šaliti sa svojim vršnjacima ili sa starijim osobama. Također, nakon pogledana videozapisa, nastavnik može s učenicima voditi i razgovor o vječnoj ljudskoj težnji za ljepotom i pomlađivanjem.

Nadalje, motivaciju utemeljenu na osobnim iskustvima učenika može činiti i samostalan pisani sastavak koji su učenici, nakon što im ga je nastavnik zadao na prethodnom satu, napisali kao domaću zadaću. Rosandić navodi da „samostalni pismeni radovi učenika/ učenice mogu poslužiti kao ishodište u organizaciji nastavnog sata“ te se na taj način „integrira izvanredni rad i rad na nastavnom satu“. (Rosandić, 2005: 436) Uzevši u obzir tematiku *Novele od Stanca*, teme za pisani sastavak mogu biti raznolike. Ako se, primjerice, radi o prvom satu tumačenja lektire, nastavnik može prethodno zadati učenicima da napišu sastavak o prijevarama koje su oni smjestili nekomu ili doživjeli osobno. Nakon čitanja sastavka na početku sata, nastavnik može s učenicima razgovarati o sveprisutnosti različitih šala i prijevarama još od Držićeva vremena pa sve do danas. Učenici se na taj način mogu poistovjetiti s dubrovačkim mladićima. Međutim, ako su učenici već imali jedan ili više nastavnih sati tumačenja *Novele od Stanca* na kojima su odredili osnovna obilježja djela, za sat interpretacije antiteza kojima djelo obiluje nastavnik može zadati drugačiju temu za pisani sastavak učenika. Kako bi ukazao na svezremenski kontrast između starosti i mladosti, nastavnik može na prethodnom satu podijeliti učenike u dvije skupine. Učenici prve skupine mogu se staviti u Stančevu poziciju te zamisliti kako je izgledao njegov razgovor sa suprugom Mionom nakon što se, prevaren i obrijan, vratio iz Dubrovnika na rijeku Pivu. Učenici druge skupine mogu se staviti u poziciju Džive Pešice te zamisliti kako je on ispričavao cijeli događaj svojim prijateljima koji nisu bili s njim te noći. Svaki učenik može napisati tekst u obliku dijaloga. Uz to, kako bi se ostvarila i unutarpredmetna korelacija s unutarpredmetnim područjem Hrvatski jezik i komunikacija, nastavnik može zadati

učenicima da tekst napišu određenim idiomom. Nakon čitanja po jednoga dijaloga iz svake skupine, nastavnik može uputiti učenike da obrate pozornost na emocije koje prevladavaju u svakome od dijaloga. Može se pretpostaviti da u dijalogu Stanca i Mione prevladavaju ljutnja, razočaranje ili tuga, dok u dijalogu Džive Pešice i njegovih prijatelja prevladavaju smijeh, objijest ili ponos zbog domišljatosti. Različite osjećaje učenici tada mogu povezati s njihovom dobnom razlikom, nakon čega može uslijediti razgovor i o kontrastima između njih samih kao pripadnika mlađega naraštaja te osoba starije životne dobi (njihovih roditelja, djedova i baka itd.). Učenici na taj način mogu usporediti naraštajne sukobe koji sami doživljavaju s naraštajnim sukobima iz Držićeva vremena te uvidjeti kako su slični problemi, koji danas muče njih, mučili i njihove vršnjake prije više od četiristo pedeset godina.

Zadavanje poticajne tematske riječi također je jedan od čestih postupaka kojima se ostvaruje motivacija. „Među najčešćim je postupcima i prikupljanje riječi koje uz određeni središnji pojam učenicima 'padnu na pamet', tj. postupak asociranja ili stvaranja asocijacija.“ (Slavić, 2011: 60) Pri interpretaciji *Novele od Stanca*, nastavnik kao ključnu riječ može izabrati imenicu *šala*, ali isto tako i opoziciju *starost – mladost*. Zatim će učenici sami nadopunjavati središnji pojam svojim mislima i asocijacijama, što „stvara doživljajni kontekst u kojem će se kretati interpretacija“. (Rosandić 2005: 435)

U okviru recepcije *Novele od Stanca*, nastavnik može odabrati i motivacije utemeljene na likovnim, glazbenim i filmskim predlošcima. Slavić ističe da je kod glazbenih likovnih i filmskih motivacija „riječ o motivacijama koje su bliske korelacijama“. (Slavić, 2011: 49) U ovom slučaju može se govoriti o međupredmetnoj korelaciji koja „povezuje hrvatski jezik s glazbenim i likovnim odgojem, poviješću umjetnosti, zemljopisom, engleskim, njemačkim i s nizom drugim disciplina“, a poveznica može biti izabrana „na razini tema, motiva, likova, događaja, žanrova i cijelih struktura koje književno djelo nosi u sebi“. (isto: 20) Tako se pri interpretaciji *Novele od Stanca* može upotrijebiti likovna motivacija koja će, na temelju teme, dovesti djelo u korelaciju s nastavnim predmetom Likovna umjetnost. Prigodom korištenja ove vrste motivacije, važno je, prema Rosandiću, primijeniti nekoliko kriterija u odabiru likovnih ostvarenja: „a) Likovno djelo mora biti primjereno doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika/učenica. b) Likovno djelo treba izazvati zanimanje učenika/učenica, emocionalnu i intelektualnu reakciju. c) Po tematsko-idejnim i stilskim karakteristikama mora se uskladiti s literarnim djelom koje se interpretira. d) Izbor likovnoga djela ovisi o ciljevima nastavnoga sata. e) Slika koja se pokazuje ne smije biti manjeg formata od 88 x 68 cm.“ (Rosandić, 2005: 435-436) Ova se motivacija može iskoristiti u situaciji kad se učenici po prvi put susreću s

djelom, odnosno prije cjelovitoga čitanja djela kao lektire. Nastavnik može prikazati učenicima četiri ilustracije iz projekta *Držić iz pera Radića*. Riječ je o projektu u kojem su, u povodu 450. obljetnice Držićeve smrti, sudjelovali učenici OŠ braće Radić iz Zagreba u suradnji s Domom Marina Držića. Učenici su, u sklopu projekta, napravili strip nadahnut čitanjem *Novele od Stanca*, a slikovni prikaz može poslužiti kao motivacija za interpretaciju djela *Novela od Stanca*.² „Dok učenici promatraju sliku, nastavnik o njoj ne bi smio iznositi svoje mišljenje ili komentare. Nakon što su promotrili sliku, nastavnik treba usmjeriti pozornost učenika na njezine elemente koji se u najvećoj mjeri podudaraju s književnim djelom.“ (Slavić, 2011: 52) Na osnovi priloženih ilustracija, učenici mogu izdvojiti nekoliko osnovnih motiva te od njih oblikovati kratki sastavak o tome što očekuju od sadržaja djela. *Dubrovnik, noć, mladići, vile i čovjek po imenu Stanac* očekivani su motivi koje bi učenici mogli izdvojiti za oblikovanje sadržaja. Na ovaj način, učenici će biti potaknuti na stvaralačko izražavanje te će se bolje povezati s motivima iz komedije. Nakon čitanja ulomka iz udžbenika, učenicima će biti jasno da je Držić iste motive upotrijebio na posve nov i drugačiji način.

Kod tumačenja *Novele od Stanca* kao lektire, odnosno u situaciji kad su učenici već potpuno upoznati sa sadržajem djela, prethodno opisana motivacija nije učinkovita. Stoga se, također kao motivacija utemeljena na likovnom predlošku, učenicima može pokazati strip *Novela od Stanca* koji je naslikao Dubravko Kastropeli. Budući da Kastropeli nije sažimao djelo, već je za svaku govornu repliku likova naslikao po jedan kadar, nastavnik može izdvojiti nekoliko kadrova koji prikazuju ključne dijelove komedije. Na osnovu tih kadrova nastavnik može s učenicima započeti razgovor o sadržaju djela, likovima, antitezama itd., ovisno o odgojno-obrazovnim ishodima nastavnoga sata. Na isti se način nastavnik može poslužiti i motivacijom utemeljenom na filmskom predlošku. Komedija *Novela od Stanca* mnogo je puta bila uprizorena u kazališnu predstavu te nekoliko puta u film. Iako bi cjelovito gledanje predstave u kazalištu poslužilo kao izvrstan uvod u interpretaciju djela, to često nije ostvarivo. Ipak, na internetu su dostupne snimke brojnih predstava *Novele od Stanca* koje su izvodile razne glumačke družine u raznim kazalištima, kao i filmske interpretacije komedije. Nastavnik može učenicima unaprijed zadati da pogledaju nešto od toga, ali pritom mora paziti kako učenici ne bi, umjesto čitanja dramskoga djela, odlučili samo pogledati film ili predstavu. „Film i književno djelo mogu se usporediti u komparativnim postupcima u kojima se promatra strukturna, tematska, fabulativna i aktantska razina izvornoga teksta i filma kao njegove obrade“. (isto: 53) Nastavnik također može i na nastavnom satu učenicima prikazati isječak iz

² Učeničke ilustracije iz Projekta *Držić iz pera Radića* priložene su u poglavlju *Prilozi*.

predstave ili filma. Zanimljivim se čini isječak iz filma *Novela od Stanca* redateljice Ljiljane Jojić (Televizija Zagreb, 1983.) koji prikazuje prizor u kojem Dživo Pešica razgovara sa Stancem pokraj Onofrijeve fontane i svjedoči mu o svom pomlađivanju.³ Na osnovi toga isječka, nastavnik s učenicima može započeti razgovor o gotovo bilo kojem aspektu dramskoga djela (tema, sadržaj, likovi, jezik itd.), a također može i usporediti filmsku interpretaciju s dramskim tekstom. Prigodom ovakve vrste motivacije, kao filmski predložak može poslužiti i dokumentarna serija *Republika* autora Božidara Domagoja Burića koja u šest epizoda uvodi gledatelje u svakodnevicu i ugođaj Dubrovačke Republike. Naravno, potrebno je da učenici sami kod kuće pogledaju serijal (ili barem četvrtu epizodu *Velikani* u kojoj se, između ostalih, govori i o Marinu Držiću) kako bi ih to potaknulo na čitanje ili pripremlilo na interpretaciju u kojoj će usporediti dubrovačku svakodnevicu prikazanu u komediji i serijalu.

Osim toga, prigodom tumačenja *Novele od Stanca* kao lektire, nastavni je sat moguće započeti motivacijom utemeljenom na općekulturnim sadržajima ili, preciznije, na novinskim ili drugim vijestima. S obzirom na to da je današnja mladež sve više zaokupljena vlastitim izgledom te se često bez razmišljanja podvrgava različitim načinima uljepšavanja i pomlađivanja s društvenih mreža, ova bi motivacija mogla biti i poticaj učenicima da ne trebaju vjerovati svemu što na društvenim mrežama piše, baš kao što ni Stanac nije trebao vjerovati svemu što mu je Dživo rekao. Prigodom korištenja ove motivacije, učenicima se na početku nastavnoga sata mogu podijeliti listići s, primjerice, ispisanim člankom preuzetim s internetske stranice *Srednja.hr*.⁴ Članak govori o studentici koja je hospitalizirana nakon što samostalno pokušala ukloniti ožiljke od akni primjenjujući savjete koje je vidjela na društvenoj mreži TikTok. Nakon čitanja članka, nastavnik može potaknuti učenike da razmisle o tome jesu li se i oni nekad našli u sličnoj situaciji, odnosno jesu li ikada poslušali savjete s društvenih mreža koji im nisu donijeli željene rezultate. Nadalje, nastavnik može uputiti učenike na početak trećega prizora iz drame u kojem Stanac kaže: „Studena vodica umjesto pr'jatelja/ ter mi je družica, a kami postelja;/ i meni t' nije spat nego bdjet i javi/ danicu svitlu zvat da bil dan objavi,/ u noćnoj da tmasti zločinac ki mene/ ne bude pokrasti kon vode studene.“ (Držić, 2006: 23, 24) Iz citata je vidljivo da je Stanac bio svjestan opasnosti koje su na dubrovačkim ulicama u to vrijeme vrebale, odnosno, znao je da postoji mogućnost da bude prevaren i pokraden. Ali usprkos opreznosti, mladi su ga Dubrovčani uspjeli prevariti. Nastavnik može potaknuti učenike na razgovor o tome zašto ljudi, iako svjesni činjenice da čarobni načini uljepšavanja i

³ Poveznica s isječkom iz filma *Novela od Stanca* redateljice Ljiljane Jojić (Televizija Zagreb, 1983.): https://www.youtube.com/watch?v=ZzwO1sS3KSY&t=7s&ab_channel=eLektire (pregled 10.5.2024.).

⁴ Tekst članka s internetske stranice *Srednja.hr* priložen je u poglavlju *Prilozi*.

pomlađivanja ne postoje, ipak često povjeruju onomu što čuju od nekoga (ili pročitaju na internetu). Ovom poveznicom između novinskoga članka i književnoga djela učenici mogu zaključiti kako su pojedine društvene pojave ostale nepromijenjene još od Držićevih dana. Oduvijek su postojali ljudi željni promjena u svom izgledu, kao i ljudi spremni osmisliti lažne savjete radi zarade ili, kao što je u *Noveli od Stanca* slučaj, radi zabave. Sličan primjer privodi i Slavić (Slavić, 2011: 55) navodeći članak sa službene internetske stranice policije koji je godine 2008. pripravnica Nikolina Rutić iskoristila kao motivaciju za interpretaciju *Novele od Stanca*. Članak govori o okradenom starcu kojemu je na području Zagreba jednoga jutra prišao nepoznati mladić, pokazao mu zlatni lanac i rekao kako su ga zajedno pronašli te bi stoga bilo pošteno da ga prodaju i podijele novac. Baš je tada naišao drugi mladić koji im se predstavio kao zlatar te procijenio vrijednost lanca na tri tisuće kuna rekavši da ga može otkupiti. Međutim, rekao je i da se njegova zlatarnica nalazi na drugom dijelu grada te bi mu trebala dva sata da ode u nju po novac. Prvi je mladić na to rekao da nema vremena toliko čekati, stoga mu je starac ponudio da će ga isplatiti u polovici vrijednosti lanca, a potom sam pričekati zlatara. Starac i mladić potom su se zajedno uputili do obližnjega staračkoga doma, u kojem je starac stanovao, gdje mu je mladić ukrao svu ušteđevinu koju je posjedovao i pobjegao. Nakon čitanja teksta, nastavnica je s učenicima razgovorom povezala događaj iz članka sa sadržajem *Novele od Stanca*, čime je kod njih osvijestila postojanje sličnosti nekih društvenih događaja i psiholoških obrazaca između današnjih ljudi te Držićevih suvremenika.

Slavić ističe da „svaku motivaciju valja temeljito pripremiti, katkada učenicima treba dati zadatak i na prethodnom satu, što znači da moramo biti svjesni rasporeda gradiva u programu i svojih te učeničkih zadataka vezanih za iduće sate.“ (isto: 60) Motivacija treba biti sastavni dio svakoga nastavnog sata jer je njezin cilj stvaranje prikladnoga ozračja za recepciju i interpretaciju književnoga djela. Ona treba biti usklađena s prirodom književnoga djela te zainteresirati učenike za djelo i/ili njegovu interpretaciju, stoga dobra (ili loša) motivacija često može biti ključna u učeničkom doživljaju i spoznaji djela.

3. LOKALIZACIJA

U interpretativno-analitičkom metodičkom sustavu, nakon provedene doživljajno-spoznajne motivacije, potrebno je najaviti i lokalizirati djelo koje će se interpretirati na nastavnom satu. Pritom je važno obratiti pozornost na to da lokalizacija bude povezana i s motivacijom i sa samim književnim djelom. „Lokalizacijom smještamo ulomak u djelo, djelo u književnikov opus i opus u tematski, žanrovski te konačno vremensko-prostorni okvir.“ (Slavić, 2011: 63) U planiranju lokalizacije potrebno je krenuti od prirode književnoga teksta koji se interpretira. Dragutin Rosandić (2005) stoga dijeli književne tekstove na nezavisne i zavisne. "Nezavisni ili samostalni tekstovi nisu izdvojeni odlomci iz veće cjeline (to su cjeloviti tekstovi, kraća pripovijetka, novela, crtica, pjesma). Zavisni su tekstovi odabrani odlomci izdvojeni iz veće cjeline (romana, novele, pripovijetke ili drame.“ (Rosandić, 2005: 438) Pritom Rosandić ističe kako nijedan književni tekst nikad nije u potpunosti samostalan jer je uvijek dio neke veće cjeline, npr. književnoga opusa svoga tvorca, vremena u kojem je nastalo, književnih uzora itd. Upravo zbog toga Slavić s lokalizacijom povezuje i intertekstualnost, ističući da, iako je intertekst važan pri interpretaciji književnoga djela, ipak „ne valja pretjerivati i lokalizaciju prije čitanja pretvarati u punu interpretaciju“. (Slavić, 2011: 65)

I Slavić i Rosandić ističu dvije vrste lokalizacija, a to su vanjska i unutarnja lokalizacija. Vanjska lokalizacija podobnija je za interpretaciju nezavisnih tekstova. „Vanjska lokalizacija smješta djelo u kontekst autorove građanske i stvaralačke biografije, u tematski ili stilski kontekst, u književnopovijesni i književnoteorijski okvir.“ (Rosandić, 2005: 445) Pri interpretaciji zavisnih tekstova koristi se unutarnja lokalizacija. „Unutarnja je lokalizacija postupak kojim se izdvojeni dio iz veće cjeline (odlomak – epizoda, scena) smješta u tu cjelinu kao njezin sastavni dio.“ (isto: 445)

„U provođenju lokalizacije teksta postavlja se pitanje njezina redoslijeda u sustavu interpretativnog procesa. U metodici nastave književnosti i školskoj praksi to pitanje nije cjelovitije riješeno.“ (isto: 445) Rosandić tako ističe da se unutarnja lokalizacija zavisnih tekstova najčešće provodi prije interpretativnoga čitanja kako se ne bi narušilo izražavanje doživljaja djela. S druge strane, vanjska lokalizacija može se provoditi i prije interpretativnoga čitanja i poslije objave doživljaja djela, a također može biti i tema dopunskih aktivnosti nakon interpretacije.

Unutarnja i vanjska lokalizacija mogu se provoditi s pomoću nekoliko metodičkih postupaka. Slavić (2011) predlaže četiri: usmeno izlaganje nastavnika (ili heuristički razgovor), samostalno istraživanje učenika prije nastavnoga sata, izrada kompozicijskih tablica te izrada kronoloških tablica. Među navedenim postupcima najčešće je usmeno izlaganje nastavnika „kojim nastavnik usmeno iznosi osnovne obavijesti o žanru i temi djela, fabuli, likovima, povijesnom, književnom, zemljopisnom i psihološkom okviru u koji je djelo smješteno, odnosno u kojem se zbiva radnja toga djela.“ (Slavić, 2011: 66)

Komedija *Novela od Stanca* književno je djelo koje se nalazi na popisu djela za cjelovito čitanje u srednjoj školi, stoga se na njega mogu primijeniti i vanjska i unutarnja lokalizacija. Ulomke iz komedije koji se čitaju na satu, tj. tekstne predloške iz književnoga djela, treba smjestiti u komediju *Novela od Stanca*, a nju zatim u žanrovski i stilski okvir, u kontekst Držićeve biografije i stvaralačkog opusa te u književno-povijesno razdoblje. Pritom treba paziti na to da lokalizacija ne onemogući učenike u potpunom doživljaju književnoga djela.

Lokalizacija *Novele od Stanca* može biti provedena u obliku nastavnikova usmenog izlaganja, prigodom kojega je dovoljno napomenuti učenicima da je komedija *Novela od Stanca* jedno od najpoznatijih djela Marina Držića te da je objavljena godine 1551. Veneciji kao dio knjige *Pjesni Marina Držića ujedno stavljene s mnogim družim lijepim stvarmi*. Iste godine ili godinu ranije izvedena je, u pokladno vrijeme, na piru dubrovačkoga plemića Martolice Džamanjića i plemkinje Anice Kabužić, a prikazuje, kao i mnoga druga njegova djela, dubrovačku svakodnevicu te razlike između različitih društvenih skupina. Zatim nastavnik treba smjestiti djelo u okvir hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti te u kontekst života i stvaralaštva Marina Držića.

Uz to, lokalizacija navedenoga književnog djela može se provesti u obliku samostalnoga učeničkog istraživanja prije nastavnoga sata. Nastavnik može uputiti učenike na izvore kakvi su Čalin predgovor *O životu i djelu Marina Držića* iz godine 1979. ili *Leksikon Marina Držića* (internetski izvor nastao suradnjom Doma Marina Držića i Leksikografskog zavoda Miroslava Krležje). Nastavnik također može podijeliti učenike u četiri skupine od kojih će svaka istražiti različite podatke koje će zatim iznijeti na nastavnomu satu. Prva skupina može istražiti biografske podatke o Marinu Držiću, dok druga skupina može istražiti povijesno-politički kontekst nastanka djela, odnosno najvažnije podatke o Dubrovačkoj Republici i njezinoj svakodnevici. Treća skupina može istražiti najvažnije podatke o dubrovačkoj renesansnoj književnosti, a četvrta izdvojiti najvažnija obilježja poetike renesansne komedije. Iako su svi podatci važni za interpretaciju i razumijevanje djela, pri njihovu izlaganju, ističe Slavić, „valja

paziti na vrijeme jer lokalizacija nije ključni dio sata“. (isto: 66) Ipak, budući da su za interpretaciju lektire *Novela od Stanca* predložena tri nastavna sata i u školama koje godišnje imaju 140 nastavnih sati Hrvatskoga jezika⁵, kao i školama koje imaju 105 nastavnih sati⁶, nastavnik bi trebao imati dovoljno prostora da rasporedi vrijeme tako da u analizi djela ništa ne bude izostavljeno. Osim toga, neke podatke iz lokalizacije moguće je uvrstiti i u interpretaciju djela.

Unutar biografskih podataka o Marinu Držiću, učenici mogu napraviti kronološku tablicu kojom će smjestiti *Novelu od Stanca* u literarni okvir i staviti ju u vremenski suodnos s drugim Držićevim djelima. Učenici u tablici mogu prikazati godinu izvedbe te žanr (i sačuvanost) svih Držićevih dramskih djela. Tablica bi trebala izgledati ovako:

GODINA IZVEDBE	NAZIV DJELA	ŽANR
1548.	<i>Pomet</i> <i>Tirena</i>	komedija (izgubljena) pastorala u stihu
1551.	<i>Novela od Stanca</i> (ili 1550.) <i>Dundo Maroje</i> <i>Venere i Adon</i>	komedija komedija (nije sačuvan kraj) pastorala u stihu
1552.	<i>Pjerin</i>	komedija (sačuvani samo ulomci)
između 1552. i 1554.	<i>Tripče de Utolče (Mande)</i> <i>Arkulin</i>	komedija (nije sačuvan početak) komedija (nije sačuvan početak)
1554.	<i>Džuho Krpeta</i>	komedija (sačuvani samo ulomci)
1555.	<i>Skup</i>	komedija (nije sačuvan kraj)
1556.	<i>Grižula (Plakir)</i>	pastorala
1559.	<i>Hekuba</i>	tragedija

U ovom tekstu predlaže se lokalizacija koja bi obuhvatila društveno-političke okolnosti razvoja hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti, koje je moguće dovesti u međupredmetnu korelaciju s nastavnim predmetom Povijest. Osim toga, predložena

⁵ Dujmović Markusi, Dragica; Bogdanović, Mirjana; Močnik, Vedrana; Španjić, Tanja; Žukina, Romana. 2020. *Metodički priručnik 2*. Zagreb: Profil Klett

⁶ Dujmović Markusi, Dragica; Bogdanović, Mirjana; Matošević, Krunoslav; Močnik, Vedrana; Španjić, Tanja; Žukina, Romana. 2019. *Metodički priručnik 1*. Zagreb: Profil Klett

lokalizacija obuhvaća i podatke koji se odnose na život i književno stvaralaštvo autora Marina Držića te stavlja komediju *Novela od Stanca* u okvir hrvatskoga renesansnog kazališta.

3.1. Društveno-političke okolnosti razvoja hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti

Na početku lokalizacije, potrebno je da učenici smjeste djelo u kulturno-stilsku epohu te da znaju obilježja te epohe kako bi ih poslije mogli primijeniti u interpretaciji književnoga djela. Budući da učenici prije interpretacije *Novele od Stanca* obrađuju temu renesanse, većina podataka trebala bi im biti poznata.

Renesansa (fr. *renaissance* – preporod, obnova) je naziv za književno-stilsku epohu koja je tijekom 15. i 16. stoljeća u Europi obilježena udaljavanjem od srednjovjekovnih stajališta (kojima je dominirao kršćanski svjetonazor), obnovom filozofskih i kulturnih načela antičke Grčke i Rima te razvojem novih ideja koje u središte stavljaju čovjeka kao pojedinca. Pretečama renesansne poetike drže se talijanski književnici Dante Alighieri, Francesco Petrarca i Giovanni Boccaccio, stoga mnogi vide Italiju kao kolijevku renesanse.

Nastavnik može metodom usmenoga razgovora podsjetiti učenike na to kad je renesansa došla na današnje hrvatske prostore i kako je današnja Hrvatska u to vrijeme izgledala. Ti su podatci važni za shvaćanje okolnosti (i mogućnosti) razvoja hrvatske renesansne književnosti. Tijekom toga razgovora, nastavnik može ostvariti međupredmetnu korelaciju s nastavnim predmetom Povijest.

Teško je jednoznačno odrediti godinu kad je utjecaj renesanse došao na prostore današnje Hrvatske. Franičević (1983) drži da je to bilo tek krajem 15. stoljeća: „Nastup humanizma i latinske pismenosti, koja u ovom razdoblju i u nas cvate, pojava je posve nova, kao i hrvatska renesansna književnost što se začinje u posljednjoj četvrtini XV stoljeća.“ (Franičević, 1983: 26)

Hrvatska u razdoblje renesanse ulazi podijeljena i rascijepljena na nekoliko dijelova. S jedne strane, velik je dio hrvatskih prostora bio pod turskom opsadom, što je kod stanovništva izazivalo neprestani strah. „A osvajačke vojske nisu samo opsjedale kule i kaštele, nisu samo osvajale gradove i sela, one su otimalo blago, pljačkale, palile, ubijale, odvodile u ropstvo. Ljudi

su i sami bježali, napuštali spaljene i opljačkane domove, sklanjali se, nestajali u tuđini. A ostajala se pustoš, glad, sirotinja, kuga.“ (Franičević, isto: 30) S druge strane, tu su bili i Mlečani koji su nepopustljivo vladali gradovima i otocima u hrvatskom priobalju. Sjeverom Hrvatske vladali su hrvatsko-ugarski vladari, a poslije bitke na Mohačkom polju godine 1526., dio vlasti preuzeli su i Habsburgovci. Jedina „mirna luka“ na ovim prostorima bila je Dubrovačka Republika koja je svoju samostalnost stekla godine 1358., a zatim je stoljećima plaćala danak kako bi očuvala svoju slobodu.

Nehomogenost i rascijepjenost naših prostora značajno je utjecala na umjetnost, književnost i ukupnu renesansnu kulturu, što se očituje, primjerice, u mnogim antiturskim i antimletačkim temama i motivima u književnim djelima iz toga razdoblja: „Taj osjećaj zajedništva i ljubavi za opustošenu baštinu, uži zavičaj i jednako ugroženu domovinu neprestano podgrijava svijest o trajnoj turskoj i mletačkoj opasnosti, svijest koja je, ovako ili onako, prisutna u djelima gotovo svim naših humanista i renesansnih pisaca.“ (isto: 115) I dok europsku renesansu karakteriziraju jednostavnost, harmonija izraza, univerzalnost motiva, okrenutost k narodnom jeziku te svjetonazor koji u središte stavlja čovjeka i njegovu individualnost, hrvatska renesansa, uz sve to, također stavlja i naglasak na nacionalno. „Premda razvijana u granicama tuđih suvereniteta, ostvarivana između Mletačke Republike i dubrovačke autonomije, premda ispisivana na granicama i u granicama Turskoga carstva, premda podvrgnuta ugarskoj kruni i habsburškim dvorovima, hrvatska je književnost ranog moderniteta upravo u renesansi oslobodila svoju autonomnu energiju, dijalektima ojačala još neko vrijeme drobljeni narodni jezik i sačuvala svoju utopijsku unificiranost.“ (Prosperov Novak, 2003: 41)

Ipak, koliko god su antimletačke teme i motivi bili prisutni u djelima hrvatskih renesansnih pisaca, toliko je bila neraskidiva i veza između hrvatske i talijanske renesansne književnosti. Tomu uvelike doprinosi i činjenica da se većina naših pisaca školovala na tadašnjim talijanskim sveučilištima. Oni su ondje upoznavali talijansku književnost te iz nje preuzimali uzore i motive, posebice one koje su mogli lokalizirati te prilagoditi svojoj okolini i čitateljskoj publici. Ipak, to ne znači da je naša renesansna književnost bila tek puka kopija talijanske. Talijanska je književnost također slijedila neke tipične tadašnje europske književne tokove te preuzimala motive, poetiku i vrijednosti iz drugih književnosti. „To se, prije svega, odnosi na utjecaje onih najvećih poput Dantea, Petrarke, Boccaccia, Ariosta, Tassa. Pod njihovim se utjecajem razvijaju i druge evropske književnosti renesansnog razdoblja kao što su, uostalom, i oni pisali svoja djela pod utjecajem klasika i Provansalaca, a zatim i pod utjecajem latinske i talijanske pa i francuske književnosti.“ (Franičević, 1983: 85)

O razvijenosti hrvatske renesansne književnosti također svjedoči i velika zastupljenost gotovo svih književnih vrsta i žanrova: „Svi su renesansni žanrovi, dakle, na ovaj ili onaj način prisutni i u našoj književnosti ili na hrvatskom ili na latinskom jeziku: leutaško-petrarkistička i nabožna lirika, ep i poema, crkvena i svjetovna drama i komedija, pastorala i maskerata, farsa i tragedija. A možemo poći i dalje, o biografike, recimo, gdje ćemo se sresti s Božićevićem Natalisom, Crijevićem Tuberonom, Faustom Vrančićem, I. T. Mrnavićem i dr. ili od satire koja počinje s Marulićem i stiže do Zlatarićeve i Valovićeve rugalice, od retorike i rijaloške raspre od bogate epigramatike. Možemo se pozvati na hrvatsku i latinsku epistolografiju, na relativno mnogobrojne filozofske i historijsko-kroničarske, pa i na pravne, medicinske i prirodno-znanstvene spise, a zastupljena je, kao što znamo, čak i trgovina i navigacija.“ (Franičević, isto: 72)

U razdoblju renesanse pišu se prve lirske pjesme, nastaje prvi hrvatski ep (*Judita* Marka Marulića), Petar Zoranić piše prvi hrvatski roman *Planine*, a također se pišu i prva dramska djela sa svjetovnom tematikom (*Robinja* Hanibala Lucića).

Hrvatska renesansna književnost bila je uglavnom koncentrirana oko dalmatinskih gradova i otoka. Tu se, uz Dubrovačku Republiku, najviše ističu Hvar, Split, Šibenik, Zadar itd. Iako su ta kulturno-književna središta bila geografski odvojena, njihove međusobne veze bile su mnogostruke i čvrste. Prije svega, povezivao ih je zajednički jezik. Osim toga, književnici iz različitih gradova slali su jedni drugima epistole, pisali pohvale, međusobno se nadahnjivali, podupirali i čitali.

Jedno od najrazvijenijih kulturno-književnih središta bio je upravo Dubrovnik. Šiško Menčetić, Džore Držić, Karlo Pucić, Ilija Crijević, Jakov Bunić, Ludovik Crijević Tuberon, Mavro Vetranović i Marin Držić samo su neki od istaknutih autora koji su tijekom 15. i 16. stoljeća sudjelovali u stvaranju zlatnoga doba dubrovačke književnosti: „hrvatska renesansna književnost, osobito dubrovačka, upravo svojim razvedenim i u odnosu na talijansku književnost ažurnim žanrovskim sastavom – možda bolje i jasnije nego nekim drugim karakteristikama – nedvojbeno pokazuje da se hrvatska književna kultura u 16. stoljeću ravnopravno uključila u tijekomove zapadnoeuropske književnosti i umjetnosti“. (Fališevac, 1997: 78)

Razvoju Dubrovnika (Dubrovačke Republike) i njegove književnosti prethodili su mudri i dobro promišljeni politički potezi u stoljećima prije renesansne, ali i prirodan povoljni položaj zahvaljujući kojem se trgovina mogla neometano razvijati. Dubrovnik se, kao naselje, počeo

razvijati od kasne antike, a već je u 10. stoljeću „bio važno trgovačko i političko središte na istočnoj jadranskoj obali“. (LMD, s. v. *Dubrovačka Republika*) Tijekom 12. i 13. stoljeća Dubrovčani su sklopili niz trgovačko-političkih ugovora i sporazuma s gradovima i državama diljem Balkana i Sredozemlja, što im je dalo moć i omogućilo dominiranje u trgovini. Uslijedilo je širenje teritorija kupovinom i diplomatskim vještinama. Godine 1358. Venecija se, zbog poraza Ludovika I. Velikoga Anžuvinca, Zadarskim mirom odrekla istočnoga Jadrana. „God. 1358. bila je prijelomnica u dubr. povijesti. Višegradskim ugovorom s Ludovikom I. (27. V. 1358) Dubrovnik je priznao vlast hrv.-ug. kralja“ (LMD, s. v. *Dubrovačka Republika*), ali je zadržao velik stupanj svoje samostalnosti. Iako pod hrvatskom-ugarskom vlašću, Dubrovnik je Višegradskim ugovorom dobio povlastice, odnosno imao je puno samostalnosti. To je potrajalo sve do godine 1526., kad je Dubrovnik, nakon poraza hrvatsko-ugarske vojske u Mohačkoj bitci, prekinuo odnose s Hrvatsko-Ugarskim Kraljevstvom. Tada su Dubrovčani prestali i plaćati danak Hrvatsko-Ugarskom Kraljevstvu, a nastavili ga plaćati samo Osmanlijama, što je trajalo još od godine 1458. Hrvatski su plemići godine 1527. na saboru u Cetingradu za vladara izabrali Ferdinanda I. Habsburga. Dubrovačka Republika to nije učinila. Iako su Dubrovčani još godine 1530. nazivali Ferdinanda I. prirodnim vladarom, nisu mu plaćali danak. „Republika je još 1530. nazivala kralja Ferdinanda I. »prirodnim gospodarom«, ali mu je obustavila isplatu tributa. To je uskratila i Ivanu Zapolji, koji je 1531. tražio danak od 500 dukata. Mirom u Velikom Varadinu između kralja Ferdinanda i Zapolje dokončan je građanski rat u Ugarskoj i Hrvatskoj, a 1540. spremali su Dubrovčani odgovor, ako bi kralj od njih zatražio danak. Davanje tributa nije bilo pitanje samo svote od 500 zlatnih dukata već je on značio priznavanje vrhovne vlasti. Godina 1526. nije bila prijelomna u državnopravnom položaju Dubrovnika: nije riječ o promjeni kojom bi prestala vrhovna vlast ugarsko-hrvatskih kraljeva, a nastupilo priznanje tur. vrhovništva. Tada prestaje isplaćivanje danka ugarsko-hrvatskom kralju, a Dubrovnik nastavlja Turcima i nakon 1526. plaćati danak iz godine 1458. Taj se danak u međuvremenu i povećavao i smanjivao, ali nije značio državnopravno priznavanje Turske kao vrhovne vlasti, premda se u vanjskoj politici Dubrovnik rukovodio obzirima prema Turcima.“ (LMD, s. v. *Mirovni ugovori*)

U međuvremenu je Dubrovnik stekao status republike i time zadobio važan status na tadašnjoj europskoj političkoj sceni. „Stekavši postupno sve atribute državnosti, teritorij, grb, zastavu i vlastiti monetarni sustav, dubrovačka se komuna od pol. XIV. st. počela nazivati republikom (*Respublica Ragusina*).“ (LMD, s. v. *Dubrovačka Republika*) Dubrovnik je bio aristokratska republika, što znači da je vlast bila u rukama plemstva. Sva je zakonodavna vlast

bila u rukama Velikoga vijeća, čiji su članovi bili svi punoljetni plemići. Unutarnjom i vanjskom politikom bavili su se članovi Vijeća umoljenih, tj. Senata, dok je izvršnu vlast imalo Malo vijeće. Dubrovački knez, čiji je mandat trajao svega mjesec dana, bio je na čelu svih triju vijeća.

„Do najsnažnijega gospodarskoga, političkoga i kult. uspona Republike došlo je poč. XV. st.“ (LMD, s. v. *Dubrovačka Republika*) Drvene su kuće zamijenjene kamenima, obnovio se i dogradio Knežev dvor, Grad je dobio javni vodovod, izgrađena je kula Mičeta, utemeljena je ljekarna, otvorena je prva javna škola. Također u to vrijeme Dubrovnik postaje jedan od najvažnijih posrednika između zapadnih zemalja i istočnih zemalja pod islamskom vlašću. U isto vrijeme dolazi do snažnoga prodora Osmanlija s istoka, a Dubrovčani, kako je ranije spomenuto, već od godine 1458. počinju Osmanlijama plaćati godišnji danak kako bi sačuvali svoju slobodu te mogućnost slobodne i neometane trgovine. Upravo je taj potez bio jedan od ključnih u njihovoj diplomaciji jer, dok se ostatak Europe borio s Osmanlijama i bio u neprestanom strahu, Dubrovčani su živjeli u miru, neopterećeni vanjskim političkim zbivanjima. To se također očituje i u dubrovačkoj renesansnoj književnosti u kojoj, za razliku od obližnjih dalmatinskih gradova, ima tek nekoliko djela političke i povijesne tematike:

„Razlog tome možemo tumačiti na razne načine: povijesnog epa nema bilo zato što slobodna država u doba gospodarskog i kulturnog prosperiteta nije bila vitalno zainteresirana za aktualnu političku stvarnost jer je živjela u relativnoj sigurnosti i zaštićenosti, bilo zato što je tema kršćansko-turskih sukoba za državu koja je politički bila ovisna o Porti bila tabuirana i potencijalno kompromitantna, bilo zato što povijesni ep, kao književna vrsta određena primarno svojim društvenim i političkim sadržajima te idejnim i ideološkim zadaćama, u razigranoj, estetičkim i esteticističkim motivacijama književnog teksta zaokupljenoj dubrovačkoj renesansnoj sredini, u sredini obuzetoj u to doba prvenstveno ludičkim, igralačkim shvaćanjima književnosti nije našao znatnijeg odjeka.“ (Fališevac, 1997: 80 – 81)

U stoljećima koja su uslijedila, Dubrovnik je na sve načine pokušao zadržati svoj slobodni status. Međutim, to su otežavale brojne krize, diplomatski sporovi i pravni sukobi s drugim državama (posebice s Mletačkom Republikom). Dubrovačkom gospodarskom slabljenju dodatno je doprinio velik potres godine 1667. te požar koji je nakon njega zahvatio Grad. Republika je postajala trgovački, gospodarski i financijski sve slabija, a sve je to bilo popraćeno padom broja stanovništva (i plemstva). „Po visini društ. proizvoda i bogatstvu po stanovniku, Republika se potkraj XVIII. st. ubrajala među najrazvijenije eur. zemlje, a tada se građ. sloj počeo pretvarati u vlasničku elitu bez polit. vlasti. Najviši sloj građana (ugl. antunini i lazarini)

držao je u rukama 75% vlasništva brodskoga prostora, ali nije stekao veći utjecaj na upravljanje državom.“ (LMD, s. v. *Dubrovačka Republika*) Novi zakoni i politički potezi često su nailazili na ustanke i pobune lokalnog stanovništva, a Dubrovnik je nakon pada Mletačke Republike godine 1797. postao poprište diplomatskih i vojnih sukoba. U strahu od mogućeg ruskog osvajanja, Dubrovnik se godine 1806. dobrovoljno predao Francuzima, a godine 1808. ukinut je Senat, čime je okončano doba Dubrovačke Republike.

Nastavnik može s učenicima interpretirati hrvatsku i dubrovačku renesansnu književnost s pomoću raznolikih metoda i pristupa, omogućujući im da duboko urone u to bogato književno razdoblje. Budući da su društveno-političke okolnosti razvoja hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti složene i opširne, nastavnik im, pri interpretaciji lektire *Novela od Stanca* može posvetiti malo više vremena nego što je to inače uobičajeno za lokalizaciju. Prigodom toga, može se ostvariti međupredmetna korelacija s nastavnim predmetom Povijest. Nije potrebno da učenici detaljno znaju sve podatke, već da istinski razumiju okolnosti u kojima se razvijala dubrovačka renesansna književnost. Kako bi pristup lokalizaciji bio što interaktivniji, nastavnik, kako je prethodno navedeno, može angažirati učenike da prije nastavnoga sata samostalno istraže i prikupe najvažnije podatke te na osnovi njih naprave umnu (mentalnu) mapu ili plakat. Pritom ih može uputiti na izvore kao što su *Leksikon Marina Držića* (internetski izvor nastao suradnjom Doma Marina Držića i Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže), *Povijest hrvatske renesansne književnosti* Marina Franičevića, *Povijest hrvatske književnosti* Slobodana Prosperova Novaka, *Povijest hrvatske književnosti* Dubravka Jelčića itd. Također, nastavnik može učenike podijeliti u skupine tako da svaka skupina istraži određeni aspekt renesansnoga Dubrovnika – jedna skupina može istražiti dubrovačku renesansnu književnost (žanrove i autore), druga može pronaći povijesne podatke o dubrovačkoj političkoj stvarnosti za vrijeme renesanse, dok treća može istaknuti najzanimljivije podatke o dubrovačkoj kulturi i renesansnoj svakodnevici. Takav interdisciplinarni pristup koji uključuje poveznice s povijesti i kulturom može obogatiti razumijevanje i iskustvo učenja. Osim toga, nastavnik može predložiti učenicima da kod kuće pogledaju dokumentarnu seriju *Republika* autora Božidara Domagoja Burića koja u šest epizoda uvodi gledatelje u svakodnevicu i ugođaj Dubrovačke Republike.

Na nastavnom satu, nastavnik može s učenicima razgovarati o onom što su sami istražili. Unaprijed osmišljenim upitima (ili unaprijed pripremljenim interaktivnim kvizom na nekoj od platformi kao što je, primjerice, *Genially*) nastavnik može s učenicima ponoviti najvažnije informacije o društveno-političkom kontekstu i hrvatskoj renesansnoj književnosti. Tijekom

razgovora, nastavnik može pokrenuti neka od ovih pitanja: „Kako se zove književnopovijesno razdoblje koje je vladalo Europom tijekom 15. i 16. stoljeća?“, „Gdje se renesansa razvijala na današnjim hrvatskim prostorima?“, „Koja su važna djela nastala za vrijeme hrvatske renesanse?“, „Koja je opasnost vladala Europom za vrijeme renesanse?“, „Kakav je bio dubrovački politički ustroj za vrijeme renesanse?“, „Koji su dubrovački književnici bili najplodniji u razdoblju hrvatske renesanse?“, „Kakvu su tematiku obrađivali?“, „Koji su žanrovi bili zastupljeni?“.

Osim toga, učenici mogu, uz nastavnikovu pomoć, na ploči zajedno napraviti umnu (mentalnu) mapu koja će sadržavati najvažnije podatke o hrvatskoj renesansnoj književnosti. Učenici mogu samostalno dolaziti pred ploču i zapisivati obilježja ili ih nastavnik može zapisivati umjesto njih.

Nadalje, nastavnik može podijeliti učenike u nekoliko skupina. Svaka skupina može napraviti kronološku tablicu s najvažnijim događajima (i/ ili književnim djelima) iz hrvatske (i/ ili dubrovačke) renesanse. Osim kronoloških tablica, učenici također mogu u skupinama izdvojiti najvažnije podatke o hrvatskoj (i/ ili dubrovačkoj) renesansi koje će zatim usporediti usmenim izlaganjem svake skupine.

Prigodom tumačenja društveno-političkih okolnosti razvoja hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti, nastavnik mora voditi računa o tomu da ranije predloženi postupci lokalizacije odgovaraju prirodi pojedinoga razreda, a također mora paziti i na to da u vremenu predviđenom za lokalizaciju ostane mjesta za razgovor o Marinu Držiću i smještanje *Novela od Stanca* u okvire hrvatskoga renesansnog kazališta.

3.2. Marin Držić i *Novela od Stanca* u okviru hrvatskoga renesansnog kazališta

Marin Držić neizostavan je dio hrvatske i dubrovačke renesanse književnosti, a posebno dramaturgije i kazališta. Stoga je važno da učenici to osvijeste. Njegov je život usko isprepleten s njegovim književnim djelima, a na dramaturški doprinos u najvećoj je mjeri utjecao boravak u Sieni, gdje je stekao bogata znanja o eruditnoj komediji koju je potom donio u rodni Dubrovnik.

O njegovom životu prije odlaska u Sienu nije poznato puno toga. Čak ni godina njegova rođenja nije točno poznata pa se za okvir uzima 1508. iako se Držić mogao roditi i koju godinu ranije ili nakon toga. Njegovi preci bili su plemići kojima je ta titula u 14. stoljeća oduzeta, tako da se Držić rodio u dubrovačkoj pučanskoj obitelji, što je osobito važno za pojedine interpretacije njegovih djela. Pri iznošenju ovoga podatka, važno je da nastavnik podsjeti učenike na to da su u Držićevo vrijeme vlast u Dubrovačkoj Republici imali isključivo plemići.

Sugrađani su mu dali nadimak Vidra, a razlog tomu možemo samo nagađati. Na početku razgovora o Marinu Držiću, nastavnik može pitati učenike kakvom bi čovjeku dali nadimak Vidra. Razmišljanje o potencijalnim osobinama Marina Držića približit će učenicima njegov lik i djelo. Frano Čale piše da je nadimak Vidra dobio vjerojatno zato što je često boravio u Rijeci dubrovačkoj oko rijeke Omble, na prostoru za koji se vjerovalo da obitava nimfama koje pjesnicima daju nadahnuće ili bi Vidra, pak, mogao biti nadimak koji je Držić uzeo kao član neke kazališne skupine. (Čale, 1979: 7 – 8) Franjo Švelec drži da vidru kao životinju karakteriziraju nepovjerljivost i lukavstvo, a postoji mogućnost da je i Držić posjedovao te osobine, što je, naravno, teško provjeriti i dokazati. S druge pak strane, Švelec naglašava kako crte Držićeva karaktera vidimo u liku snalažljiva Pometa pa možemo zaključiti da je takav bio i sâm Držić, što bi moglo objasniti njegov nadimak. Tomu i prilog ide i činjenica da je često posuđivao, a rijetko vraćao novac, što dokazuje da je imao izvanrednu sposobnost uvjeravanja, a to se može iščitati i iz intriga i dijaloga u njegovim komedijama. (Švelec, 1968: 51 – 52)

O Držićevu školovanju u Dubrovniku nema dokumentiranih podataka, stoga se pretpostavlja da je, kao i ostala djeca iz građanskih obitelji, pohađao običnu osnovnu, a zatim i humanitarnu školu, gdje mu je jedan od predavača mogao biti i Ilija Crijević.

Držiću je stric Andrija godine 1526. prepustio upravljanje nad dubrovačkom crkvom Svih Svetih, a prihodi koje je tamo imao nisu bili osobito veliki, stoga je Držić sudjelovao u poslovima oca i braće. No, godine 1538. obitelji nailazi na velike financijske probleme i upada u dugove. Iste je godine Držić izabran na poziciju orguljaša stolne crkve sv. Marije, što mu je donosilo dodatne prihode, a svega nekoliko mjeseci poslije, vlada mu je odobrila stipendiju za odlazak na studije u Sienu, gdje je proveo nešto više od šest godina.

Pretpostavlja se da je studirao književnost te se, uz to, bavio i glazbom. „Poč. godine Držić je otputovao u Italiju. Iz dokumenta od 14. IX. 1540. u kojem se navodi da je bio nazočan na krštenju sina sienskoga kapetana Eneje Valentija (»Fu compare el Exellente Misser Marino Drusiani di Darsia Raueo, professore di littere« – »Kum mu je bio odlični gospodin Marin

Držić, Dubrovčanin, profesor književnosti«) vidi se da je ondje bio student književnosti.“ (LMD, s. v. *Životopis*)

Poznato je da je u Sieni Držić bio rektor Kuće mudrosti i prorektor Sveučilišta, a svakako je zanimljiv podatak da je sudjelovao u izvođenju nepoznate komedije u stanu uglednoga sienskog građanina (nastupio je u ulozi ljubavnika). S obzirom na to da su noćni skupovi bili zabranjeni zbog španjolske okupacije, Držić je za sudjelovanje u predstavi bio kažnjen ukorom.

Ipak, boravak u Sieni donio mu je mnogo toga. „Upoznao je bolje talijansku eruditnu komediju (Plauta i Terencija je mogao znati i u Dubrovniku), ali i produbio poznavanje klasične i talijanske poezije od Petrarke do Ariosta i svojih suvremenika te neoplatonističke filozofije i, posebno, poetike humanizma i renesanse, a proširio je i muzičku naobrazbu, tako da nije isključeno da je i sam komponirao.“ (Franičević 1983: 469) Njegovim povratkom godine 1545., Dubrovnik, uz otok Hvar, polako postaje središte tadašnjega kazališnog života.

Držića po povratku iz Siene u rodnom gradu nisu prihvatili širokih ruku, premda je on bio nećak već kanonskoga i obožavanoga dubrovačkog pjesnika Džore Držića koji je, između ostaloga, napisao i najstarije poznato pastoralno i dramsko djelo naše književnosti, pastoralnu eklogu *Radmio i Ljubmir*. Tako je Marin Držić već u samim počecima svoga dramskog stvaralaštva optužen da je njegova pastorala *Tirena* plagijat stihova književnika Mavra Vetranovića. U povodu toga, Mavro Vetranović napisao je *Pjesancu Marinu Držiću u pomoć* u kojoj ga je obranio od kritika i optužbi. Međutim, sudeći po stihovima iz drugoga prologa *Tirene* u kojem razgovaraju Pribat i Obrad, pretpostavlja se da se Držića kritiziralo i prije pojave *Tirene* te da mu se predbacivalo kako ne zna pisati poeziju:

„Vrativ se ja gradu, taj čuda spovijedah
i staru i mladu i koga susrijetah;
ali se, brate moj, mnozi mnom rugahu;
"Istina nije toj, Vlašiću!" veljahu,
"Držića svi znamo pobolje nego ti,
priko mora tamo ki učî sviriti,
komu se raspuknu sviraoca učeci,
a grlo zamuknu, u Gradu hoteći
s spjevaoci boljima glasom se natjecat,

visok glas tko ne ima, s kojim ga nî spijevat!“ (Držić, 2006: 498 – 499)

Držić je godine 1551. u Veneciji objavio svoju jedinu za života tiskanu knjigu *Pjesni Marina Držića ujedno stavljene s mnogim družim lijepim stvarmi*. „Pjesni“ iz naslova odnose se na dvadeset i četiri uglavnom ljubavne pjesme, dok je u „druge lijepe stvari“ Držić uključio posvetu svojim prijateljima, poslanicu vlastelinu Sabu Nikulinovu, *Tirenu*, *Pripovijes kako se Venere božica užeže u ljubav lijepoga Adona u komediju stavljenu (Venere i Adon)* i *Novelu od Stanca*. Postoji mogućnost da je Držić ljubavnu liriku napisao i objavio samo kako bi dokazao da zna pisati poeziju poput svoga strica Džore i ostalih dubrovačkih književnih velikana. Ta je knjiga osobito zanimljiva jer tiskanje u Držićevo vrijeme nije bilo baš često, jeftino i lako dostupno, stoga se mnogi književni teoretičari čude zašto je Držić objavio primarno baš pjesme, dok je ono u čemu je bio najbolji, komedije, stavio u drugi plan. O tome nastavnik može razgovarati s učenicima na satu tražeći od njih da iznesu svoje vlastito mišljenje o Držićevim razlozima za tiskanje knjige.

Dok Držićevo lirsko stvaralaštvo ostaje u sjeni, njegovi se komediografski tekstovi itekako dobro poznaju i proučavaju. U pisanju komedija Držić se oslanjao na domaće dramaturško nasljeđe te iskustvo i znanja koja je donio iz Siene. Pisao je uglavnom pastore i komedije te svega jednu tragediju. „Studirajući u Toskani, zacijelo je stekao stanovita znanja iz građanskoga i kanonskoga prava, filozofije i klas. književnosti, a također je moguće da je usavršio glazb. kulturu. U Sieni je upoznao suvremenu kaz. produkciju, što je vidljivo u njegovim vješto oblikovanim pastoralnim dramama, koji je žanr u tom gradu bio posebno popularan upravo tridesetih i četrdesetih godina XVI. st.“ (LMD, s.v. *Životopis*)

Iako pitanje redoslijeda i mjesta izvedbi njegovih djela ni danas nije sasvim razriješeno, pretpostavlja se da je godine 1548. prvi prikazan *Pomet*. Zatim godine 1549. slijedi *Tirena* (koja je još jednom prikazana godine 1551.), a godine 1551. prikazani su još i *Novela od Stanca* (neki teoretičari drže da je prikazana godine 1550.), *Venere i Adon*, *Dundo Maroje*, *Pjerin*, *Tripče de Utolče i Arkulin*. Godine 1554. prikazana je drama *Džuho Krpeta*, iduće godine komedija *Skup*, a 1556. i *Grižula*. Zlatno doba dubrovačkoga kazališta Držić godine 1559. zatvara jedinom u našoj renesansnoj književnosti napisanom tragedijom – *Hekubom*. Tako se Držićevo stvaralaštvo proteže na jedanaest godina, od godine 1548. do 1559., a do danas nam je poznato dvanaest njegovih djela, od kojih nisu sva u potpunosti sačuvana.

Godina 1566. važna je za kasnije interpretacije Držićevih djela. Nakon što je godine 1930. Francuz Jean Dayre u firentinskom Državnom arhivu pronašao pisma koja je Marin Držić godine 1566. uputio toskanskom vladaru Cosimu I. Mediciju s apelom da mu pomogne svrgnuti

s vlasti dubrovačku vlastelu, čitavo se njegovo stvaralaštvo počelo čitati u okviru potencijalne urote i bunta protiv vlasti.

„Gospodine Vojvodo, prema mišljenju svih onih koji su s njima općili, oni nisu dostojni da vladaju, a i dvije trećine njih samih nisu zadovoljni sadašnjom vladom. Sva bi mladež prihvatila ove moje planove, i pred Bogom se ne može učiniti bolje djelo negoli oteti im vladu i stvoriti novu republičku, kojoj bi na onim stranama bilo dobro kako se samo zamisliti može.“ (Čale, 1979: 24)

Otkriće ovih pisama sasvim je promijenilo predodžbu o Držiću. U njegovim su se djelima počeli tražiti elementi političke subverzije i znakovi buduće urote. Tako se u korist ideološkoga i subverzivnoga gotovo sasvim zanemario estetski i poetički plan njegovih komedija, što i danas često dovodi do mnogih nesporeda i pogrešnih shvaćanja. U centru rasprava odmah se našla već podjela Dugoga Nosa iz komedije *Dundo Maroje* na ljude *nahvao* i ljude *nazbilj* koju su mnogi shvatili kao podjelu na vlastelu (ljude *nahvao*) i pučanstvo (ljude *nazbilj*). Ta se podjela počela primjenjivati na sva Držićeva djela, a likovi su se počeli dijeliti na *nazbilj* i *nahvao*. Tomu je dodatno doprinijela činjenica da se Držić rodio u pučanskoj obitelji.

„Držić je tako, kao autor, postao najistaknutijom žrtvom kontekstualizacijskih zabluda, jer se u njegovo dramsko djelo posvuda retroaktivno učitala politička urota ili se u njemu otkrivao rukopis vlasti (primjerice u brojnim i utjecajnim tekstovima Frana Čale i Slobodana P. Novaka). Ispravnije je, čini se, o Držiću razmišljati kao o književniku koji je na kraju života pomalo zalutao u svijet međunarodne diplomacije i politike, kao o urotniku koji se u političkim spisima služio elementima književnih diskurza, a ne obrnuto – kao o piscu koji je u svojim dramama neprestano razmišljao o pobuni pučana protiv vlastele ili anticipirao svoje buduće političke planove.“ (Bogdan, 2017: 22 – 23)

Osim bogatoga književnog opusa koji je za njim ostao, Držićev je život bio pun intrige. Jedno je vrijeme bio u službi određenoga grofa Christoph Rogendorfa koji je obavljao doušničke poslove za Dubrovačku Republiku u Carigradu. Također je misteriozna i Držićeva smrt. On, naime, nakon boravka u Firenci, odlazi u Veneciju, gdje godine 1567. i umire pod nerazjašnjenim okolnostima. Njegov grob nikada nije pronađen, a također ne postoji ni zapis koja bi potvrdio njegovu smrt.

Kazališni život u Dubrovniku postojao je i prije Držićeva povratka iz Siene. Nije, doduše, poznato kada su nastali prvi dubrovački dramski tekstovi i gdje su se izvodile prve predstave

pa se kao početak kazališne kulture u Dubrovniku navodi povratak Ilije Crijevića u Dubrovnik prije godine 1490. Crijević je u Dubrovnik donio Plauta te pokušavao organizirati humanističko kazalište. Stric Marina Držića, Džore Držić, autor prve hrvatske ekloge *Radmio i Ljubmir*, stvara začetke hrvatske renesansne drame. Osim njega, na dubrovačkom području ističu se stvaralaštva Mavra Vetranovića i Nikole Nalješkovića. Mavro Vetranović posebno se ističe kao autor prve hrvatske mitološke drame *Orfeo* te brojnih dramskih prikazanja kao što je, primjerice, *Posvetilište Abramovo*. S druge strane, Nikola Nalješković ostao je zapamćen po svojim je komedijama i maskeratama.

Izvan dubrovačkoga kulturno-književnog središta, dramskim se stvaralaštvom ističe Hvaranin Hanibal Lucić, autor *Robinje*, prve hrvatske drame sa svjetovnom tematikom.

Ipak, zlatno doba hrvatskoga (i dubrovačkog) renesansnog kazališta bilo je upravo za vrijeme Držićeva stvaralaštva:

„Ako izuzmemo »arecitavanje« i priredbe plautističkoga značaja, ostaje kao hrvatski temelj Držićevoj dramsko-spisateljskoj i kazališnoj praksi ekloga Džorina, tri Vetranovićeve pastirsko-mitološka dramoleta, pet njegovih prikazanja, sedam Nalješkovićevih komedija, eventualno jedna nepoznata tragedija i jednako tako nepoznata *pirna drama*. Bijaše tu i Hvaranin Lučić sa svojom *Robinjom* i niz prikazivačkih, mimetički snažnih ali književno nedefiniranih pretpostavki za mnogovrsni i snažni pokladni scenski život. Nije sve to mnogo, ali ipak bijaše dovoljno da Držić ne mora krenuti ni od čega, već da zatečene zasade oplodi osobnim književnim i kazališno-scenski tako izdašnim talentom.“ (Batušić, 1978: 49)

Batušić također piše da Držić, na početku svoga kazališnog stvaralaštva, nije imao mnogo uporišta na koja se mogao osloniti, stoga je svoje znanje i nadahnuće crpio iz domaćega dramskog, scenskog i prikazivačkog nasljeđa te iz sienskog iskustva (eruditna komedija). (Batušić, isto: 48-49)

Marin Držić u svojim je djelima prikazao svakodnevicu, način života i ljude renesansnoga Dubrovnika, stoga su njegove drame ne samo iznimna književna djela, već i svjedok svoga vremena. U njima je Držić ovjekovječio i svoje tadašnje sugrađane i dubrovačke toponime stavivši ih u okvire eruditne (učene) komedije koju je upoznao tijekom studija u Sieni. Iako se Držić oslanjao na talijanske uzore, u njegovim se djelima već postojeće talijanske dramaturške strategije tek nadziru ispod cijeloga niza komičnih zapleta i galerije pažljivo okarakteriziranih i slojevitih likova, što ne ukazuje na to da su Držićeva djela tek prijepis njegovih talijanskih suvremenika, već su dokaz njegova poznavanja tadašnjih svjetskih književnih normi i tokova.

„Taj svjetski putnik i neuspjeli student, pisar i skromni svećenik svojim je izuzetnim darom opažanja i dramskoga fabuliranja razbio geometriju eruditne komedije u naoko nesavršene dramaturgijske odsječke, kakve u svojim sijenskim glumišnim pothvata zacijelo nije mogao vidjeti niti im strukturu naučiti od talijanskih nasljedovatelja Aristotela. No, u njegovim komedijama i pastoralama ima mnogo više životne uvjerljivosti od niza sličnih tvorbi tada razvijene talijanske dramske književnosti, a i jedinu je tragediju, *Hekubu* – preuzimajući je od Euripida i Dolcea, učinio zapravo svojim, autonomnim autorskim djelom.“ (Batušić, isto: 50)

Držić je imao sposobnost takozvane *vječne teme* tumačiti i oblikovati na svoj poseban i originalan način. Pritom je u svoja djela unosio brojne detalje iz svakodnevnoga dubrovačkog života – svakodnevni lokalni govor, osobna imena, nadimke, toponime, odjeću itd., a galerija njegovih likova obuhvaćala je sve društvene skupine. Osim toga, on je u svojim djelima imao sklonost pomno razmišljati o ljudskom karakteru, manama i vrlinama te o čovjekovoj sudbini, a također umio staviti čovjeka kao individualca u središte svojih drama, što je bilo i u skladu s ondašnjom renesansnom poetikom.

Upravo je jednu takvu *vječnu temu*, odnosno vječni sukob između starosti i mladosti, prenio u dvostruko rimovane dvanaesterce i smjestio usred noćnoga renesansnog Dubrovnika. Riječ je o komediji *Novela od Stanca* koja je prikazana u ranim godinama Držićeva stvaralaštva na vjenčanju plemića Martolice Džamanjića (Hajdinova) i plemkinje Anice Kabužić. Velik dio teoretičara drži da je ta izvedba bila za vrijeme poklada godine 1550. (npr. Batušić, 1978; Čale, 1979; Prosperov Novak, 1984), dok neki drže da je izvedena godine 1551. (npr. Čale; Muhoberac, 2006; Dujčić, 2013; Rešetar, 1930). Držićeve drame izvodile se i na javnim i u privatnim prostorima. Javni prostori uglavnom su bili Vijećnica i prostor ispred Kneževa dvora, a privatni su najčešće bile aristokratske kuće u kojima bi se predstave održavale u povodu posebnih prigoda kao što je vjenčanje. Budući da je *Novela od Stanca* izvedena na privatnom događaju, vjenčanju, ovdje je riječ i o privatnom prostoru, odnosno o kući vlastelina Frana Marinova Kabužića u kojoj se održalo spomenuto vjenčanje. Djelo je objavljeno godine 1551. kod tiskara Niccolò Bascarinija u Veneciji kao dio knjige *Pjesni Marina Držića ujedno stavljene s mnogim družim lijepim stvarmi*. U knjigu su, osim *Novele od Stanca*, uvrštene još i dvadeset četiri ljubavne pjesme, posveta prijateljima, poslanica vlastelinu Sabu Nikulinovu, pastorala *Tirena* te komedija *Pripovijes kako se Venere božica užeže u ljubav lijepoga Adona u komediju stavljenu* (odnosno *Venere i Adon*).

Budući da podataka o Marinu Držiću i hrvatskom renesansnom kazalištu, kao i podataka o društveno-političkim okolnostima razvoja hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti, ima

mnogo, nastavnik im pri interpretaciji lektire *Novela od Stanca* može posvetiti malo više vremena nego što je to inače uobičajeno za lokalizaciju. Ipak, valja paziti na to da se s trajanjem lokalizacije ne pretjera te da ona bude usklađena s ugođajem stvorenim u motivacijom. Dakle, podatci u lokalizaciji trebaju biti sažeti, no istodobno i sveobuhvatni.

Pokraj metoda lokalizacije navedenih u prethodnom potpoglavlju, nastavnih može prije sata uputiti učenike da u istim izvorima potraže podatke o životopisu i stvaralaštvu Marina Držića. Za to im još, osim *Leksikona Marina Držića*, *Povijesti hrvatske renesansne književnosti* Marina Franičevića, *Povijesti hrvatske književnosti* Slobodana Prosperova Novaka i *Povijesti hrvatske književnosti* Dubravka Jelčića, može poslužiti i predgovor Frana Čale *O životu i djelu Marina Držića* u *Djelima Marina Držića* iz godine 1979. Na nastavnom satu, nastavnik može s učenicima razgovarati o onome što su sami istražili. Unaprijed osmišljenim upitima (ili unaprijed pripremljenim interaktivnim kvizom na nekoj od platformi kao što je, primjerice, *Genially*) nastavnik može s učenicima ponoviti najvažnije informacije o društveno-političkom kontekstu i hrvatskoj renesansnoj književnosti. U razgovoru mogu pokrenuta neka od sljedećih pitanja: „Gdje se i u kojem stoljeću rodio Marin Držić?“, „Kakav je bio politički ustroj Dubrovnika za vrijeme Držićeva života?“, „Kojem je društvenom sloju pripadala Držićeva obitelj?“, „Koji je bio Držićev nadimak?“, „Gdje se Držić školovao?“, „Koje je žanrove Držić pisao?“, „Koja su Držićeva djela objavljena za vrijeme njegova života?“, „Kakav je bio kazališni život u Dubrovniku prije Držića?“, „Komu je Držić godine 1566. pisao pisma i zašto?“, „Koje je godine i u kojoj zbirci po prvi put objavljena *Novela od Stanca*?“, „Koje je godine i gdje po prvi put izvedena *Novela od Stanca*?“.

Također, nastavnik može dati učenicima zadatak da, na osnovi pročitanoga, o Marinu Držiću i njegovom stvaralaštvu izdvoje pet najvažnijih podataka. Osim toga, može pripremiti i kratak nastavni listić koji će učenici ispunjavati kod kuće pri pronalaženju podataka. Štoviše, učenici mogu rješavati nastavni listić i u školi kako bi nastavnik provjerio jesu li svi učenici pronašli potrebne podatke.

Nastavni listić može biti oblikovan u tablicu koju učenici popunjavaju. Tablica može izgledati ovako:

Navedi tri informacije iz života Marina Držića koje držiš važnima i/ili zanimljivima.	
---	--

Navedi tri informacije o stvaralaštvu Marina Držića (žanrovi, teme, jezik itd.).	
Nabroji najmanje tri djela Marina Držića.	
Koje je godine i u kojoj zbirci po prvi put objavljena komedija <i>Novela od Stanca</i> ?	
Koje je godine i gdje po prvi put izvedena komedija <i>Novela od Stanca</i> ?	

Osim gore navedene tablice, nastavnik na nastavnom listiću može napraviti i tablicu u kojoj će život i stvaralaštvo Marina Držića te komediju *Novela od Stanca* povezati s društveno-političkim okolnostima razvoja hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti. Tablica može izgledati ovako:

Koje je godine i u kojoj zbirci po prvi put objavljena komedija <i>Novela od Stanca</i> ?	
Koje je godine i gdje po prvi put izvedena komedija <i>Novela od Stanca</i> ?	
Kojem književnopovijesnom razdoblju pripada komedija <i>Novela od Stanca</i> ?	
Navedi još barem tri hrvatska književna djela iz istoga književnopovijesnog razdoblja.	
Navedi barem tri obilježja toga književnopovijesnog razdoblja.	
Tko je autor komedije <i>Novela od Stanca</i> ? Navedi tri zanimljivosti iz njegova života.	
Kojem književno-kulturnom središtu pripadaju komedija <i>Novela od Stanca</i> i njezin autor?	

Navedi još barem trojicu autora koji pripadaju istom književno-kulturnom središtu.	
Po čemu se prethodno književno-kulturno središte razlikovalo od ostalih književno-kulturnih središta toga perioda?	
Navedi tri zanimljivosti iz dubrovačke povijesti.	
Navedi barem još tri Držićeva književna djela.	

Nadalje, kako bi podatke o životu i stvaralaštvu Marina Držića više povezoao s društveno-političkim okolnostima razvoja hrvatske i dubrovačke renesansne književnosti, nastavnik može lokalizaciju ostvariti sugestivnim izlaganjem ili heurističkim razgovorom. Također može zadati i učenicima zadatak da pripreme vlastito sugestivno izlaganje, budući da su djelo pročitali u cjelini: „Ako su učenici/ učenice pročitali tekst novele ili romana u cjelini, dobivaju zadatak da pripreme tekst lokalizacije. Pripremljeni tekst glasno čitaju na satu ili u slobodnoj usmenoj interpretaciji 'dovode' razvoj zbivanja do epizode koja će se interpretirati. Za takav oblik aktivnosti organizira se sustavna priprema. Da bi govorenje teksta bilo što sugestivnije, učenici/ učenice dobivaju zadatak da kod kuće opišu način govorenja, tj. izgovor svake rečenice (što njome treba izazvati u slušatelja, kakvim će tempom izgovarati pojedine rečenice, odrediti pauze, obilježiti intonacije, intenzitet...)“ (Rosandić, 2005: 439)

Još jedan oblik kreativne provedbe lokalizacije je izrada osobne iskaznice Marina Držića koja sadržava najvažnije podatke o njegovom životu i djelima. Uz to, učenici mogu napisati i zamišljenu subesjedu s Marinom Držićem o njegovu životu i stvaralaštvu, s posebnim naglaskom na *Novelu od Stanca*. Kako bi jezik subesjede bio što vjerodostojniji, nastavnik može napomenuti učenicima da iz teksta *Novele od Stanca* izvuku nekoliko starih dubrovačkih riječi te ih pokušaju uklopiti u Držićeve odgovore u subesjedi. Osim toga, učenici mogu pokušati napisati subesjedu koristeći staru hrvatsku i dubrovačku sklonidbu kakva se vidi u stihovima *Novele od Stanca*: „Sad sastah na vratih – ne mogu o smijeha rit...“ (Držić, 2006: 17). Na taj način, učenici će, osim Držićeva života i stvaralaštva, osvijestiti i jezično bogatstvo unutar njegove *Novele od Stanca*.

4. INTERPRETATIVNO ČITANJE, EMOCIONALNO-INTELEKTUALNA STANKA TE OBJAVLJIVANJE I KOREKCIJA OSJEĆAJA

Uzimajući u obzir ustroj interpretativno-analitičkoga sustava, nakon lokalizacije slijedi faza nastavnoga sata koja se zove interpretativno čitanje. „To je čitanje koje se utemeljuje na vrednotama govorenog jezika (intonaciji, jačini, brzini, stankama, boji glasa) i ima posebnu funkciju. Tim se čitanjem pjesnička riječ u ozvučenu obliku prenosi do slušatelja/ slušateljice, tj. čitač prenosi primatelju/ primateljici poruke teksta (emocionalni i misaoni sloj teksta). Izražajno se čitanje odlikuje emocionalnom i logičkom izražajnošću – ono je impresivno i ekspresivno.“ (Rosandić, 2005: 446)

Nastavnik se prije nastave treba pripremiti za interpretativno čitanje teksta. On, prije svega, mora iznimno dobro poznavati i razumjeti tekst kako bi čitanjem mogao dovoljno dobro izraziti njegova emocionalna svojstva. Prije čitanja, nastavnik treba uzeti u obzir publiku koja sluša tekst, ali i ono što se čitanjem želi postići. Drugim riječima, nastavnik treba unaprijed odrediti kakve osjećaje i misli želi čitanjem sugerirati svojim učenicima kako bi znao koje će emocije i dijelove teksta naglasiti tijekom čitanja.

Nijedan se tekst pri interpretativnom čitanju ne čita jednolično, a to se osobito odnosi na dramske tekstove kakva je *Novela od Stanca*. Budući da je riječ o dramskom djelu, odnosno o tekstu koji je utemeljen na dijalogu, važno da je nastavnik rečenicu svakoga lika izgovori na drugačiji način. Primjerice, u dijalogu Stanca i Džive Pešice, rečenice koje izgovara Stanac trebalo bi čitati sporije i melankolično, dok bi Dživine rečenice trebalo čitati energično i samouvjerenom. Na taj se način učenicima predočava i razlika između likova, kao i njihove karakterne osobine.

Važno je da se učenici, za vrijeme čitanja, usredotoče na tekst i njegove poruke. Rosandić (2005) stoga preporučuje da učenici drže svoje knjige zatvorenima dok slušaju interpretativno čitanje. Ipak, ističe kako neki metodičari i nastavnici dopuštaju učenicima da prate interpretativno čitanje gledanjem u tekst: „Ima, naime, učenika/ učenica koji su vizualni tipovi. Međutim, i takve treba odgajati kao slušatelje/ slušateljice teksta i govora uopće.“ (Rosandić, isto: 450)

Iako je interpretativno čitanje uobičajeno provoditi nakon lokalizacije i prije interpretacije, ono se katkad može provoditi i na početku nastavnoga sata u obliku doživljajno-spoznajne motivacije. Međutim, neovisno o tomu u kojem se dijelu nastavnoga sata interpretativno čitanje

provodi, postoje temeljna načela koja nastavnik (čitatelj) treba poštivati pri čitanju. Rosandić ih navodi pet: „1. Tekst se čita kontinuirano (cjelovito), bez prekidanja.; 2. Za čitanja teksta ne daju se nikakve dopunske obavijesti (leksičke, biografske, sadržajne...). Sve te obavijesti iznose se prije čitanja teksta.; 3. Za čitanja teksta učitelj/ učiteljica ili drugi čitač ne šeće po razredu. Obično stoji pred cijelim auditorijem kako bi mogli uspostaviti psihički kontakt sa svim slušateljima.; 4. Ne upućuje nikakve pojedinačne primjedbe učenicima/ učenicama za vrijeme čitanja teksta.; 5. Ne izvodi neprimjerene geste i mimiku koji bi odvlačili pažnju slušatelja/ slušateljica.“ (Rosandić, 2005: 450)

Poslije interpretativnoga čitanja slijedi vremenski najkraći dio u strukturi nastavnoga sata – emocionalno-intelektualna (psihološka) stanika. To je kratka stanika tijekom koje učenici sabiru emocije i doživljaje o tekstu koji su upravo čuli. Nakon stanike, učenici svoje doživljaje mogu izraziti izrazima lica ili smijehom (ako se radi o humorističnom tekstu kao što je to, primjerice, *Novela od Stanca*). Kad nastavnik uvidi da su učenici osvijestili tekst i svoje dojmove o njemu, može prijeći u novu fazu interpretativnoga procesa – objavljivanje i korekciju doživljaja.

Objavljivanje i korekcija doživljaja u hrvatskom se školskom sustavu, prema Rosandiću (2005) obično odvija primjenom dijaloške metode, tj. heurističkoga razgovora. Pritom postoje načela kojih se nastavnik treba pridržavati: „pitanje pokreće učenike/ učenice na izražavanje osobnih doživljaja, dojmova i zapažanja; pitanje ima orijentacijski karakter (služi za provjeravanje doživljaja, utvrđivanje prirodne reakcije); pitanje se upućuje svim učenicima/ učenicama; pitanjem se usmjeruje reakcija; pitanja ne smiju biti klišeizirana“. (Rosandić, isto: 451) Međutim, takvom metodom ne dobivaju svi učenici prigodu izraziti svoj doživljaj djela, već to obično čini samo nekoliko učenika. Stoga Rosandić predlaže aktivnost koja u objavljivanje i korekciju doživljaja uključuje sve učenike. „Učitelj/ učiteljica usmeno postavlja pitanja na koja učenici/ učenice odgovaraju pismeno (odgovore bilježe na orijentacijske listiće ili u svoje bilježnice). Kad zapišu odgovore na postavljena pitanja, glasno čitaju (nekoliko učenika/ učenica) svoje odgovore, o kojima se razgovara. U razgovoru se odgovori ispravljaju.“ (Rosandić, isto: 452) Osim toga, Rosandić predlaže da nastavnik unaprijed pripremi anketne listiće sa zadacima u kojima će učenici izraziti svoj doživljaj teksta.

Pri interpretaciji *Novele od Stanca* to mogu biti sljedeća pitanja: „Ocijenite svoj dojam teksta ocjenom od 1 do 5.“; „Ocijenite koliko vam je tekst bio jezično razumljiv ocjenom od 1 do 5.“; „Ocijenite koliko vam je tekst bio smiješan ocjenom od 1 do 5.“.

5. INTERPRETACIJA

U interpretativno-metodičkom sustavu interpretacija predstavlja glavni dio nastavnoga sata. Za vrijeme interpretacije, učenici se aktivno uključuju u analizu književnoga teksta, razvijajući pritom kritičko mišljenje i sposobnost dubljega razumijevanja književnih djela. Učitelj ima ključnu ulogu u usmjeravanju učenika, potičući ih na promišljanje o temi, karakteristikama likova i stilskim obilježjima djela. Osim toga, interpretacija omogućuje povezivanje književnoga teksta s povijesnim i kulturnim kontekstom u kojem je nastao, čime se obogaćuje ukupno znanje učenika.

Metode koje se koriste u interpretaciji mogu varirati, ali sve teže postizanju istoga cilja: približiti učenicima književno djelo na način koji je za njih razumljiv i relevantan. Interpretacija također uključuje raspravu o likovima, njihovim motivacijama i međusobnim odnosima, što dodatno doprinosi razumijevanju samoga djela. Uz pomoć upita i zadataka, učenike se potiče na samostalno istraživanje i zaključivanje, što jača njihove analitičke sposobnosti. U konačnici, uspješna interpretacija ne samo da približava književno djelo učenicima, već ih i motivira na daljnje čitanje i istraživanje književnosti.

„Književno je djelo srodno ljudskoj osobi: nemoguće je tumačiti pojedino biće ako ne poznamo ukupnu anatomiju, psihologiju, teatrologiju, teorije društva i humanističkih znanosti te cijeli niz drugih odrednica koje čovjeka kao takvoga nastoje razjasniti.“ (Slavić, 2011: 115)

Nadalje, nastavnik treba dobro poznavati književno djelo kako bi ga mogao učinkovito predočiti učenicima. On predstavlja most između djela i učenika. Dublje razumijevanje teksta omogućuje nastavniku pružanje sveobuhvatne analize koja pomaže učenicima da bolje shvate djelo. Precizna interpretacija, koja izbjegava površna ili pogrešna tumačenja, temeljena na točnim informacijama i detaljnoj analizi, ključna je za razvoj kritičkog mišljenja kod učenika.

Uz to, dobro poznavanje djela omogućuje nastavniku kreiranje zanimljivih i relevantnih nastavnih aktivnosti koje angažiraju učenike i potiču ih na dublje promišljanje o tekstu. Strast i entuzijizam nastavnika za djelo mogu motivirati učenike, potičući ih na veći interes i angažman u čitanju i analizi. Konačno, površno poznavanje djela može rezultirati površnom nastavom koja neće zadovoljiti potrebe učenika niti potaknuti njihovo kritičko mišljenje i dublje razumijevanje književnosti, dok dobro poznavanje djela osigurava kvalitetnu i temeljitu nastavu.

„Umjetnost je nijema, tumač je njezin glas. Interpretacija stavlja u središte pozornosti književno djelo. Na jednoj je strani umjetnički tekst koji govori svojim jezikom, na drugoj recipijenti koji tek dijelom znaju navedeni jezik, a ne znaju kako je djelo nastalo i komu je namijenjeno. Interpretator je u sredini, on je posrednik, glasnik, koji treba razumjeti jezik umjetnine i prevesti ga na jezik razumljiv čitateljima, a da ne izda ništa od poruke. Time naravno poučava jezik umjetnosti, pa je dvojezična osoba koja posreduje između dvaju svjetova.“ (Slavić, isto: 118-119)

Postoji pet kriterija koji u školskoj interpretaciji književnoga djela trebaju biti zadovoljeni: interpretacija treba biti razumljiva i jednostavna, ali ne i oskudna; interpretacija treba pratiti pojmove i teorije koje učenici poznaju; interpretacija treba sadržavati sva ključna obilježja književnoga djela; idealna školska interpretacija pruža nove informacije koje su učenicima razumljive; interpretacija treba prikazati književno djelo kao neponovljivu umjetninu, ali istodobno ju treba povezati sa žanrom, epohom i/ ili drugim književnim djelima. (Slavić, isto: 137-138)

U interpretaciji *Novele od Stanca* koja je predložena u daljnjem tekstu odredit će se osnovne karakteristike djela, odnosno tema, kompozicija i fabula, pojasnit će se nesuglasice oko točnoga žanrovskog određenja, opisat će se jezik i stil, a poseban naglasak bit će stavljen na likove unutar djela, kao i na antiteze starost – mladost i selo – grad koje čine važan dio interpretacije. Učenici će analizirati vladanje dubrovačkih mladića prema starcu Stancu te pronalaziti poveznice sa suvremenošću. Osim toga, istraživat će Držićeve aluzije na ondašnju dubrovačku svakodnevicu te moguća ideološka čitanja koja se u djelu naziru.

5.1. Tema, kompozicija i fabula

Na prvom satu interpretacije lektire *Novela od Stanca*, osim lokalizacije, nastavnik s učenicima treba protumačiti i osnovna obilježja djela kao što su tema, kompozicija i fabula.

Na temelju tekstnoga predloška koji im je nastavnik pročitao te na temelju cjelovitoga djela koje su samostalno pročitali, učenici su spremni odrediti temu i fabulu djela. Nastavnik heurističkim razgovorom može učenike potaknuti na zaključak da se tema djela može odrediti kao zbijanje šale dubrovačkih mladića sa seljakom Stancem.

Nastavnik bi trebao još jednom s učenicima analizirati fabulu *Novele od Stanca* kako bi se otklonile moguće nejasnoće uzrokovane jezikom kojim je djelo napisano. To može učiniti na nekoliko načina. *Novela od Stanca* opsegom je najmanja Držićeva drama. Nije podijeljena na činove kao što je to slučaj s ostalim njegovim dramama (osim drame *Venere i Adon*), već se sastoji od sedam prizora (unutar jednoga čina) i ukupno tristo šesnaest stihova pisanih dvostruko rimovanim dvanaestercom. Na početku komedije nalazi se Držićeva posveta dubrovačkomu plemiću Sabu Nikolinovu.

Nastavnik može učenike podijeliti u šest skupina te dati svakoj skupini zadatak da ispriповijeda sadržaj jednoga prizora. Budući da se peti prizor sastoji od svega osam stihova Stančeva monologa i jedne didaskalije, jedna skupina može interpretirati sadržaj četvrtoga i petoga prizora zajedno. Zatim iz svake skupine jedan učenik može izložiti sadržaj, a nastavnik može pomoći povezati sadržaje svih prizora u jednu cjelinu. Također, učenici s nastavnikom mogu sjesti u krug. Nastavnik može uzeti predmet (primjerice olovku) koji će predstavljati mikrofon. Osoba kojoj nastavnik dade mikrofon pripovijeda sadržaj djela. Nakon nekoga vremena, nastavnik predaje mikrofon drugoj nasumičnoj osobi. To se ponavlja dok se ne završi pripovijest o sadržaju djela.

U prvom prizoru zbivanje započinje naglo, bez uvoda, odnosno *in medias res*. Držić odmah smješta čitatelja usred dubrovačke renesansne noći. Dvojica dubrovačkih mladića, Vlaho i Miho, lutali su gradom u potrazi za zabavom i slučajno se susreli. Na početku nisu prepoznali jedan drugoga pa su se gotovo proboli mačevima. Zatim su se međusobno zadirkivali. Miho je vidio Vlahu kako nekoga tjera, a iz razgovora zaključujemo da riječ o ženi sumnjiva morala koja je izašla iz neke kuće. S druge strane, Miho je ispriповijedao kako je morao potajno izići iz kuće kroz prozor da ga otac ne vidi, a zatim su obojica zaključili kako su očevi zaista smiješni jer zaboravljaju da su i oni nekada bili mladi. Miho je još dodao kako je sinoć u grad došao neki Vlah koji nije pronašao prenoćište pa sada spava pokraj zdenca. Zaključili su da bi se mogli našaliti s njim.

U drugom je prizoru naišao Dživo Pešica. Miho i Vlaho nisu ga odmah prepoznali jer je bio odjeven kao Vlah. Pozvali su ga da ide s njima našaliti se s Vlahom kraj fontane, ali Dživo je preuzeo inicijativu i sam otišao kod Stanca, dok su Miho i Vlaho cijelo zbivanje promatrali iz prikrajka.

U trećem je prizoru Dživo Pešica prišao Stancu i predstavio mu se kao trgovac s Gacka koji se zove Sedmi Muž, a preziva Dugi Nos. Dživo je ispriповijedao Stancu da je i on, baš poput

njega, jednom došao u Dubrovnik trgovati te je, ne našavši prenoćište, odlučio provesti noć pokraj fontane. Tamo je zaspao, a probudile su ga vile koje su tu usred noći plesale kolo. On im se pridružio. Jedna mu je vila dala zlatnu jabuku, a druga mu je rekla da se napije vode. Ujutro se izvukao iz stare kože kao zmija, brada mu je otpala i pomladio se. Stanac je potpuno povjerovao u njegovu pripovijest te se također poželio pomladiti kako bi se više svidio svojoj mladoj ženi Mioni. Dživo je zatim otišao, a Stanac je ostao čekati vile.

U četvrtom su se prizoru Dživo, Miho i Vlaho smijali Stančevoj naivnosti te hvalili Dživin način zbivanja šale. Potom su naišli na maškare i odlučili ih uključiti u svoju šalu. U petom je prizoru Stanac, koji je stajao sam pokraj zdenca, zazivao vile da dođu i pomlade ga. Pritom je hvalio mladost kao najljepši dar: „a slavnijega dara nije inoga na sviti.“ (Držić, 2006: 35) U tom su se trenutku pokraj zdenca pojavile maškare odjevene kao vile.

U šestom prizoru maškare su se grubo našalile sa Stancem. Prvo su mu rekle da će ga pretvoriti u magarca, a zatim u pticu, pa u buhu. Stanac ih je molio da ga ne pretvore ni u jednu životinju kako svojom pojavom ne bi uplašio suprugu Mionu. Naprotiv, molio ih je da ga pomlade kako bi se Miona obradovala. Vile mu rekle da će mu ispuniti želju te su mu zapovjedile da sjedne.

U sedmom prizoru došle su još i maškare koje su bile odjevene kao seljaci, tj. Vlasi. Maškare su zamolile vile da s njima plešu kolo, a Stanac se odmah uključio u razgovor i pitao bi li i on mogao plesati s njima. Vile mu odgovorile da ih on može gledati i reći im tko od Vlaha najbolje pleše. Vlasi su zatim plesali s vilama i tražili od njih da ih pomlade, a Stanac im se u tome pridružio naglašavajući kako je on tu bio prije njih pa stoga ima i prednost. Vile su im rekle da će svi doći na red te zapovjedile Stancu da šuti. Zatim su počele zazivati zvijezde, cvijeće i bilje da im pomognu pomladiti Stanca. Nakon toga su zablatile Stančevo lice, svezale mu ruke i odrezale bradu. Uz to, zaigrane maškare uzele su mu kozle, maslo i sir što je htio prodati, ostavile mu za to novac i hitro pobjegle. Tad se Stanac osvijestio i skočio da ih uhvati, ali već je bilo prekasno. Na taj se način zbivanje završilo jednako naglo kao što je i započelo, što odaje dojam da je Držić u svom djelu uistinu ilustrirao mali isječak iz sasvim uobičajene dubrovačke renesansne noći.

Iz fabule je vidljivo da se ovo djelo doima kao „zaustavljeni trenutak tipične, svakodnevne epizode, registracija nevelikog i u kratko vrijeme završenog događaja, da se pozornost i ne stigne zaustaviti na formalno umjetnom iskazivanju svega toga u stihovima, dapače,

dvanaesterci koji od početka do zadnjeg Stančeva povika teku u jednom dahu, učine se kao jedini mogući način predodžbe jedne šaljive gradske zgode.“ (Čale, 1979: 80)

Osim tumačenja u skupinama, nastavnik s učenicima može ponoviti fabulu i heurističkim razgovorom. Takva će metoda, u usporedbi s metodom tumačenja u skupinama, trajati kraće pa će više vremena ostati za interpretaciju drugih komponenta djela. Nastavnik može učenicima i kao domaću zadaću zadati da vizualno prikažu fabulu djela. Učenici mogu to učiniti na više načina. Primjerice, mogu naslikati strip koji u nekoliko kadrova prikazuje najvažnije dijelove komedije (na primjer noćni susret trojice dubrovačkih mladića, Dživin i Stančev razgovor pokraj zdenca, dolazak maškara itd.). Pritom im kao nadahnuće može poslužiti strip Dubravka Kastrapelija *Novela od Stanca*. Nadalje, učenici samostalno ili u skupinskom radu mogu načiniti plakat koji prikazuje likove i temeljni sukob u djelu. Plakat može uključivati ilustracije, ključne replike i opise likova. Na primjer, učenici mogu prikazati prevarenoga Stanca, zaigrane mladiće i maškare, prostor oko Velike Onofrijeve fontane itd. Uz to, učenici mogu napraviti i dijagram ili tablicu koja kroz nekoliko točaka prikazuje tijek zbivanja u komediji. Točke mogu slijediti prizore unutar djela ili unutarnju kompoziciju (uvod, zaplet, vrhunac i rasplet). Svaka točka može biti ilustrirana slikama ili simbolima koji predstavljaju zbivanja u komediji. Učenici, osim toga, svoju kreativnost mogu izraziti i kroz digitalne alate. U nekom od digitalnih programa (na primjer PowerPoint, Canva, Google Slides, Powtoon i slično) učenici mogu s pomoću slika, teksta ili animacija prikazati zbivanje komedije. Na taj će se način ostvariti međupredmetna korelacija s nastavnim predmetom Likovna umjetnost. Također, zadatak za domaću zadaću može biti i da učenici napišu sadržaj komedije u obliku statusa na društvenim mrežama iz perspektive nekoga od likova iz komedije. Uz to, ako u školi postoji dramska skupina, nastavnik može predložiti voditelju izvedbu *Novele od Stanca*. Tada bi to bio projekt koji bi zahtijevao više truda, no u konačnici bi rezultirao jako dobrim razumijevanjem sadržaja komedije (bilo da učenici sudjeluju u predstavi, bilo da samo gledaju izvedbu).

Nastavnik treba uputiti učenike u vrijeme i mjesto zbivanja. Mjesto zbivanja je Dubrovnik, točnije trg oko Velike Onofrijeve fontane gdje je Stanac pronašao prenoćište. Kako bi učenici bolje doživjeli to mjesto, nastavnik im može pokazati kako to mjesto izgleda danas. Velika Onofrijeva fontana i danas je očuvana, a moguće je da su neki od učenika posjetili Dubrovnik i sjedili oko Fontane, baš kao i Stanac. Što se tiče vremena zbivanja, ono obuhvaća svega nekoliko sati u jednoj noći. Točna godina nije ukazana, ali sudeći po pojavi maškara u djelu, može se zaključiti da se zbivanje događalo u pokladno vrijeme (vjerojatno u veljači) tijekom 16. stoljeća. Međutim, ne slažu se svi teoretičari s takvim određenjem vremena zbivanja.

Primjerice, Ivan Lozica drži da se zbivanje odvija na ivanjsku noć, dakle u lipnju: „Je li to karnevalska noć? Grad je prazan, na ulicama su samo obijesni mladići u nedopuštenu noćnom izlasku, uz fontanu je prilegao stari Vlah koji (došavši u grad prodati kozle, grudu i sir) nije našao stan. Dživu Pešici svadbena *maskari* dolaze kao naručeni – zaustavit će ih prije nego pođu na pir i dogovorit će se s njima da izigraju Stanca *kad opet iziđu s pira*. A, pir obično jest, ali ne mora biti u pokladnom razdoblju! Zanimljivo je da magijski inventar *Novele* velikim dijelom pripada Ivanju, a ne pokladama.“ (Lozica, 1996: 24-25) Nastavnik može, objasnivši učenicima da točno vrijeme zbivanja nigdje u djelu nije precizno navedeno, pitati učenike da argumentirano izlože svoje mišljenje o vremenu zbivanja. Učenici mogu koristiti citate iz djela kako bi potkrijepili svoja stajališta. Ova vježba ne samo da potiče kritičko razmišljanje i analitičke vještine, već i omogućuje učenicima da bolje razumiju važnost citata iz teksta u književnoj analizi. Tijekom vođenih rasprava, učenici će moći usporediti svoje zaključke sa zaključcima svojih vršnjaka, razvijajući sposobnost argumentacije i obogaćujući svoje razumijevanje *Novele od Stanca*.

Iako Frano Čale u predgovoru *O životu i djelu Marina Držića u Djelima Marina Držića* iz godine 1979. piše da „u *Noveli* nema dramaturški osobito izrazita zapletaja“ (Čale, 1979: 80), u interpretaciji je potrebno odrediti elemente unutarnje kompozicije. Uz to, nastavnik treba potaknuti učenike da sami odluče postoji li u drami zaplet te da zatim argumentiraju svoje mišljenje. Osim što se etape unutarnje kompozicije mogu odrediti heurističkim razgovorom, nastavnik može potaknuti učenike da povežu prizore s dramskim etapama. Uvod obuhvaćaju prvi i drugi prizor. Zaplet čine treći i četvrti prizor. Do vrhunca dolazi u petom i šestom prizoru, dok sedmi prizor donosi preokret i rasplet. Također, učenici mogu odrediti elemente unutarnje kompozicije *Novele od Stanca* na temelju umne (mentalne) mape ili grafikona koja će im pomoći vizualizirati ustroj djela, što će im omogućiti lakše praćenje razvoja zbivanja u različitim etapama. Također, nastavnik može uz pomoć digitalnih alata izdvojiti nekoliko ilustracija iz stripa *Novela od Stanca* već spomenutoga autora Dubravka Kastapelija. Učenici zatim mogu poredati ilustracije po etapama unutarnje kompozicije te tako dobiti vizualni prikaz komedije. Navedene metode omogućit će učenicima da dublje razumiju strukturu i dinamiku dramskoga djela te da razvijaju analitičke i kreativne vještine.

5.2. Žanrovske odrednice

Pri određivanju književne vrste i žanra, učenike može zavarati naslov djela *Novela od Stanca*. Nastavnik ih treba uputiti u to da ovo djelo žanrovski nikako nije novela, već je *novela* iz naslova stara dubrovačka riječ koja se na suvremeni hrvatski jezik može prevesti kao *šala*, stoga naslov *Novela od Stanca* zapravo znači *Šala sa Stancem*. U vezi s tim, učenici se prisjećaju da novela pripada epskomu književnom rodu, dok je ovdje riječ o dramskom. Tražeći elemente drame u *Noveli od Stanca*, učenici će izdvojiti podijeljenost likova na uloge, podijeljenost teksta na prizore, podijeljenu unutarnju kompoziciju, jedinstvo mjesta i vremena zbivanja, dijalog, monolog, didaskalije te dramski sukob između Stanca i dubrovačkih mladića. Zatim ih nastavnik heurističkim razgovorom može potaknuti na zaključak da *Novela od Stanca* ne pripada ni tragediji, ni drami u užem smislu, već komediji. Prema *Hrvatskoj enciklopediji*, komedija je „dramska vrsta koja u smiješnu ili porugljivu tonu obrađuje prividne društvene ili psihološke sukobe razrješujući ih na vedar način. Za razliku od tragedije, koja se na ozbiljan način bavi nerješivim proturječjima ljudske sudbine i naginje metafizičkom uopćavanju, radnja i likovi komedije ironičnom relativizacijom ljudskih slabosti izravnije se vezuju za društvene navike određenoga doba.“ (HE, s. v. *komedija*)

Kako bi dokazali da je *Novela od Stanca* komedija, učenici u tekstu mogu tražiti njezine elemente. Milivoj Solar ističe da su komedije jako raznolike te ih je stoga teško svesti na neke zajedničke i opće elemente, stoga je „možda jedina bitna karakteristika svih komedija sceni prilagođeno književno oblikovanje svih varijanata i svih nijansa smiješnoga.“ (Solar, 1982: 199) Tražeći elemente koji u *Noveli od Stanca* izazivaju smijeh, učenici mogu izdvojiti mladenačku neobuzdanost, opreku očevi – sinovi, opeku starost – mladost te samu karakterizacija likova, o kojoj će više riječi biti u sljedećem potpoglavlju. Uz to, „nema sumnje da se komedija uvelike koristi neskladom, izobličavanjem, nesrazmjerom i odstupanjem od uobičajenog kao elementima na kojima obično nastaje smiješno u stvarnosti, ali ona te elemente podređuje umjetničkim svrhama.“ (Solar, isto: 199) U *Noveli od Stanca*, odstupanje od uobičajenoga može se opaziti u neobičnoj Stančevoj lakovjernosti, koja nije u skladu s tipičnim percipiranjem starijih ljudi kao mudrih i dosjetljivih. Upravo se na toj neobičnoj lakovjernosti temelji zbivanje komedije. Ako učenici ne uoče neki od elemenata koji je u komediju umetnut kako bi se izazivao smijeh, nastavnik ih može na to uputiti. Pritom se može koristiti sljedećim određenjem Dunje Fališevac:

„Smiješno i komično ostvaruje se u *Noveli* na razne načine. Smiješan je i komičan ponajprije sam Stanac zbog svoje naivne vjere da za njega biološke granice ne vrijede. Likovi gradskih mladića nisu smiješni, oni samo smijeh i komiku stvaraju svojim neobuzdanim humorom i toga su potpuno svjesni te u tome uživaju kao što djeca uživaju nasamariti odrasle. Tako je smijeh u *Noveli* rezultat komičnih situacija koje proizlaze iz Stančeve naivnosti, komičnih situacija u kojima je smijeh odgovor na vedri, veseli stav mladića prema naivnu Stancu. Smijeh i komika Držićeve komedijice omogućuju da se zaborave sve tragične i teške strane života, da se potisnu sve norme i pravila onog ozbiljnog svijeta. Komika koju Držićeva šala stvara nema karakter pobune ili osude društvenih normi i konvencija, nego ima karakter užitka zbog prihvaćanja vesele, ničim neopterećene igre koju svjesno i namjerno izvode dubrovački mladići u ludoj pokladnoj noći, a pritom smijeh u *Noveli* nikada ne prelazi granicu ljudskosti, nikada ne prelazi u cinizam ili sarkazam.“ (Fališevac, 1996: 10-11)

Nadalje, komedija obično prikazuje događaje iz svakodnevnoga života, stoga učenici ovdje mogu izdvojiti mjesto i vrijeme zbivanja koji prikazuju tipičnu dubrovačku svakodnevicu Držićeva vremena. Nastavnik ih tada može potaknuti na razmišljanje o tomu je li tema koju Držić interpretira o ovoj komediji rezervirana isključivo za renesansni Dubrovnik ili slični događaji postoje i danas. Učenici mogu, primjerice u skupinskim interpretacijama ili domaćoj zadaći, prikazati primjere iz svakodnevnog života koji su usporedivi s onima iz Držićeva vremena. Tako mogu diskutirati o različitim vrstama prijevara, razlikama između starih i mladih, razlikama između očeva i sinova, praznovjerju itd. Osim toga, jedan od mogućih zadataka za domaću zadaću može biti da učenici napišu sastavak o tomu kako bi *Novela od Stanca* izgledala kad bi bila smještena u suvremeni svijet.

U književnoj se teoriji komedija gotovo uvijek stavlja u suodnos s tragedijom. Robert W. Corrigan to dodatno objašnjava u svom tekstu *Comedy*, pozivajući se na Aristotelovu *Poetiku*: „Dakle, dok Aristotel opisuje smiješno kao vrstu ružnoga koja nema bolne posljedice, nemoguće je postaviti granice smiješnoga dok se ozbiljno prvo ne definira i prihvati. Ništa ne može biti ružno ili nemoralno dok se prvo ne dogovorimo oko toga što je lijepo i moralno. Ovo objašnjava zašto možemo raspravljati o tragediji (koja se izravno bavi ozbiljnim) bez da se pozivamo na komediju, ali kada govorimo o komediji uvijek se moramo pozivati na standarde ozbiljnosti koji joj daju njezinu suštinsku definiciju.“ (Corrigan, 1971: XII)⁷ Kako bi učenici

⁷ „Thus, while Aristotle describes the ludicrous as a species of the ugly which has no painful effects, it is impossible to set the limits of the ludicrous until the serious has first been defined and accepted. A thing cannot be ugly or immoral until we have first agreed on what is beautiful and moral. This explains why it is we can discuss tragedy

dodatno ponovili dramske rodove i razlike među njima, ali i dodatno dokazali da *Novela od Stanca* pripada žanru komedije, nastavnik im može dati zadatak da stave *Novelu* u suodnos s tragedijom. Pritom se učenici moraju podsjetiti osnovnih obilježja tragedije – postojanje tragičnoga junaka, tragične krivnje, tragičnoga sukoba i tragičnoga završetka, korištenje uzvišenoga stila te katarza. Učenici će zatim zaključiti da u *Noveli od Stanca* ta obilježja nisu prisutna. Ipak, prisjećajući se tragedija koje su čitali (npr. Sofoklova *Antigona*), učenici mogu radom u paru napraviti tablicu u kojoj će izdvojiti razlike između tih dvaju djela, odnosno između tragedije i komedije. Nakon što to učine, nastavnik ih može uputiti na jedan Corriganov iskaz: „Konstanta u komediji je komičan pogled na život ili komičan duh: osjećaj da se čovjek, koliko god puta bio poražen, nekako uspije pridići i nastaviti dalje. Tragedija se, s druge strane, oduvijek bavila onim buntovnim duhom u čovjeku koji se opire ograničenjima ljudskoga bića, uključujući i ograničenja koja mu nameće društvo.“ (Corrigan, isto: X)⁸ Ipak, kako bi se na nastavnom satu uštedjelo na vremenu, ovaj zadatak učenici mogu obaviti za domaću zadaću.

Nadalje, Corrigan upozorava da ne treba sve komedije promatrati na isti način i tražiti u njima zajednička obilježja jer je žanr u svojoj povijesti doživio brojne promjene. (Corrigan, isto: X) Bez obzira na to, on ističe da postoje neka opća obilježja zajednička svim komedijama, a to su: „nazočnost ljubavnika, poraz nametljivca koji se uskoro uključuje u obnovljeni društveni red, izokrenuti edipovski uzorak u kojem sin nadvladava oca i primjena sile bez posljedica.“ (Corrigan, isto: X)⁹ Nakon što nastavnik upozna učenike s ovim obilježjima, može ih navesti na razmišljanje o tomu koja su obilježja prisutna u *Noveli od Stanca*. Učenici će zasigurno primijetiti da se u *Noveli* primjenjuje sila bez posljedica. To je vidljivo u postupku dubrovačkih mladića prema Stancu. Oni su ga prevarili bez da su za to morali platiti (moralnu ili materijalnu) kaznu. Iz ovoga se može razviti razgovor o tomu bi li mladiće trebalo kazniti i koja bi bila primjerena kazna za njihovu šalu.

N. J. Lowe u svom tekstu *Comedy* drži da je svaka komedija individualan tekst unutar strogo određene žanrovske tradicije. Komedija se uvijek pokušava distancirati od tragedije te katkad

(which deals directly with the serious) without reference to comedy, but when talking about comedy must always refer to the standards of seriousness which give it its essential definition.“ (Corrigan, 1971: XII)

⁸ „The constant in comedy is the comic view of life or the comic spirit: the sense that no matter how many times man is knocked down he somehow manages to pull himself up and keep on going. Tragedy, on the other hand, has always dealt with that rebellious spirit in man which resists the limitations of being human, including the limits imposed on him by society.“ (Corrigan, isto: X)

⁹ „Though it is true that some characteristics of comedy seem to be "universal" - the presence of lovers, the defeat of an imposter figure and his subsequent assimilation into the restored social fabric, an inverted Oedipal pattern in which the son triumphs over the father, and the presence of violence without its consequences - these finally have thematic rather than structural significance.“ (Corrigan, isto: X)

može biti i u potpunoj suprotnosti s njom, a u tome joj pomaže jedno karakteristično obilježje koje tragedija nema – „niz posebnih lakrdijaša“. (Lowe, 2007: 2)¹⁰ U *Noveli* bi lakrdijaš bio Dživo Pešica koji se sa Stancem šali na izuzetno domišljat način. Upravo zbog Dživine lakrdijaške naravi neki hrvatski književni teoretičari *Novelu od Stanca* žanrovski određuju kao lakrdiju, a o tome će više riječi biti u nastavku ovoga poglavlja. Nadalje, Lowe nabroja pedeset obilježja koja opisuju komediju, uključujući sve prethodno navedeno, a neka su od njih i sljedeća: „Stereotipnost situacije i virtuoznost improviziranja novih figura na poznatim temeljima visoko su cijenjeni.“¹¹, „Komedija potiče bahtinovski pogled na sebe kao na anarhičnu, entropičnu, centrifugalnu i karnevalsku inverziju svakodnevnog života.“¹²; „Pružatelji i korisnici seksualnih usluga ključne su figure u situacijskom repertoaru.“¹³; „Zapleti su usredotočeni na želju: fizičku, seksualnu, komercijalnu, društvenu.“¹⁴; „Ljudska se slabost razotkriva i ismijava.“¹⁵ (Lowe, 2007: 2 – 3) Kako bi se ova obilježja uočila na primjeru *Novela od Stanca*, nastavnik može podijeliti učenike u pet skupina. Svaka će skupina dobiti po jedno obilježje te tražiti njegovu prisutnost u djelu. Učenici prve skupine tako mogu uočiti da Držić u svom djelu koristi stereotipne likove starca i mladića koji se stavljaju u opreku, ali ih improvizirano smješta u svoju lokalnu zajednicu. Učenici druge skupine povezat će vrijeme zbivanja s karnevalskom inverzijom svakodnevnoga života. Drugim riječima, *Novela* je smještena u noćne sate pokladnoga doba godine, što je posebno naglašeno likom maškara. Uz to, karnevalsku inverziju svakodnevice može predstavljati Stančeva lakovjernost koja nije u skladu s tipičnim poimanjem starih ljudi kao mudrih i opreznih. Treća skupina izdvojiti će noćne posjete dubrovačkih mladića kurtizanama, dok će četvrta opisati zaplet koji se temelji na želji dubrovačkih mladića da prevare Stanca zbog njegova društvena statusa (siromašan stari seljak). Posljednja će skupina zaključiti da se u djelu ismijavaju Stančeve slabosti, odnosno praznovjernost i naivnost.

Northrop Frye u svom tekstu *Anatomija kritike* piše da je struktura zapleta u grčkoj Novoju komediji, koju su prenijeli Plaut i Terencije, postala osnovom za većinu komedija i da je, u sve više standardiziranom obliku, ostala prisutna sve do danas. (Frye, 2000: 186) On također, kao

¹⁰ „A striking feature, lacking counterpart in tragedy, is a range of specialist buffoon characters.“ (Lowe, 2007: 2)

¹¹ „Stereotypy of situation, and the virtuosity of improvising new figures on familiar grounds, are highly valued.“ (Lowe, 2007: 2)

¹² „Comedy encourages a Bakhtinian view of itself as anarchic, entropic, centrifugal, and a carnivalesque inversion of everyday life.“ (Lowe, isto: 2)

¹³ „Providers and customers of sexual services are key figures in the situational repertoire.“ (Lowe, isto: 2)

¹⁴ „Plots centre on desire: physical, sexual, commercial, social.“ (Lowe, isto: 2)

¹⁵ „Human weakness is exposed and ridiculed.“ (Lowe, isto: 2)

Corrigan i Lowe, izdvaja opća obilježja koja karakteriziraju komediju kao narativnu kategoriju, a Slavić (2011) ih sažima u sljedeće: „a) Sukob oca i sina ili barem starosti i mladosti.; b) Radnju komedije čine zapreke junakovo želji.; c) U komediji je nerijetko riječ o pokretu od jednoga do drugoga tipa društva.; d) Novo društvo obično najavljuje zabava.; e) Komedija nastoji uvući u svoje društvo što širi krug ljudi.“ (Slavić, 2011: 461 – 462) Tijekom interpretacije *Novela od Stanca*, nastavnik može upoznati učenike s Fryeovim obilježjima komedije te ih navesti na razmišljanje o tomu koja su od navedenih obilježja prisutna u djelu. Učenici će s lakoćom opaziti prvo obilježje, odnosno sukob između starosti (Stanca) i mladosti (Džive i dubrovačkih mladića). Na taj se sukob može nadovezati i opreka između očeva i sinova koja se ogledava u odnosu mladića Vlahe i Mihe prema očevima. Nastavnik može pitati učenike čiju stranu, po njihovom mišljenju, zastupa Marin Držić u *Noveli*, a učenici svoje odgovore mogu potkrijepiti argumentima i primjerima iz djela. Može se pretpostaviti da će njihovi odgovori biti podijeljeni, iz čega se može razviti i debata nakon koje će nastavnik upoznati učenike s Fryeovim riječima: „Prepreke su obično roditelji, pa komedija često uključuje sudar sinovljeve i očeve volje. Stoga komediograf u pravilu piše za mlađe ljude u svojoj publici, te su stariji pripadnici gotovo svakog društva skloni pomisli kako komedija ima u sebi nečeg rušilačkog.“ (Frye, 2000: 187 – 188) Sljedeće Fryeovo obilježje, prisutno u *Noveli od Stanca*, pokret je od jednoga do drugoga tipa društva. „Na početku komada likovi smutljivci dominiraju društvom u kojemu se komad događa, a publika u njima prepoznaje uzurpatore.“ (Frye, isto: 187) U *Noveli od Stanca* uzurpatori su dubrovački mladići, na čelu s Dživom Pešicom, koji predstavljaju dominantno gradsko društvo, dok se s druge strane nalazi potlačeni Stanac, predstavnik seoskoga društva. Novo društvo koje obično najavljuje zabavu također je prisutno u *Noveli od Stanca* te tako predstavlja treće Fryeovo obilježje uočljivo u djelu. „U Držićevoj *Noveli* na kraju tanac plešu vile.“ (Slavić, 2011: 462) Kako bi učenici dodatno usvojili Fryeova obilježja komedije, nastavnik im može dati zadatak da pokušaju za svako obilježje osmisliti vlastitu scenu ili fabulu komedije. Isto mogu učiniti i za Corriganova i Loweova obilježja. Aktivnost mogu obavljati i u skupinama, a zatim svoje scene ili fabule prezentirati pred ostatkom razreda.

Iako će učenici nakon prethodno opisane analize sa sigurnošću znati da *Novela od Stanca* pripada književnomu rodu drame, točnije komediji, nastavnik ih treba upozoriti na probleme s preciznim određenjem njezina žanra. Dio teoretičara drži da je *Novela od Stanca* lakrdija, drugi ju drže farsom, treći u komediji pronalaze elemente pastorage, ostali vide u njoj pokladnu, odnosno pirnu igru, maskeratu itd.

Tako, na primjer, Frano Čale drži da je ovo djelo farsa srednjovjekovnoga tipa: „Djelo se razlikuje i od pastirskih drama u stihu, ili i u stihu i u prozi, i od plautovskih prozних komedija, u kojima se realistično slika suvremeni svijet na mnogo širem i složenijem planu. Iako na prvi pogled u njemu ima elemenata i jednih i drugih, to je zapravo, i baš zbog toga, jedinstveno i originalno ostvarenje i unutar Držićeva opusa i u teatru njegova doba. Bitno je pitanje kojim je sredstvima pjesnik u toj farsu srednjovjekovnoga tipa izrazio univerzalan motiv odnosa mladosti i starosti u svoj širini simbolična smisla ukrštavajući ga s motivom seljaka kojemu se izruguju u gradu; kako je sve to zaodjenuo u uvjerljiv sadržaj ostvarivši jezično, vremenski i prostorno precizno determiniranu i zbiljskim životom nadahnutu sliku dubrovačkih prilika.“ (Čale, 1979: 80)

S druge strane, Milovan Tatarin, autor natuknice *Novela od Stanca* u *Leksikonu Marina Držića* drži da je riječ o lakrdiji: „Na razini doslovno pročitane dramske fabule riječ je o lakrdiji koju trojica mladih dubrovačkih plemića izvedu s priprostim vlahom nastanjenim u okolici rijeke Pive.“ (LMD, s. v. *Novela od Stanca*)

Dunja Fališevac, zatim, piše da je „Držićeva pokladna igra *Novela od Stanca*, »šala sa Stancem«, kratka jednočinka u nekoliko prizora i u dvanaesteričkim stihovima...“ (Fališevac, 1996: 9), a s njom se slaže i Pavao Pavličić: „U trećoj skupini imamo samo jedno djelo, a to je vrlo popularna *Novela od Stanca*, koju generički obično određujemo kao pokladnu igru.“ (Pavličić, 1996: 19)

Frye (2000) također piše o vrstama komedije, a razlikuje ih prema stupnju uspjeha junaka u borbi s nevaljalim društvom. Slavić (2011) piše o Fryeovim vrstama komedije i tumači ih na sljedeći način: „a) Na dnu su komedije u kojima nevaljalo društvo trijumfira [...]; b) Na drugoj su razini komedije u kojima glavni lik ne mijenja društvo koje izaziva porugu, nego ga napušta, ali ostaje moralnim dobitnikom. ; c) Treći je tip komedija u kojoj se uklanja alazon [...]; d) U pobjedi valjanoga društva sudjeluje i sama priroda [...]; e) Na petom mjestu komedije dolazi do promjene jednoga oblika postojanja u drugi [...]; f) Na šestom se stupnju komična zajednica raspada.“ (Slavić, 2011: 465 – 466) Na pitanje kojemu Fryeovu tipu komedije pripada *Novela od Stanca*, učenici će zasigurno odgovoriti da je to komedija drugoga tipa, odnosno ona u kojoj glavni lik (Stanac) ne mijenja društvo koje izaziva porugu (dubrovačke mladiće), nego ga napušta (odlazi iz Dubrovnika), ali ostaje moralnim dobitnikom. Ipak, nastavnik treba povezati Fryeove vrste komedije s ideološkim čitanjem *Novele od Stanca*, o kojem će više riječi biti kasnije u ovom tekstu, a koje tumači Stanca kao stari oblik vlasti koju se želi srušiti. U tom bi se slučaju *Novela* mogla tumačiti kao komedija trećega tipa, odnosno ona u kojoj se uklanja

alazon (stara vlast) ili kao komedija petoga tipa u kojoj dolazi do promjene jednoga oblika vlasti u drugi.

Međutim, nastavnik nikako ne bi trebao zahtijevati od učenika da poznaju sve žanrovske odrednice koje mogu okarakterizirati *Novelu od Stanca*, osobito zato što se mnogi od tih žanrova ne obrađuju tijekom srednjoškolskoga obrazovanja. Heurističkim razgovorom nastavnik može dovesti učenike do zapažanja da je *Noveli od Stanca* uistinu teško jednoznačno odrediti žanr, a zatim im samo napomenuti da je jednoznačno određenje njezina žanra još uvijek otvoreno pitanje i u samoj teoriji književnosti.

Nastavnik također može heurističkim razgovorom potaknuti učenike da se prisjete koje vrste komedije poznaju. Prema elementu na kojem je zasnovan komični učinak, to su: „komedija karaktera (naglašavanje negativne karakterne osobine), komedija intrige (zapet koji je obično rezultat nesporazuma), komedija konverzacije (duhoviti razgovori, jezične dosjetke i sl.), komedija situacije (neočekivane situacije u kojima se nađu likovi).“ (Dujmović-Markusi; Rossetti-Bazdan; 2020: 125) Prema navedenim, učenicima poznatim, vrstama komedije, učenici mogu zaključiti da *Novela od Stanca* ima elemente komedije konverzacije (budući da je zaplet zasnovan na dosjetljivim Dživinim replikama) te elemente komedije situacije (zbog neočekivane situacije u kojoj su se našli i Stanac i dubrovački mladići koji zasigurno nisu očekivali da će njihova namjeravana šala uzeti toliki zamah).

Nastavnik bi trebao učenike upoznati i još jednom vrstom komedije, koja se tek pojmovno spominje u udžbeniku *Književni vremeplov* i to u kontekstu žanrovske vrste *Novele od Stanca*. Riječ je o farsa. Budući da se farsa u svakodnevnom životu često koristi u prenesenom značenju kao „događaj ili čin koji se gubitkom dostojanstva pretvara u svoju suprotnost; ruglo“ (HJP, s. v. *farsa*), nastavnik može učenicima zadati niz pitanja o tom pojmu. Pitanja mogu biti sljedeća: „Jeste li ikad čuli za pojam farsa?“, „Koristite li katkad taj pojam?“, „Što se tim pojmom označava u svakodnevnom životu?“, „Kakvu književnu vrstu označava farsa?“. Učenici širega leksičkog znanja mogli bi doći do zaključka da je farsa vrsta komedije koju „karakterizira grubi i vulgarni humor, karikirani likovi, zaplet zasnovan na nesporazumu i česti elementi grotesknog“. (Solar, 1982: 200) Ostalim učenicima nastavnik to može objasniti usmeno.

Nastavnik zatim učenicima može zadati zadatak da pojedinačno ili u skupinama u tekstu pronađu dokaze o tomu da *Novela od Stanca* može biti farsa. Učenici mogu izdvojiti pretjerano naglašenu Stančevu lakovjernost, kao i pretjeranu razuzdanost dubrovačkih mladića, zaplet zasnovan na Stančevom neshvaćanju Dživine igre te gruba šala koju su mladići s njim izveli.

5.3. Likovi i antiteze kao neodvojive komponente u *Noveli od Stanca*

U komediji *Novela od Stanca* likovi i antiteze predstavljaju međusobno zavisne elemente na kojima se temelje zbivanje i dramski sukob, stoga im je u interpretaciji lektire potrebno posvetiti čitav jedan nastavni sat (od ukupno tri koja su predložena za interpretaciju ovoga lektirnoga djela). Nastavnik interpretaciju cjelovite lektire može isplanirati tako da prvi nastavni sat bude posvećen vanjskoj lokalizaciji te tumačenju teme, kompozicije, sadržaja i žanra. Tema drugoga sata mogu biti likovi i antiteze, dok se na trećem satu mogu interpretirati jezik i stil djela, aluzije na dubrovačku svakodnevicu te ideološka čitanja *Novele od Stanca*. Upravo su likovi i antiteze u *Noveli od Stanca* tema nastavnoga sati koji će se analizirati u nastavku ovoga teksta i čija se priprema nalazi u priložima.

Nakon odgovarajuće doživljajno-spoznajne motivacije, nastavnik može heurističkim razgovorom navesti učenike da uvide postojanje antiteza unutar djela te da se prisjete da antitezu čini „izražavanje suprotnosti u iskazu povezivanjem dviju riječi, sintagmi ili rečenica suprotnog značenja“, koja u književnosti, posebno renesansnoj „nerijetko zahvaća veće dijelove teksta, pa i čitav tekst, postajući njegovo semantičko i sintaktičko uporište“. (Bagić, 2012 :51-52)

Nakon doživljajno-spoznajne motivacije te najave teksta i njegove lokalizacije, nastavnik može pročitati učenicima ulomak iz trećega prizora komedije, odnosno dio drame u kojoj osobine likove te antiteze koje iz njih proizlaze najviše dolaze do izražaja.¹⁶ Nakon čitanja slijedi emocionalno-intelektualna stanica, a zatim objava doživljaja i njihova korekcija.

Heurističkom metodom, učenici iz ulomka izdvajaju likove koji se u njemu pojavljuju, a to su Stanac i Dživo Pešica, a zatim se prisjećaju da se u komediji, uz njih, pojavljuju još Vlaho, Miho i maškare (*maskari*). Dakle, pojavljuju se ukupno četiri individualna lika te maškare kao skupni lik.

Zvonimir Diklić (1990) uspostavio je teorijski okvir za strukturu lika zaključivši da postoje različiti pristupi kojima se književni likovi mogu analizirati: „u nastavnome procesu mogu se primijeniti različiti pristupi: etički, psihološki, sociološki, historijski, filozofski, fiziološki (biološki), lingvistički, stilistički.“ (Diklić, 1990: 77)

¹⁶ Ulomak iz trećega prizora, prikladan za interpretaciju likova i antiteza, priložen je u poglavlju *Prilozi*.

Pri analizi *Novele od Stanca*, važno je započeti sa socijalnom analizom likova budući da iz nje proizlaze i ostale njihove osobine, kao i antiteze koje se pojavljuju u djelu. Socijalna analiza može se odrediti ponajprije regionalnom pripadnošću likova. Učenici zaključuju da su Vlaho, Miho, Dživo i maškare iz Dubrovnika, dok Stanac dolazi s rijeke Pive. Dokaz o Stančevu podrijetlu učenici mogu pronaći i u pročitano ulomku: „Stanac se zovem ja,/ s rijeke Pive. A ti? Kaž' mi milos tvoja.“ (Držić, 2006: 28) Nastavnik zatim može učenicima na geografskoj karti pokazati današnju lokaciju rijeke Pive koja se nalazi u Crnoj Gori (blizu granice s Bosnom i Hercegovinom). Na taj se način može ostvariti i međupredmetna korelacija s nastavnim predmetom Geografija, a učenici mogu bolje spoznati koliki je put (vjerojatno pješice) prešao Stanac samo kako bi mogao u Dubrovniku prodati kozle, sir i maslo te zaraditi nešto novca. Iz toga je vidljiv i njegov socijalni status – on je siromašan čovjek koji je spreman proći približno 180 kilometara kako bi prodajom zaradio nešto novca. Dalje nastavnik može nastaviti voditi heuristički razgovor s učenicima tijekom kojega će doći do zaključaka o antitezama te o karakteristikama dubrovačkih mladića.

Pitanjem o tomu kako se Stanac osjećao u Dubrovniku, nastavnik može potaknuti učenike na razmišljanje koje će ih dovesti do prve antiteze koja se profilira u komediji *Novela od Stanca*, a to je antiteza selo – grad. Odgovor na zadano pitanje učenici, prema nastavnikovom naputku, mogu pronaći u ulomku koji su čitali: „Sinoćka u ovi grad uljezoh čestiti,/ u kom ni star ni mlad ne ktje me primiti/ na stan svoj; ter, ne znav kud se inud svrnuti,/ k vodi idoh ovdi uprav da bih počinuti./ Studena vodica umjesto pr'jatelja/ ter mi je družica, a kami postelja;/ i meni t' nije spat nego bdjet i javi/ danicu svitlu zvat da bil dan objavi,/ u noćnoj da tmasti zločinac ki mene/ ne bude pokrasti kon vode studene.“ (Držić, isto: 23) Iz navedenih stihova učenici mogu zaključiti da se Stanac u Dubrovniku osjećao izgubljeno. Iako Dubrovčani prema njemu možda nisu bili okrutni, nitko mu nije htio pružiti prenoćište, zbog čega je bio primoran bdjeti pokraj zdenca, a to je već bilo dovoljno da se osjeća izgubljeno i osamljeno u velikom gradu. Osim toga, bojao se da bi ga netko mogao pokrasti i zbog toga nije želio spavati, već je čekao zoru. Upravo se u spomenutim Stančevim riječima i postupcima ocrtava realnost noćnoga renesansnog Dubrovnika, o kojemu piše i Slavica Stojan, a o kojem će više riječi biti poslije:

„Teško je danas zamisliti takav mrak i otežano kretanje po strmim uličicama neravnih kamenih stepenica, no još je teže zamisliti sve opasnosti koje su vrebale noćnog prolaznika na svakom uglu, iza svakih vrata. Mogao je biti opljačkan, udaren iz kakve osvete ili pak napadnut iz čiste objijesti. [...] Većina je ljudi strahovala od noći, osobito oni koje je dužnost primoravala

na budnost i obilazak Gradom, pa su čeznuli za prvim naznakama jutra koje su polako omekušavale tmastu i gluhu crninu noći.“ (Stojan, 2007: 137-138)

Učenici mogu zaključiti kako se Stanac, zbog dubrovačkoga negostoprimstva i nesuosjećajnosti, u Gradu osjećao nesigurno. Njegovu su strahu dodatno doprinosile i opasnosti koje su vrebale na ulicama noćnoga renesansnog Dubrovnika. Upravo se u njegovom poimanju Dubrovnika ocrta antiteza grad – selo, odnosno domaći – došljaci ili, u ovom slučaju, Dubrovčani – Vlasi. Ta se antiteza dodatno zaoštrava u samom dramskom sukobu, gdje se s jedne strane vidi seoska prostodušnost i lakovjernost, dok se s druge strane nalaze gradska dosjetljivost i oštroumnost.

U nastavku razgovora o karakterizaciji likova, nastavnik može pitati učenike zašto se Stanac usred noći upustio u razgovor s jednim Dubrovčaninom (Dživom Pešicom) iako je bio svjestan svih opasnosti koje noć u Gradu donosi. Učenici će tada zaključiti da je do razgovora došlo zato što Stanac nije znao da je Dživo Dubrovčanin. Zatim učenici mogu radom na tekstu pronaći načine na koje je Dživo zadobio Stančevo povjerenje.

Naime, Dživo se Stancu predstavio na sljedeći način: „S Gacka sam trgovac, govedi trgujem,/ vri mi pritio lonac, dužan se ne čujem;/ putujem na suho, more mi drago nî,/ spim s uha na uho, zlo mi se i ne sni;/ u vjeru ne davam, jamac se ne hitam,/ na vrat ne prodavam, mo'e posle činim sam.“ (Držić, isto: 24) Nastavnik zatim učenicima može pokazati lokaciju Gacka na suvremenoj geografskoj karte te na taj način još jednom ostvariti međupredmetnu korelaciju s nastavnim predmetom Geografija. Gacko se nalazi u istočnoj Hercegovini, a u Držićevo vrijeme bilo je nezaobilazna postaja na trgovačkom putu koji je vodio od Dubrovnika kroz istočnu Hercegovinu sve do krajeva oko rijeke Drine, a onda i Carigrada. To je samo prvi element kojim Dživo Pešica dosjetljivo zadobiva Stančevo povjerenje – pretvara se da je i on Vlah, odnosno da su obojica trgovci iz geografski jako bliskoga područja. Nadalje, Dživina pripovijest Stancu nije bila sumnjiva i zato što je bio odjeven kao Vlah, što saznajemo u drugom prizoru komedije kad ga Miho i Vlaho zbog toga ne prepoznaju: „Miho: Šta je to? Paraš Vlah!“ (Držić, isto: 22) Treći element koji je utjecao na to da Stanac povjeruje u Dživinu pripovijest bio je Dživin govor. Kako po dubrovačkom govoru ne bi shvatio njegovu šalu, Dživo je svoj govor prilagodio Stančevu unijevši u njega vlaške izraze. Tražeći elemente vlaškoga govora u ulomku, učenici će izdvojiti lekseme kao što su: „dobra kob“, „junače“, „brate“, „tančac“, „jednojzi, dugojzi, tretjojzi“ itd.

Ipak, iako se Dživo predstavlja Stancu kao trgovac s Gacka, čitatelj komedije zna da je on zapravo iz Dubrovnika. Razmišljajući o podrijetlu ostalih likova koji aktivno sudjeluju u komediji, učenici će s lakoćom doći do zaključka da su svi ostali likovi (Miho, Vlaho i maškare) također iz Dubrovnika. Nastavnik ih zatim može potaknuti na razmišljanje je li podrijetlo jedina zajednička karakteristika dubrovačkih mladića. Učenici će zaključiti da svi dubrovački mladići imaju slične osobine jer se svi žele našaliti sa Stancem te nitko ne suosjeća s njim ili osjeća grižnju savjesti zbog načina na koji su ga prevarili. Nadalje, govoreći o njihovoj socijalnoj pozadini, učenici heurističkim razgovorom mogu doći do zaključka da mladići dolaze iz bogatih (vjerojatno plemićkih) obitelji budući da su, bez prethodnoga plana, kod sebe imali novac koji su ostavili Stancu i koji je bio dovoljan da pokrije troškove kozleta, masla i sira koje su mu uzeli. Pritom je Stanac, kako bi taj isti novac zaradio, bio primoran pješice prijeći jako dugačak put. U takvom odnosu prema novcu također se vidi opreka koja se može povezati s antitezom selo – grad budući da su socijalne situacije likova prvenstveno povezane i s njihovim podrijetlom.

Lingvistička karakterizacija likova iz polaznoga ulomka nosi također nosi veliku važnost u njihovoj ukupnoj analizi. Vođeni nastavnikovim unaprijed osmišljenim upitima, učenici mogu opaziti da je Stančev ritam govora usporen i priprost: „Stančev je stol starački spor, seljački jednostavan, prostodušan i naivan, a sve mu to daje ton nečega iskonskog i gorštačkog. Tome odgovara specifičan ritam koji uvjetuju detalji slikovitog pripovijedanja, onaj sufiks u riječi *sinočka*, poneki atributi (*mili, čestiti, studena, svitlu, bil, studene*), a posebno deminutivi koji odražavaju njegovu skromnost i plašljivost u negostoljubivoj gradskoj sredini i u noćnoj samoći (*vodica, družica, tržak, kozlece, grudicu, aspiricu*).“ (Čale, 2006: 23) S druge strane, Dživin je govor suprotan Stančevu – samouvjeren, siguran i ubrzan, uz to što se prilagođava Stančevu koristeći već spomenute vlaške lekseme. Osim različitih regionalnih pozadina (iz antiteze selo – grad), na ritam njihova govora utječe također i njihova dob. Stančev je govor starački usporen, dok je Dživin mladenački ubrzan. Upravo u tomu učenici mogu uočiti sljedeću antitezu koja se u djelu profilira, a to je antiteza starost – mladost.

Nadalje, učenici trebaju shvatiti da upravo antiteza starost – mladost čini temelj dramskoga sukoba u *Noveli od Stanca*. No, najprije se trebaju podsjetiti da je do dramskoga sukoba došlo kad je Dživo uvjerio Stanca da se može pomladiti, a maškare su zatim izvele igru kojom su uspjele potpuno prevariti Stanca. Zbog Dživine dosjetljivosti, lukavosti i samopouzdanosti, Stanac je potpuno povjerovao u njegove riječi. On mu samouvjereno ispričovijedao da je jednom, baš poput Stanca, došao u Dubrovnik trgovati te je, ne našavši prenoćište, odlučio

provesti noć pokraj Velike Onofrijeve fontane. Tamo je zaspao, a probudile su ga vile koje su usred noći plesale kolo. On se im se pridružio. Vile su se zvale Perlica, Kitica, Pavica i Propumanica. Jedna mu je vila dala zlatnu jabuku, a druga mu je rekla da se napije vode. Zatim su ga odvele sa sobom na svoje dvore, gdje su se zabavljali sve do zore. Nakon toga se izvukao iz stare kože baš poput zmije, brada mu je otpala i pomladio se. Osim toga, Dživo je u svoju pripovijest uveo i motiv svoje tobožnje supruge koja ga isprva nije prepoznala te s toga nije htjela leći s njim u postelju, sve dok ju nije istukao toliko da je promijenila mišljenje. Tim se motivom još više približio seljačkomu primitivizmu koji to odobrava. Stancu se njegova pripovijest jako svidjela te se odmah sjetio svoje supruge Mione i pomislio koliko bi se ona samo obradovala kad bi se on kući vratio mlad.

Motivom nasilja nad ženama nastavnik uvodi učenik u etičku karakterizaciju likova. Nastavnik može reći učenicima da radom na tekstu izdvoje mjesta na kojima se ona najbolje uočava. Učenici će tako izdvojiti sljedeće stihove koje izgovara Stanac: „Da si ju si bio?“ (Držić, 2006: 27) i Dživin odgovor na njegovo pitanje: „Bogme ju nalandah, a ona bijedna viče;/ od mene ju bješe strah, ma me pak običe.“ (Držić, isto: 27). Stihovi sličnoga sadržaja pojavljuju se na još jednom mjestu u komediji, gdje Dživo o svojoj supruzi pripovijeda sljedeće: „Deblja je neg viša, a ima nos od pedi/ a gubicu od miša, a od osla leđi,/ po kih ju pobubam jak po talambahu, a ona skriplje zubam.“ (Držić, isto: 31), a Stanac njegovu pripovijest odobrava riječima: „Drži ju u strahu./ Kobila obijesna bez uzde pruca se,/ a žena nesvijesna bez straha osijeca se.“ (Držić, isto: 31) Osim što se u navedenim stihovima još jednom ističe antiteza selo – grad (tj. rustikalna zaostalost – urbanizirana civilizacija), oni čine dobru podlogu za kritičku raspravu o nasilju nad ženama. Učenici mogu razmišljati o tomu kakvi su bili stavovi prema ženama u Držićevo vrijeme i usporediti ih sa suvremenim stavovima. Nastavnik može poticati raspravu s pomoću unaprijed osmišljenih upita: „Što ovi stihovi govore o društvenim normama u Držićevo vrijeme?“, „Kako biste Vi danas reagirali na slične situacije/ iskaze?“, „Kako mi, kao društvo, možemo doprinijeti borbi protiv nasilja nad ženama?“. Na taj će način nastavnik povezati sadržaj komedije sa suvremenim temama o pravima žena i prevenciji nasilja te dovesti predmet Hrvatski jezik u korelaciju s međupredmetnom temom Građanski odgoj. Osim toga, nastavnik može s učenicima razgovarati o suvremenim zakonima i pokretima koji se bore protiv nasilja nad ženama (npr. pokret *I ja isto*, tj. *Me too*), a kako bi učenici primijenili naučeno, može im zadati zadatak da napišu suvremeni dijalog između Džive i Stanca u kojem Dživina pripovijest nailazi na oštru osudu. Na ovaj će se način učenici suočiti s važnim društvenim

pitanjima, razvijati će empatiju i kritičko mišljenje te osvijestiti važnost poštivanja prava i dostojanstva svake osobe.

Nastavnik treba uputiti učenike da u tekstu pronađu ime kojim se Dživo predstavlja Stancu: „Zovem se Sedmi muž, prezime Dugi nos,/ na sebi kako Spuž nosim dom gdi sam gos.“ (Držić, 2006: 28) Dživo koristi ime *Sedmi Muž Dugi Nos* kako bi još više doprinio šali jer je uočio da je Stanac spreman povjerovati u bilo što. Iako je Stanac to ime shvatio sasvim ozbiljno, za ondašnju publiku to je ime imalo sasvim drugo značenje. Nastavnik može usmeno objasniti učenicima značenje tih riječi ili ih može potaknuti na samostalno istraživanje. „Stanac, vidi se, nije razumio te malo neobične izraze, ali Dubrovčani su sigurno praskom smijeha dočekali ime *Sedmi Muž*, kao uostalom negdje tih dana i u Držićevoj *Veneri*, jer za njih te riječi označavaju čovjeka kojemu žena ima puno ljubavnika, kao što ih je i prezime *Dugi Nos* podsjećalo na čovjeka koji prevaren ostaje bezvoljan.“ (Kolendić, 1958: 190-191)¹⁷

Dugi Nos pojavljuje se također i u Držićevu djelu *Dundo Maroje*, a ondje je to ime negromanta koji u Prologu otvara scenu i obraća se publici.

Pomnim čitanjem ulomka iz trećega prizora, učenici mogu zamijetiti da Stanac na Dživine riječi odgovara sljedećom replikom: „I sijeda mi 'e brada, a ne čuh ja toj, ah,/ koliko kon vode! I ja znam er vile/ tanačce izvode kakono snig bile./ I ja sam nekada š njimi tance izvodio,/ ma sam bio sveđ tada kako sam i prije bio.“ (Držić, 2006: 27-28) Nekoliko stihova dalje, potvrđuje te riječi još jednom. Dakle, Stanac uvjerava Dživu da je i on u mladosti plesao s vilama. Njegova se izjava može shvatiti na dva načina. Prije svega, vile bi mogle označavati ondašnje kurtizane s kojima je Stanac općio u mladosti, a takvo bi značenje doprinijelo opreci starost – mladost. „U tom kontekstu treba shvatiti i Stančevo sjećanje [...] što nema nikakve veze s mitološkim vilinskim bićima, nego s metaforičkim sažimanjem prolaznosti života i gubitkom tjelesne energije. Držićeva je aluzivnost jasna – žudnja za mladošću, žudnja je za seksualnom moći. Bila je to prikladna priča za pir Martolice Džamanjića, kojom je Držić htio poručiti da u mladosti treba uživati jer je starost neizbježiva.“ (LMD, s. v. *Novela od Stanca*) S druge strane, Stančeve se riječi mogu shvatiti doslovno, odnosno kao laž u koju se on upušta kako bi Dživi pokazao da nije baš sasvim priprost seljak, već da i on ima nekoga iskustva s vilama: „Stanac ne samo da je potpuno uvjeren nego se u toj neprilici, strahu i čuđenju čak upušta u malu laž,

¹⁷ Kolendić, 1958: „Stanac, vidi se, nije razumeo te malo neobične izraze, ali Dubrovčani su, sigurno, eksplozijama smeha dočekali ime *Sedmi Muž*, kao uostalom negde tih dana i u Držićevoj '*Veneri*', jer za njih te reči znače čoveka kojemu žena ima mnogo ljubavnika, kao što ih je i prezime *Dugi Nos* potsećalo na čoveka koji prevaren ostaje rezitniran.“ (str. 190-191)

psihološki objašnjivu s obzirom na njegov položaj takve nezalnice prema tom »razumniku« pred sobom: on zna za vile, ta i sam je s njima u mladim danima igrao!“ (Čale, 2006: 27) O značenju Stančevih riječi nastavnik može razgovarati s učenicima. Također, učenici mogu iznijeti vlastita iskustva o tomu jesu li i oni nekad bili u situaciji u kojoj su govorili laži kako bi se doimali mudrijima ili pametnijima. Razgovor može završiti zaključkom da su neki elementi ljudske psihologije ostali nepromijenjeni još od Držićeva vremena.

Važno je još napomenuti i to da se u komediji pasivno pojavljuje lik Stančeve, značajno mlađe, supruge Mione. Ona ne sudjeluje aktivno u zbivanju komedije, već o njoj saznajemo iz Stančevih usta. Ona je najveći razlog zbog kojega se Stanac želi pomladiti – želi ju obradovati i biti joj privlačniji. Frano Čale (2006) drži da njezina pojava u komediji nije slučajna ili usputna: „D. je majstorski uveo još jedan lik, Stančevu domaću, njegovu hubavu mladicu (st. 173) Mionu, koja je doduše daleko od njega, ali je baš zato neprekidno prisutna u njegovim mislima i željama, u njegovoj samoći u neprijateljskom gradu i sada u tim trenutcima laskavih obećanja sudbine. Ona stoga u radnji ima dvostruku funkciju: uvjetuje, s jedne strane, psihologiju Stanca koji kao i svaki čovjek u tuđini neprestano misli na svoje najdraže, a to će pokazati i stihovi 247-248, 251, 253-254 (kolika li ponora između toga ljudskoga osjećaja seljakova i pomalo nehumane novele gradskih mladića), a s druge, komiku glavnoga motiva, jer Miona bi željela da joj se Stanac pomladi.“ (Čale, 2006: 29)

Iz svega navedenoga, učenici mogu zaključiti da se Dživu Pešicu psihološki može okarakterizirati kao mladoga Dubrovčanina koji je izrazito zaigran i razuzdan, mudar i lukav, slatkorječiv, dovtljiv i dosjetljiv te samopouzdan i uvjerljiv. Dživu još krasi i mladenačka hvalisavost koja dolazi do izražaja u četvrtom prizoru gdje se Dživo vraća kod prijatelja Mihe i Vlahe koji su cijeli događaj gledali skriveni te traži od njih potvrdu svoje dosjetljivosti: „jesam li kako umio š njim sprdat?“ (Držić, 2006: 33) S druge strane, Stanac je težak starije životne dobi koji dolazi s rijeke Pive, a opisuju ga zbunjenost i izgubljenost u velikom gradu, praznovjernost i naivnost, primitivizam i priprostost. Njihove su osobine povezane s njihovom regionalnom pripadnošću, ali također i sa životnom dobi. Iz toga se, osim već spomenute antiteze selo – grad, uočava i antiteza starost – mladost.

Iako je Dživo Pešica pred svojim prijateljima hvalisav mladić, u razgovoru sa Stancem on pokazuje sasvim druge osobine: „Ne mjerim ja gori nebeske visine,/ ni pamet ma nori tej morske dubine;/ u srijedu udaram blaženi gdi idu;/ sam sebe ne varam hode u nevidu.“ (Držić, 2006: 24) Drugim riječima, Dživo pred Stancem pokazuje odlike skromnoga, poštenoga i razumnoga čovjeka, zbog čega ga se, prema Fryeovoj raspodjeli likova u komediji, može

odrediti kao *eirona*. Naime, Northrop Frye u *Anatomiji kritike* donosi sljedeću raspodjelu likova: „U svezi s karakterizacijom u komediji *Tractatus* navodi tri tipa komičkih likova: *alazon* ili varalica, *eiron* ili samopodcjenitelj i *bomolochos* ili lakrdijaš. Taj je popis tijesno povezan s ulomkom iz *Etike* koja prva dva lika dovodi u opreku, a zatim stavlja u opreku lakrdijaša i lik što ga Aristotel naziva *agroikos* ili neotesanac, u doslovnom značenju seljak.“ (Frye, 2000: 196) Sukob u dramskom zbivanju često se temelji na sukobu *alazona* i *eirona* zato što „*alazon* (grč. hvalisavac) precjenjuje sebe i postaje žrtva *eirona*, samopodcjenjivača koji se pravi slabijim nego što jest.“ (Slavić, 2011: 463) Nastavnik učenicima može slikonizom prikazati Fryeovu raspodjelu likova u komediji te ih potaknuti na razmišljanje o predstavnicima tih kategorija likova u *Noveli od Stanca*. Učenici će brzo zaključiti da se u *Noveli* pojavljuju *alazon*, tj. Stanac i *eiron*, tj. Dživo Pešica. Također, Stanca se, prema podvrsti *alazona*, može okarakterizirati kao *senex amatora* budući da on „precjenjuje sebe jer misli da će se pomladiti“. (Slavić, isto: 464) Zaključak se može potkrijepiti argumentom da je Stanac precijenio mogućnost pomlađivanja, dok se Dživo pretvarao da je slabiji nego što jest kako bi se približio Stancu i zadobio njegovo povjerenje. Na taj je način Stanac posao Dživina žrtva. Učenici mogu još jednom uočiti kako se likovi *alazon* i *eiron* mogu staviti u svojevrsnu opoziciju, tj. antitezu, što se izvrsno uklapa u estetiku djela.

Antizeze se ne uočavaju samo u Stančevim i Dživinim osobinama, već i u odnosu svih dubrovačkih mladića prema Stancu. Za Mihu, Vlahu i maškare možemo reći da imaju gotovo pa iste osobine kao i Dživo Pešica – zaigranost, razuzdanost, lukavost, slatkorječivost, samouvjerenost i dosjetljivost. Osim toga, antiteza starost – mladost dodatno se uočava i u odnosu Mihe i Vlahe prema svojim očevima, što nudi izvrsnu temu za razgovor s učenicima o naraštajnim jazovima između njih i njihovih roditelja. U prvom prizoru Miho pripovijeda Vlaha kako ga otac nije pustio iz kuće, stoga je pobjegao kroz prozor: „Bogme imam smiješna oca!/
Kuću mi zatvori, ma ja kad večeram/ fengam poč leć gori; a ja ti omijeram/ kako ću se kalat niz
njeku funjestu/ i, kad pođu svi spat, obučem se u pjastru;/ čelatu na glavu, brokijer na bedru u
čas/ stavim, a rđavu ovu mčinu na pas/ pak se niz konopac na ulicu kalam,/ a mudri moj otac u
odu mni da sam.“ (Držić, 2006: 18) Vlaho se slaže da su očevi zaista smiješni i odgovara Mihi: „Smiješni su oci ovi!/
Neće im se njekad/ da su i oni bili svi lovci kako i mi sad,/ ki noćno
lovimo kako i jeji.“ (Držić, isto: 19)

Iz svega navedenoga, učenici mogu doći do zaključka da se dramski sukob u komediji *Novela od Stanca* temelji upravo na antitezama, a do vrhunca toga dramskoga sukoba dolazi kad se pojave maškare. One Stancu zablate lice, zavežu mu ruke i odsijeku bradu. Zatim mu

uzmu kozle, sir i maslo koje je donio prodati u Dubrovnik, a zauzvrat mu ostave novac. Nastavnik može potaknuti učenike da razmotre moralne i etičke aspekte toga postupka maškara. Učenici mogu diskutirati o tomu je li čin ostavljanja novca dovoljan da se nadoknadi šteta nanесena Stancu. Također, mogu razgovarati i o osjećaju poniženja i nepravde koji je Stanac doživio te razmotriti kako bi se on mogao osjećati unatoč dobivenu novcu. Razgovor je moguće razviti i u debatu u kojoj će jedna skupina učenika zastupati Stančevu stranu i tvrditi da čin ostavljanja novca nije dovoljan da nadoknadi štetu učinjenu Stancu. Druga skupina može zastupati dubrovačke mladiće i braniti tezu da su se maškare iskupile ostavivši Stancu novac. U takvoj debati učenici mogu iznositi svoja mišljenja i argumente, razvijajući kritičko razmišljanje i etičku prosudbu. Također, za vrijeme razgovora o postupku dubrovačkih mladića, učenici mogu naučiti važnost empatije i pravde te uvidjeti kako književnost često reflektira i komentira upravo društvene nepravde i ljudska vladanja.

5.4. Jezik i stil

U interpretaciji Držićeve komedije *Novela od Stanca* nezaobilazno je posvetiti pozornost stilu i jeziku kojim je djelo napisano. Upravo je jezik ovoga djela izrazito plodno tlo na kojem nastavnik može ostvariti unutarpredmetne korelacije s nastavnim područjem Hrvatski jezik i komunikacija.

Pročitavši cjelovito djelo *Novela od Stanca*, učenici mogu zamijetiti da je djelo napisano dubrovačkim govorom iz šesnaestoga stoljeća u koji su umetnuti elementi iz talijanskoga jezika, kao i iz seljačkoga govora dubrovačkoga zaleđa. Kako bi se analizirao jezik komedije, nastavnik može podijeliti učenike u tri skupine. Učenici iz prve skupine unutar djela moraju pronaći primjere iz dubrovačkoga govora šesnaestoga stoljeća, učenici iz druge skupine moraju pronaći elemente iz talijanskoga jezika, dok učenici iz treće skupine moraju pronaći elemente iz seljačkoga govora dubrovačkoga zaleđa.

Učenici prve i druge skupine mogu se ponajviše osloniti na prvi, drugi i četvrti prizor zato se u tim prizorima pojavljuju isključivo dubrovački mladići, stoga njihov govor odražava živi jezik Dubrovnika Držićeva vremena. Učenici prve skupine mogu izdvojiti izraze kao što su „Ognjili ti kosti! Što se ne javljaše?“ (Držić, isto: 15), tj. *Kosti ti sagnjile daboga! Zašto se nisi javio?*; „Daj da se sijecamo.“ (Držić, 2006: 16), tj. *Hajdemo se mačevati.*; „...koja penga lice?“ (Držić, isto: 17), tj. *...koja se šminka?*; „Rijet ti ću sve poslije.“ (Držić, isto: 17), tj. *Reći ću ti*

sve poslije.; „fengam poč leć gori; a ja ti omijeram“ (Držić, isto: 18), tj. *pretvaram se da ću poći gore na spavanje, a smišljam*; „Kozle me delekta koje uza nj veći!“ (Držić, isto: 33), tj. *Sviđa mi se kozle koje uz njega leži!* itd. Iz primjera koje su pronašli, učenici mogu zaključiti da je dubrovački govor iz šesnaestoga stoljeća štokavska ijekavica s pojedinim leksemima koji se danas više ne koriste (npr. *pengati*, tj. *šminkati*; *fengati*, tj. *pretvarati se*; *omijerati*, tj. *smišljati*; *delektati (koga)*, tj. *sviđati se (komu)* itd.) Nadalje, učenici druge skupine mogu opaziti da talijanski jezik koriste samo mladi Dubrovčani, dok Stanac nema nijednu repliku na talijanskomu jeziku. Primjeri talijanskoga jezika u dubrovačkom govoru su: „*Per Dio*, da', da hodi! – Koga ovo vidimo?“ (Držić, isto: 20), tj. *Daj, boga ti, hajdemo! – Koga ovo vidimo?*; „Da' da mu se javimo. – *Cumpare, fa motto!*“ (Držić, isto: 20), tj. *Hajde da mu se javimo. – Kume, javi se!*; „*Sta largo*, ne srti, er te sad škropijah!“ (Držić, isto: 21), tj. *Stani dalje, ne nasrći, jer ću te odmah ubiti!*; „*Cumpare*, tko si ti?“ (Drži, isto: 21), tj. *Kume, tko si ti?* itd. Nastavnik može zatim potaknuti učenike na razmišljanje o tomu zašto samo dubrovački mladići koriste talijanske izraze, dok Stanac govori isključivo govorom dubrovačkoga zaleđa. Učenici će zasigurno zaključiti kako korištenje talijanskih izraza ukazuje na obrazovanost i učenost dubrovačkih mladića naspram priprosta Stanca, u čemu se također ogleda jedna od već spomenutih antiteza grad – selo. Osim toga, to se potvrđuje i činjenicom da je u Držićevo vrijeme u Dubrovniku djelovala humanistička škola u kojoj su mladići iz *Novele*, baš kao i sam Marin Držić, zasigurno imali prigodu dobro naučiti talijanski jezik. Uz to, mnogi su se Dubrovčani školovali u Italiji (uključujući i Držića koji je pohađao studije u Sieni), a Dubrovnik je također imao i snažne trgovačke veze s Italijom. Stoga prisutnost talijanskih leksema i izraza u šesnaestostoljetnom dubrovačkom govoru nije neuobičajena.

Što se tiče Stančeva govora (kao i Dživina govora dok razgovara sa Stancem), on predstavlja tipičan odraz seljačkoga govora dubrovačkoga zaleđa u šesnaestomu stoljeću. Tražeći primjere toga govora, učenici se najviše mogu osloniti na treći, peti, šesti i sedmi prizor. Ondje mogu pronaći ovakve primjere: „Zdrav, mili moj braće, ovo ni sam ne znam!“ (Držić, isto: 23), tj. *Zdravo, dragi moj brate, evo ni sam ne znam!*; „Tržak sam donio: kozlece, grudicu,/ od šta sam ončas mnio primiti aspiricu.“ (Držić, isto: 24), tj. *Donio sam robu za prodaju: kozle, sir,/ mislio sam da ću ih odmah prodati.*; „Čestit se kažeš ti i obrazom svitlim“ (Držić, isto: 24), tj. *Činiš se slavan i pošten*; „Gdi ve se nahodi, umiješ mi što riti?“ (Držić, isto: 29), tj. *Gdje se nalazi, znaš li mi reći?*; „Vašima liposti nije slike na sviti“ (Držić, isto: 35), tj. *Vašoj ljepoti nema ravne.*; „Došao sam priđe vas“ (Držić, isto: 39), tj. *Došao sam prije vas* itd. Analizirajući elemente Stančeva govora, učenici mogu opaziti da on govori štokavskim narječjem u kojem

se isprepliću ikavica i jekavica/ijekavica. Njegov govor obilježavaju još i atributi i umanjnice, kao i izostavljanje samoglasnika u pojedinim leksemima, dodavanje glasa „đ“ u drugima te korištenje posebnih izraza karakterističnih za njegov govor (npr. *svrnuti se, tmast, aspirica, er, rad* itd.).

Držić se bez teškoća mogao poigravati jezičnim elementima budući da su sva tri prethodno navedena obilježja jezika *Novele od Stanca* sačinjavala jezik koji se svakodnevno mogao čuti na dubrovačkim ulicama šesnaestoga stoljeća: „Pjesnik se u času stvaranja nalazi pred jezikom svoje sredine kao određenom datošću koja je egzistentna prije njega i nezavisno od njega. Jezična datost s kojom se sučeljavao Marin Držić nije bio samo dubrovački razgovorni jezik kojim je on živio, spoznavao i percipirao svakodnevlje svoga grada, već i govor seljačkog svijeta što se iz okolice slijevao u grad donoseći na prodaju svoje proizvode ili stupajući u službu.“ (Švelec 1968: 290)

Učenici mogu bolje razumjeti jezik *Novele od Stanca* rješavajući niz pažljivo osmišljenih zadataka koji ih uvode u jezik i stil komedije, ali istodobno i ostvaruju unutarpredmetnu korelaciju s nastavnim područjem Hrvatski jezik i komunikacija. Prije svega, mogu prevesti odabrane ulomke na suvremeni jezik, što će im pomoći razumjeti arhaične izraze i strukture. Uz to, mogu napraviti i rječnik za određeni ulomak iz komedije u kojem će bilježiti nove riječi i izraze iz teksta te ih prevoditi na suvremeni hrvatski jezik. Također mogu pisati i kraća literarna djela (sastavke ili dijaloge) koristeći pojedine riječi i izraze iz *Novele od Stanca* kako bi se sami okušali u Držićevu jeziku. Analiza sklonidbe u *Noveli od Stanca* također se čini zanimljivom aktivnošću za učenike.

Zanimljiv je i zadatak usporedbe sklonidbe u različitim književnim djelima koji može pomoći učenicima da uoče razvoj jezika kroz povijest hrvatske književnosti. Učenici mogu analizirati sklonidbu u *Noveli od Stanca* te ju usporediti s djelima kakva su *Judita* Marka Marulića, *Povjestice* Augusta Šenoe (u izvornom izdanju) te *Balade Petrice Kerempuha* Miroslava Krleže. U svakom od djela učenici će pronaći i izdvojiti nekoliko reprezentativnih rečenica koje sadrže različite padeže imenica, zamjenica i pridjeva. Zabilježit će posebnosti sklonidbe u svakom djelu (npr. *imeni čudnime*, tj. *imenima čudnim* u komediji *Novela od Stanca* i *na usnah*, tj. *na usnama* u *Povjesticama* Augusta Šenoe). Nakon analize, učenici će usporediti rezultate te zaključiti kako se sklonidbe razlikuju u književnim djelima i na koji su se način mijenjale kroz povijest. Učenici ovaj zadatak mogu učiniti samostalno ili u skupinama, a rezultate mogu izložiti u obliku slikoniza ili plakata koji će sadržavati tablice sklonidbe i zaključke o jezičnom razvoju. Ovakav će zadatak kod učenika razviti sposobnost analize jezika

i razumijevanje povijesnoga razvoja hrvatskoga jezika te osvijestiti važnost književnosti kao dokumenta vremena.

Osim jezika, za interpretaciju *Novele od Stanca* svakako je važan i stih. Naime, djelo je napisano kombinacijom dvostruko rimovanoga dvanaesterca i osmeraca, s tim da osmeraca ima znatno manje nego dvostruko rimovanih dvanaesteraca. Nastavnik treba upoznati učenike s pojmom dvostruko rimovanoga dvanaesterca kako bi bolje shvatili Držićevo stilističko umijeće u ovom djelu. Heurističkim razgovorom može podsjetiti učenike da se vrsta stihova određuje prema broju slogova unutar jednoga retka. Zatim im može dati zadatak da odrede vrstu stihovima u drugom prizoru. Drugi prizor sastoji se od svega dvadesetak stihova, a u njemu se miješaju osmerci i dvanaesterci, što je izvrstan materijal za analizu stiha u ovom djelu. Nakon što su učenici odredili vrstu stihova u prizoru, nastavnik im može reći da obrate pozornost na posljednja dva stiha: „Ogrn' se kapom ti i hran' mi baretu;/ sad ćete viditi, obadva sje'te tu.“ (Držić, 2006: 22) Zatim zajedno mogu odrediti koji se slogovi glasovno podudaraju i zašto se takva vrsta stiha zove dvostruko rimovani dvanaesterac.

Učenici također mogu usporediti Držićeve dvostruko rimovane dvanaesterce s Marulićevima. Oni se izvrsno uočavaju u prvim stihovima *Judite*: „Dike ter hvaljenja presvetoj Juditi,/ smina nje stvorenja hoću govoriti“ (Marulić: 9) Usporedivši Držićeve i Marulićeve stihove, učenici će zaključiti da kod Držića dvostruko rimovani dvanaesterci uvijek imaju polucezuru između 3. i 4., odnosno 9. i 10. sloga, a nastavnik će ih zatim uputiti na to da je takav dvanaesterac organiziran ternarno. S druge strane, u Marulićevim dvostruko rimovanim dvanaestercima takve polucezure nisu obavezne. „Zašto je baš dubrovački dvanaesterac ternaran, a onaj pisaca izvan Dubrovnika nije, o tome možemo samo nagađati. I onaj dvanaesterac koji se sastoji od dva cjelovita šesteraka članka može imati, i što više, dosta često ima mušku rimu i jednosložnicu na kraju. Kako se umjetni dvanaesterac 6 + 6 javlja najprije na čakavskom području, pomišljamo da je razlika u dijalektu djelovala na stvaranje nekih posebnih dubrovačkih karakteristika. Osim toga, kod pisaca iz sjevernih dalmatinskih krajeva dvanaesterac se upotrebljava za epske, narativne poeme, tako kod Marulića, najstarijega, pa kod Hektorovića ili Krnarutića ili Barakovića. U Dubrovniku se dvanaesterac kao narativni stih javlja kod Vetranića u alegoričkoj poemi *Piligrin*, a on znači prelaz iz srednjega vijeka u renesansu. Inače je kod Dubrovčana dvanaesterac lirski i dramski stih, a kad se u 17. stoljeću javlja ep, on je u osmercu.“ (Slamnig, 1981: 38 – 39) Kako bi učenici bolje razumjeli zahtjevnost pisanja dvostruko rimovanim dvanaestercima, nastavnik ih može potaknuti da sami pokušaju napisati jedan takav vlastiti stih.

Kako bi učenici dodatno razumjeli strukturu dvostruko rimovanoga dvanaesterca, nastavnik može isprintati na papiriće nekoliko dvostruko rimovanih dvanaesteraca iz *Novele od Stanca*, pazeći pritom da što više od njih sadrži u sebi opeku starost – mladost. Zatim može učenike podijeliti na skupine ili parove te svakomu paru dati jedan (dvo)stih, ali ne cjelovit, već narezan na sitne papiriće, tako da se na svakom papiriću nalazi po jedan slog. Učenici moraju povezati slogove tako da dobiju cjelovit (dvo)stih, a zatim moraju odrediti kojemu prizoru pripadaju stihovi i koji ih lik izgovara. Na taj će način bolje shvatiti dvostruko rimovani dvanaesterac, ali i razmisliti još jednom o sadržaju djela. Osim toga, uvidjevši koliko stihova sadrži opeku starost – mladost, učenici mogu pojmiti kako je Držić svoju osnovnu ideju djela utkao u svaki dio *Novele*.

Ne samo da je Držić uspio dinamično zbivanje koje se događa tijekom svega nekoliko sati jedne noći uobličiti u dvostruko rimovane dvanaesterce, pazeći pritom da slikovito ilustrira i dubrovački svakodnevni govor, već je i antitezu mladost – starost uspio utkati u gotovo neprimjetna mjesta unutar komedije. Tako se riječi koje u sebi sadrže korijen *mlad* i korijen *star* pojavljuju u *Noveli* više od četrdeset puta. (Čale, 1979: 83) Uz to, „doživimo li navedene primjere u punom kontekstu, opazit ćemo, kao što sam spomenuo, da se te riječi gotovo uvijek rimuju, na kraju ili u sredini stiha, pa to njihovu sugestivnost čini još izražajnijom.“ (Čale, isto: 83)

Držić je u *Novelu od Stanca* vješto i nenametljivo umetnuo i brojne folklorne elemente i izraze narodne mudrosti. To može biti zanimljiva tema za dodatnu nastavnu hrvatskoga jezika s učenicima koji žele znati više. Nastavnik ih može potaknuti na samostalno istraživanje ili može zajedno s njima raditi na tekstu, oslanjajući se na literaturu kao što je, primjerice, *Folklorno kazalište* Ivana Lozice iz godine 1996.

„Držić dosta često svojim licima stavlja u usta sentencije, poslovice i drugu proverbijalnu mudrost. Ima ih gotovo u svim njegovim djelima. U *Noveli od Stanca* takve su poslužile kao sredstvo kojim je prepredenjak Dživo toliko osvojio Stanca da je ovaj pristao da se daje "pomladiti". Dživo se Stancu predstavio repertoarom iz narodne mudrosti.“ (Švelec, 1968: 305) Dživo je nizom izreka o svom životnom stilu zadobio Stančevo povjerenje već u prvim trenucima njihovoga susreta: „S Gacka sam trgovac, govedi trgujem,/ vri mi pritio lonac, dužan se ne čujem;/ putujem na suho, more mi drago nî,/ spim s uha na uho, zlo mi se i ne sni;/ u vjeru ne davam, jamac se ne hitam,/ na vrat ne prodavam, mo'e posle činim sam.“ (Držić, 2006: 23) Njegove govorničke vještine i retorika puna jednostavne narodne mudrosti (koju je Držić utkao u dvostruko rimovane dvanaesterce) stvaraju kod Stanca posebnu predodžbu o Dživi – on je

mudar čovjek s mnogo životnoga iskustva. Tomu je pridonijela i pripovijest o susretu s vilama koje su ga pomladile, a sve to toliko zadivilo Stanca da se i on usudio ispričovijedati malu laž, želeći biti barem malo iskusan i mudar poput Džive. Stancu se također svidio i dio u kojem je Dživo priznao da tuče svoju suprugu, što Stanac odobrava riječima: „Kobila obijesna bez uzde pruca se, a žena nesvijesna bez straha osijeca se.“ (Držić, isto: 31)

„Izreke iz repertoara folklorne mudrosti imaju u "Noveli od Stanca" dvostruku funkciju: s jedne strane karakteriziraju i individualiziraju starca, a s druge omogućuju zaplet, tj. vode Stanca tačno u pravcu koji je odredio Dživo da uzmogne izvesti "novelu" s pomlađivanjem.“ (Švelec, 1968: 307)

Narodna mudrost u skladu je s folklornim elementima koji prožimaju djelo. Prvenstveno je tu riječ o ivanjskoj noći u kojoj se zbivanje događa, a koja je inače u narodnoj predaji poznata po čudesima: „Narodno vjerovanje da je za ivanjske noći sve moguće – element folklor valjda svih evropskih naroda – osnovna je i polazna točka *Novele od Stanca* – Držićeve farse koja sva treperi u kontrastima *mlad – star, mlados – staros, pomladit se – starat se* i kojoj Dživo psihološki iznijansiranim postupkom navodi staroga Stanca na želju da se pomladi.“ (Švelec, isto: 354) Nadalje, gotovo svi elementi koje Dživo spominje kad pripovijeda o pomlađivanju preuzeti su iz folklor. Prije svega, dok je spavao pokraj zdenca, na istomu mjestu kao i Stanac, probudile su ga četiri vile koje su pjevale i plesale kolo. Ivan Lozica drži da odabir fontane kao mjesta zbivanja nije slučajno jer „voda ima važnu ulogu na Ivanje, ljudi (ponegdje i stoka) moraju se na taj dan ujutro rano okupati, tim datumom u Dalmaciji počinje sezona kupanja u moru.“ (Lozica, 1996: 25) Dživo zatim pripovijeda da su ga četiri vile – Perlica, Kitica, Pavica i Propumanica – pomladile koristeći travu koja cvate i ljeti i zimi. Ivan Lozica ističe da se radi o paprati koja je u folkloru svakako vezana uz ivanjsku noć. (Lozica, isto: 25) Poslije toga, vile su Dživi darovale zlatnu jabuku, a „najpoznatija obredna pjesma vezana uz Ivanje počinje stihom *Oj jabuka zelenika*“ (Lozica, isto: 25). Do samoga vrhunca dramskoga zapleta u komediji *Novela od Stanca* dolazi kad maškare posjednu Stanca, vežu mu ruke, zablata lice i odsijeku bradu. Upravo je dio s brijanjem brade preuzet iz folklor, a riječ je zapravo o igri koja se izvodila i na pokladnim zabavama, sijelima i svadbama, što je i smisleno, budući da u *Noveli* saznajemo da maškare idu na vjenčanje. Ipak, Lozica ističe da je u *Noveli* igra brijanja uvelike pojednostavljena u odnosu na folklor, ali je motiv ipak isti. (Lozica, isto: 26)

Osim toga, Leo Košuta piše da je cijelo zbivanje *Novele od Stanca* preuzeto iz narodne predaje. U tumačenju se poziva na članak Petra Koledića u kojem je Koledić u *Poslovicama* Đure Daničića iz godine 1871. pronašao pet poslovice koje se vežu uz ime *Stanac*: „Dava

razumjet ko Stancu.“, „Dava sebi što i Stancu razumjet.“, „Drži ga za Stanca.“, „Luđi si od Stanca.“ i „Učinio ga je Stancem“. (Kolendić, 1958 :192) Pritom je Kolendića mučilo pitanje zašto se, od cijeloga niza živopisnih i raznolikih Držićevih likova, u narodnom govoru sačuvao baš Stanac. Košuta na to pitanje odgovara ovako: „Bit će da je istina suprotna; a to znači da je Držić, po svoj prilici, preuzeo lik Stanca iz dubrovačke narodne predaje na isti način kojim se poslužio i izrazom «novela» za «šalu», ne pozivajući se izravno na Boccaccia (kako pretpostavlja Cronia), već na lokalni govor. Dokaz je tomu da se u Crnoj Gori još uvijek očuvala riječ s istim značenjem. To su razlozi zbog kojih možemo pretpostaviti da je Držić preuzeo Stanca iz dubrovačke stvarnosti, a ne iz sienskih izvora.“ (Košuta, 1982: 250-251) Nadalje, Košuta objašnjava da se tu radi o starom narodnom običaju da se građani za vrijeme poklada maskiraju i rugaju seljaku, a taj običaj vuče podrijetlo još od srednjega vijeka: „Radi se zapravo o preuzimanju drevnih sunčevih mitova i o šalama na račun starog umirućeg Sunca što se u srednjemu vijeku prikazivalo kao stari seljak (= zimska zemlja) koji želi da se pomladi. Vjerujemo stoga da ime Stanac, barem kod Držića, može značiti živi kamen (= stanac kamen) i prema tome u sebi čuvati, slično imenima Pedrolino i Pierrot (= pierre) iz komedije *dell' arte*, drevni simbolizam.“ (Košuta, isto: 250)

Bilo kako bilo, Držićeva *Novela od Stanca* stilski i jezično majstorsko je djelo koje odiše iznimnom virtuoznošću i duhovitošću. U živopisnim dijalozima i karakterizaciji likova, Držić vješto ocrtava ljudske slabosti i društvene kontraste. Njegova upotreba svakodnevnoga dubrovačkog govora, elementi folklora te antiteze starost – mladost i selo – grad koje se vješto ponavljaju unutar izvanrednih 316 dvostruko rimovanih dvanaesteraca pridonose autentičnosti ovoga djela. Stoga nije ni čudo da ga Frano Čale opisuje kao „vjerojatno stilski najčistije i možda najsavršenije djelo dubrovačkoga komediografa“. (Čale, 1979: 80) Pri analizi jezika i stila *Novele od Stanca* na satu interpretacije lektire, bitno da je da učenici shvate kako ovdje nije riječ tek o običnoj komediji, već o remek-djelu.

5.5. Aluzije na dubrovačku svakodnevnicu Držićeva vremena

Marin Držić u svoja je dramska djela, uključujući *Novelu od Stanca*, običavao umetati aluzije i reference na svakodnevni život Dubrovačke Republike svoga vremena. U *Noveli od Stanca*, slijedeći komičnu fabulu o prevarenom seljaku Stancu, pronicljivo je oslikao društvene

odnose i običaje svoga vremena. Svakodnevnica prikazana unutar djela prožeta je brojnim aluzijama koje čitatelja uvode u svijet renesansnoga Dubrovnika, s njegovim specifičnim društvenim slojevima, običajima i kulturom. Ove aluzije, vješto utkane u tekst, svjedoče o Držićevoj sposobnosti da kroz književnost reflektira stvarni život i kritički ga sagledava. Držićeva *Novela od Stanca* stoga predstavlja ne samo književno, već i povijesno-društveno blago, nudeći jedinstven pogled u dubrovačku povijest.

Kako bi učenici bolje razumjeli bogatstvo i dubinu Držićeva djela, važno je u interpretaciji istaknuti te aluzije i njihovo značenje u kontekstu vremena u kojem su nastale. Nastavnik treba uvesti učenike u elemente koje Držić koristi kako bi u *Noveli od Stanca* oslikao dubrovačku stvarnost, a za tu svrhu može se poslužiti jednim od poglavlja iz knjige Slavice Stojan *Slast tartare (Marin Držić u svakodnevici renesansnoga Dubrovnika)*. Nastavnik učenicima može pročitati odabrane ulomke iz knjige ili im čitanje može zadati kao domaću zadaću prije nastavnoga sata. Zatim ih može potaknuti na razmišljanje o tomu na kojim bi se mjestima unutar komedije mogli umetnuti stvarni elemenata iz svakodnevice. Učenici mogu utvrditi da su takva mjesta likovi, toponimi i vladanje dubrovačkih mladića.

Držić je pisao komedije sa stvarnim likovima. Tako se u *Noveli od Stanca* kao stvarni likovi pojavljuju dubrovački mladići Miho, Vlaho i Dživo Pešica koje je tadašnja dubrovačka publika itekako dobro poznavala. Kako bi nastavnik učenike bolje upoznao s važnosti lika Džive Pešice, može im pročitati dijelove iz poglavlja *Držićevi glumci* u već spomenutoj knjizi Slavice Stojan. Iz toga poglavlja saznajemo da je Dživo (Đivo) Pešica bio član Držićeve glumačke družine *Njarnas*, a osim *Novele od Stanca* u kojoj se pojavljuje kao lik, glumio je i starca Radata u pastorali *Tirena* (a za to postoji i referenca u drugomu prizoru *Novele od Stanca*), dok Stojan pretpostavlja da se mogao pojaviti i u komedijama *Venere i Adon*, *Skup te Dundo Maroje*. (Stojan, 2007: 74) Ako uzmemo za pretpostavku da je Držićeva publika već poznavala neke od spomenutih komedija, Dživo im je doista bio poznato lice. Stojan također pretpostavlja da je *Pešica* bio tek nadimak te, pokušavajući utvrditi o kojoj se povijesnoj osobi doista radi, dolazi do sljedećega zaključka: „Pokušala sam iz oskudnih elemenata koje pruža samo Držićevo djelo i metodom eliminacije utvrditi tko je eventualno mogao biti Držićev stožerni glumac, plemić Đivo Pešica, sumnjajući upravo na Điva Stjepanova Palmotu. Nakon što je zarana stekao stanovito bogatstvo trgujući i ploveći, Đivo se skrasio u rodnom gradu. Materijalno osiguran, bez obiteljskih obveza, uz pretpostavku da je bio naobražen, duhovit, sklon šali i nadmudrivanju, Đivo Palmota mogao je biti neizostavan član Držićeva dramskog ansambla.“ (Stojan, isto: 75) Osim toga, Stojan spominje i plemića Điva Mihovog Bonu za kojega se isto

vjeruje da bi mogao biti Dživo Pešica: „Kao mogućeg zbiljskog Điva nisam mogla isključiti ni već spomenutog, četiri godine mlađeg, Điva Mihovog Bonu (1518-1571), kojeg je sudski pisar zabilježio godine 1551. kao vođu družine čiji je član bio već spomenuti Držićev prijatelj Sabo Nikolin Menze, koji je također mogao biti Držićev glumac.“ (Stojan, isto: 76-77) Tko god da bio Dživo Pešica, njegova pojava na sceni (i kao glumca i kao lika) zasigurno je bila zanimljiva tadašnjoj dubrovačkoj publici za koju je takvo nešto bilo novina.

Što se tiče lika Vlahe u *Noveli od Stanca*, Stojan vjeruje da je riječ o Držićevom rođaku, uspješnom trgovcu i vjerojatno također članu Držićeve glumačke družine koji se, osim u *Noveli od Stanca*, imenom također pojavljuje i u komedijama *Dundo Maroje*, *Venere i Adon* te u pastorali *Tirena*. (Stojan, isto: 79) Iako Stojan ne pretpostavlja tko bi Miho mogao biti izvan komedije, sigurna je da je također riječ o stvarnoj osobi, dapače – o još jednom Držićevom glumcu kojega je publika dobro poznavala.

Nadalje, kad Dživo Pešica u *Noveli od Stanca* pripovijeda Stancu o svom pomlađivanju, spominje imena četiriju vila – Perlica, Kitica, Pavica i Propumanica. „U *Noveli od Stanca*, stilski najsavršenijem djelu Marina Držića s vjernom reprodukcijom slike gradskog života u poznim noćnim satima, spominju se četiri djelatnice jednog dubrovačkog bordela, od kojih je jedna, Pavica, *abadesa* tog poročnog okupljališta neukroćenih dubrovačkih mladica, stranih trgovaca i mornara, a ostale su tri njezine zaposlenice i dobro poznate sudionice gradskih skandala: Kitica, Perlica i Profumanica.“ (Stojan, isto: 43) Nastavnik može potaknuti učenike na razmišljanje o tomu zašto Držić za vile bira upravo ta imena. Razlog je, vjerojatno, veoma jednostavan – suvremeni čitatelj može samo zamisliti koliki je smijeh u publici izazvalo korištenje imena zaposlenica bordela u svrhu imenovanja vila koje sudjeluju u ritualu pomlađivanja. Dakle, Držić ne samo da je znao unijeti elemente svakodnevice na neočekivana mjesta, već ih je vješto koristio i za stvaranje komičnoga učinka.

Već iz samoga izbora likova koje Držić koristi u komediji *Novela od Stanca*, učenici mogu zaključiti da mu je cilj bio realistično prikazati noćne događaje unutar Grada. To dodatno potvrđuju i arhivski zapisi koje Slavica Stojan analizira u svojoj već spomenutoj knjizi i koji svjedoče o tomu da je renesansni Dubrovnik noću bio uistinu nesigurno mjesto. No, o tomu je već bilo riječi u potpoglavlju *Likovi i antiteze kao neodvojive komponente u Noveli od Stanca*. Stojan ističe da su Dubrovčani često noću sa sobom nosili oružje kako bi se mogli obraniti od mogućih napada: „Grad je noću bio zavijen tamom, čak i za mjesečine, pa je teško bilo prepoznati onoga tko je dolazio ususret, a kamoli razaznati njegove namjere. Stoga je mač ili nož trebalo uvijek držati u stanju pripravnosti.“ (Stojan, isto: 141) Kako bi bolje razumjeli

aluzije na stvarne noćne avanture, nastavnik može učenicima pročitati pojedine ulomke iz poglavlja *Izazov noći u renesansnom Dubrovniku* u knjizi Slavice Stojan, uključujući prethodno naveden citat. To će pomoći učenicima da shvate napetost koja je vladala na samom početku prvoga prizora, kad su se Vlaho i Miho tek susreli pod okriljem noći, te su se, ne prepoznavši jedan drugoga, gotovo ranili mačevima: „Ne bjeh te poznao, ter oto malo sad/ nijesam te štropijao.“ (Držić, 2006: 15) Također, ista je napetost zavladała kad je u drugome prizoru naišao Dživo Pešica: „*Sta largo*, ne srti, et te sad štropijah!“ (Držić, isto: 21) Nastavnik može razgovarati s učenicima o tomu kakve izazove danas nosi noć u njihovom gradu te ih usporediti s noći kakvu Držić kritički sagledava u svojoj komediji.

Učenici su još na samom početku interpretacije *Novele od Stanca* odredili da je mjesto zbivanja Dubrovnik, odnosno prostor oko Velike Onofrijeve fontane. Također su, uz nastavnikovu pomoć, utvrdili da se radi o stvarnom mjestu koje i danas postoji u Dubrovniku. Isto su utvrdili i za rijeku Pivu s koje dolazi Stanac te za Gacko koje je Dživo iskoristio u svom predstavljanju Stancu. Podsjetivši ih na tu činjenicu, nastavnik može upitati učenike misle li da su i ostali toponimi koji se u *Noveli* spominju stvarni. Učenici će vjerojatno odgovoriti potvrdno jer su već shvatili da je Držić u svome djelu koristio brojne elemente iz dubrovačke renesansne svakodnevice. Nastavnik im zatim može dati zadatak da tekstu pronađu druge toponime koji se u djelu spominju. Učenici će toponime opaziti u sljedećim stihovima: „Činit skakat umije s Duičinih skalina“ (Držić, isto: 16), „Iz Podmirja u onoga?“ (Držić, isto: 17), „U one, čudan t' si, stareži s Garišta.“ (Držić, isto: 17), „Od Place čuva' se, indje svudi lazi.“ (Držić, isto: 19), „nije ga luđeg od Rta do Mljeta.“ (Držić, isto: 32). Kad pronađu ove stihove, nastavnik može učenike podijeliti u pet skupina te zadati svakoj skupini zadatak da pronađe podatak o navedenim toponimima – jesu li stvarni, po čemu su poznati itd.

Od spomenutih toponima, prvi su Duičine skaline, o kojima Slavica Stojan piše sljedeće: „u Duičinoj ulici je bordel u kojem neobično važnu ulogu ima dominantna vila Kata Matkova Profumanica (Propumanica iz *Novele od Stanca*).“ (Stojan, 2007: 169) Sljedeća lokacija, Podmirje, označava „predio ispod mira (zidina), na sjevernoj strani Dubrovnika“. (LMD, s. v. *Podmirje*). Podmirje je također bilo poznato o ženama sumnjivoga morala, a u tome ga kontekstu Držić i koristi kako bi prikazao noćna kretanja i aktivnosti mladih Dubrovčana. Sljedeći je toponim Garište koje je i danas ulica u Dubrovniku, baš kao i Placa (današnji Stradun). Posljednji spomenuti toponim Rt, prema Čali, odnosi se na poluotok Pelješac koji je u Držićevo vrijeme bio dio Dubrovačke Republike (Čale, 2006: 32), dok se Mljet odnosi na otok Mljet.

Sve navedene aluzije na dubrovačku stvarnost koje Držić koristi u *Noveli od Stanca* doprinose boljoj uvjerljivosti i realističnosti komedije te utječu na estetsku vrijednost djela.

5.6. Ideološka čitanja *Novele od Stanca*

Tijekom 20. stoljeća u našoj se književnosti izmijenilo nekoliko predodžbi o Marinu Držiću. Milovan Tatarin tumači kako se na Držića najprije gledalo kao na bezbrižna, duhovita i nemarna čovjeka koji je za vrijeme svoga studiranja u Sieni dane provodio zabavljajući se i trošeći novac. (Tatarin, 2011: 8) Zbog svoga avanturističkog života stekao je nadimak Vidra, veliki je dio života bio i u dugovima, a njegova nemirna osobnost stišala se tek krajem života. Takvu predodžbu o Držiću kao o pozitivnoj i vedroj ličnosti pružali su ponajprije sačuvani dokumenti i spisi u kojima su većinom bili sadržani pojedini skandali iz njegova života. U drugoj polovici 20. stoljeća ovo se mišljenje mijenja i proučavatelji naše starije književnosti Držića počinju doživljavati kao obrazovanoga intelektualca čije nam stvaralaštvo pokazuje ono najbolje od renesanse. Međutim, i njegova se osobnost počinje doživljavati potpuno suprotno.

„Vidjelo se u njemu osamljena i neshvaćena čovjeka, koji se povlačio u Rijeku dubrovačku, gdje je kontemplirao i pisao (Rafo Bogišić), urotnika u književnom i političkom smislu, zbog čega mu je opus tumačen kao konzistentno mišljena cjelina, koja je otpočetka imala karakter socijalne utopije i političke subverzije, što je kulminirala u firentinskim pismima upućenima Cosimu I. Mediciju i njegovu sinu Francescu (Živko Jeličić, L. Košuta, F. Čale, Slobodan P. Novak), zbog čega je njegova djela nužno čitati retroaktivno, tj. tražiti u njima signale buduće urote.“ (Tatarin, isto: 8)

Ova je predodžba postala aktualna otprilike dvadesetak godina nakon što je Jean Dayre godine 1930. u Državnom arhivu u Firenci pronašao četiri pisma iz godine 1566. u kojima Držić poziva Cosima I. de Medicija da mu pomogne svrgnuti aristokratsku dubrovačku vlast i uspostaviti novu. Ta su pisma ubrzo postala glavni temelj za proučavanje Držićeva stvaralaštva. U centru rasprava odmah se našla podjela Dugoga Nosa iz *Dunda Maroja na ljude nahvao i ljude nazbilj* koju su mnogi shvatili kao podjelu na vlastelu (ljude *nahvao*) i pučane (ljude *nazbilj*). Tomu u prilog ide i činjenica da je sâm Držić bio pučanin. „Obitelj Držić, koja još od davnih vremena vuče podrijetlo iz Kotora, nastanila se u Dubrovniku, gdje je upisana u patricijski stalež; iako je zatim 1400. (zbog toga što se u vrijeme kad je nadolazila kuga oglušila

o državne naredbe uklanjajući se od opasnosti bijegom) isključena iz plemićkoga sloja i protjerana među pučane [...]“ (Crijević, 2008: 17)

Tako je naša književna historiografija počela pomalo zanemarivati estetsku funkciju Držićevih djela u korist ideoloških čitanja koja često mogu biti pretjerana i neutemeljena. Naravno da u Držićevim dramama ima ponešto politike i ideologije, no u značajno manjoj mjeri nego što se to voli misliti. Stavljanje estetskoga pola u drugi plan u književnosti može dovesti do mnogih nesporazuma i pogrešnih shvaćanja, a čitanje Držićevih djela pravi je primjer za to. Ideološka su čitanja tako našla svoje mjesto i analizi komedije *Novela od Stanca*.

Nastavnik može pitati učenike opazaju li ideološke elemente u Držićevoj komediji. Nakon razmišljanja, učenici bi mogli dati odgovor da se u djelu ideološki ocrtava politički stav, odnosno nesnošljivost Dubrovčana prema došljacima. Ipak, to ne mora nužno biti tako. Slavica Stojan o strancima u Dubrovniku Držićeva vremena piše sljedeće: „Držićev Dubrovnik još uvijek je grad u kojem gospodarstveni zamah ima uzlaznu liniju i u kojem uz brojne domaće ljude, preprodavače (parlabuk), trgovce voskom, uljem, drvima i vinom, kožare i tekstilce itd. susrećemo Vlahe i Turke iz zaleđa, Židove i Armence, razne prekomorske trgovce, pretežito Puljize, Mlečane, Ankonitance, Grke i Albance, hodočasnike i diplomate na putu prema istoku.“ (Stojan, 2007: 173) Dakle, Dubrovnik Držićeva vremena bio je prepun stranaca na koje su Dubrovčani bili naviknuti i rado ih primali. O tomu svjedoči i Držićev suvremenik Mavro Vetranović u pjesmi *Trgovci Armeni i Indijani*, gdje piše: „začuli smo, da imate/ u ovom gradu velje blago/ i da ovdje vi primete/ inostrance milo i drago.“ te „Još začusmo, da čujete/ u ovoj mjesto tko dohodi,/ i jošte ga darujete,/ k svomu stanu kad pohodi.“ (Vetranović: 197)

Slobodan Prosperov Novak, razmatrajući ideologiju unutar komedije, tumači da *Novela od Stanca* funkcionira kao pješčani sat zbog svoga dvostrukog motrišta: „U *Noveli od Stanca* ovo se ostvaruje tako što igra stalno ima dva čvrsta motrišta. Prvo je Stančevo kojim prizor završava i koje se u publici prepoznaje jer gledateljima donosi katarktički osjećaj nadmoći. Ovo motrište podvrgnuto je nasilju u neprijateljskom prostoru igre i u njemu je samo naoko lako vidjeti useljenu Držićevu funkciju. Drugo motrište je ono s kojim igra počinje. To je Dživovo motrište odakle kreće energija promjene, nasilja, odakle idu kazališne silnice. Ali to je i prostor u kojem pod maskom i u lisičenju pisac može za sebe izboriti mjesto.“ (Prosperov Novak, 1984: 57)

Nadalje, Slobodan Prosperov Novak poziva se na sadržaj jednoga od pisama koje je Držić uputio Cosimu I. de Mediciju, a u kojem je napisao kako su se jedne noći trojica dječaka

odlučila našaliti s nekim čovjekom. Željeli su ga samo prestrašiti, ali se jedan od njih zanio i ranio čovjeka u ruku. Zatim se od straha skrio u crkvu, a druga su dvojica pobjegla. Čovjek kojega je ranio bio je plemić te su njegovi rođaci izvukli dječaka iz crkve. On se prestrašio i svalio krivnju na svoje prijatelje. Na kraju je odlučeno da se dječaku koji je predložio da napadnu plemića za kaznu odsiječe ruka, dok je dječak koji ga je ranio dobio manju kaznu. Međutim, to je intervenirao Marin Držić te dječaku na kraju nije odsječena ruka, već je morao odslužiti zatvorsku kaznu, a u zatvoru se nalazio i u trenutku kad je Držić pisao pismo. (Prosperov Novak, isto: 58)

Slobodan Prosperov Novak povezuje navedeno pismo s komedijom *Novela od Stanca*, navodeći da je upravo to pismo dokaz da se Držićevo kazalište i svakodnevnica isprepliću. On tvrdi da se Marin Držić u *Noveli od Stanca* krije pod maskom Džive Pešice koji želi pomladiti Stanca, odnosno osuvremeniti dubrovačku vlast. On je, pišući *Novelu*, igrao igru baš kao i dječaci iz pisma. Baš kao osuđeni dječak, on je također još uvijek (u trenutku pisanja pisma) bio osuđen na robovanje tradicionalnom obliku vlasti. S druge strane, vlast je, gledajući predstavu *Novela od Stanca*, sebe poistovjećivala s Dživom Pešicom koji je u odnosu na Stanca (pučane) nadmoćan. „Naravno uvlačenje pod kožu korifeja Dživa Pešice nije te večeri bilo vidljivo svima, ali je svakako bilo u intenciji piščevoj! Isto tako jasno nam je pod čiju je kožu bila te večeri uvučena vlast kneževa i jasno nam je sada koga se to u vremenu predstave željelo pomladiti, nad kim se željelo trijumfirati, kome se željelo otkinuti bradu, taj čvrsti znak starosti i dostojanstva.“ (Prosperov Novak, isto: 59)

Mišljenje Slobodana Prosperova Novaka nastavnik može dodatno obogatiti i već tumačenim Fryeovim obilježjima komedije kao narativne kategorije. U jednom od obilježja Frye piše da komedija često predstavlja put od jednoga do drugoga tipa društva. Ako se to primijeni na *Novelu od Stanca*, onda se može reći da ona prikazuje put od staroga do novoga tipa vlasti, što se poklapa s tumačenjem Prosperova Novaka.

Nastavnik može učenicima obavijesno iznijeti stajalište Prosperova Novaka o ideološkim elementima unutar *Novele od Stanca* te ih pitati drže li ih utemeljenima. Pritom mora paziti na to da ne unosi svoju vlastitu ideologiju u djelo i ne nameće ju učenicima. Učenici mogu iznijeti svoja vlastita mišljenja o tomu ima li u djelu ideologije i na kojim se mjestima ona očrtava (ili ne očrtava). Učenici, dakle, trebaju stvoriti vlastito kritičko mišljenje o navedenom pitanju, čiju ispravnost ili neispravnost, nažalost, vjerojatno nikad nećemo saznati budući da nitko, osim Marina Držića samoga, ne zna što je imao na umu u trenutku kad je stvarao *Novelu od Stanca*. Bilo kako bilo, nema točnoga odgovora na pitanje je li Prosperov

Novak u pravu kad kaže da je u Noveli od Stanca „Držić uselio sebe u funkciju korifeja, a ostarjeloj i bolesnoj vlasti dao je mjesto u starcu Stancu.“ (Prosperov Novak, isto: 61)

6. UČENIČKE REAKCIJE

6.1. Analiza održanoga sata

Sat lektire održan je 22. svibnja 2024. godine u 1. b razredu (obrazovni smjer Elektrotehničar) Srednje škole Ivana Meštrovića Drniš. Razred se sastoji od osam učenika od kojih su svi bili prisutni. Učenici su prethodnoga dana imali uvodni nastavni sat lektire na kojem su se upoznali s općim obilježjima djela. Za domaću su zadaću dobili zadatak da napišu samostalan pisani tekst u obliku dijaloga. Bili su podijeljeni u dvije skupine. Učenici prve skupine trebali su se staviti u Stančevu poziciju te zamisliti kako je izgledao njegov razgovor sa suprugom Mionom nakon što se, prevaren i obrijan, vratio iz Dubrovnika na rijeku Pivu. Učenici druge skupine trebali su se staviti u poziciju Džive Pešice te zamisliti kako je on ispričovijedao cijeli događaj svojim prijateljima koji nisu bili s njim te noći. Kako bi se u zadatku ostvarila unutarpredmetna korelacija s područjem Hrvatski jezik i komunikacija, učenici prve skupine svoje su radove trebali napisati lokalnim idiomom koji koriste u razgovoru sa svojom obitelji i prijateljima (drniški govor), dok su učenici druge skupine trebali napisati dijalog internetskim i mladenačkim žargonom svoga naraštaja. Napisani dijalozi iskorišteni su na satu lektire kao motivacija. Iz svake je skupine po jedan učenik pročitao dijalog koji je napisao. Učenicima je bilo zanimljivo slušati što su napisali njihovi kolege. Odgovarajući na unaprijed osmišljene upite, učenici su analizirali osjećaje koji su se pojavljivali u obama dijalozima. Zaključili su da se Stanac osjećao tužno, razočarano, prevareno i ljutito. S druge strane, Dživo Pešica bio je ponosan na svoju dosjetku, hvalio se izvedenom šalom te mu je cijeli događaj bio zabavan i smiješan. Usporedivši osjećaje dvaju likova, učenici su zaključili da su oni u potpunoj suprotnosti, a stilska misaona figura u kojoj se dvije riječi ili dva pojma stavljaju u suprotnost zove se antiteza. Nakon toga je uslijedila najava teme sata te kratka vanjska i unutarnja lokalizacija teksta.

Učenici su zatim otvorili svoje udžbenike (*Književni vremeplov 1 – čitanka za prvi razred četverogodišnjih strukovnih škola (105 sati godišnje)*) u kojima su pratili ulomak iz trećega prizora *Novele od Stanca* koji im je bio čitan. Nakon čitanja uslijedila je emocionalno-intelektualna stanka te objava doživljaja. Učenici su uglavnom rekli da im je pročitani ulomak jezično teško razumljiv zbog velikoga broja nepoznatih riječi, ali su shvatili osnovno zbivanje. Nakon toga je uslijedila interpretacija ulomka.

Interpretacija se odvijala heurističkim razgovorom prema unaprijed osmišljenim upitima. Budući da je riječ o razredu s manjim brojem učenika, svi su učenici imali prigodu odgovoriti na više od nekoliko pitanja. Svi su bili jako aktivni te su pokazali velik interes za interpretaciju komedije, zbog čega je bilo jako ugodno raditi s njima. Ponajprije su odredili mjesto i vrijeme zbivanja te likove koji se pojavljuju unutar ulomka. Zatim su nabrojili ostale likove koji se pojavljuju u komediji, ali ne i u polaznom ulomku. Na temelju rada na tekstu, odredili su Stančevo i Dživino (stvarno i lažno) podrijetlo. S pomoću unaprijed pripremljenih fotografija, zaključili su da je riječ o stvarnim toponimima koji postoje i danas. Također su zaključili i da je Stanac u Dubrovniku bio došljak, odnosno stranac. U polaznom tekstu pronašli su stihove koji govore o tomu kako se Stanac osjećao u Dubrovniku te su došli do zaključka da je antiteza selo – grad prva koja se javlja u komediji.

Nadalje, učenici su detaljno analizirali kojim se postupcima koristio Dživo Pešica kako bi zadobio Stančevo povjerenje. Govoreći o tim postupcima, zaključili su ponešto i o njegovom karakteru. Posebnu pozornost obratili su na Dživinu govornu karakterizaciju, a usporedivši ju sa Stančevom, zaključili su da se razlike između tih dvaju likova temelje ponajprije na njihovoj različitoj životnoj dobi. Iz toga je uslijedilo da je druga antiteza u komediji antiteza starost – mladost.

Zatim su se prisjetili žanra *Novele od Stanca*, a znajući da se zbivanje svake drame temelji na dramskom sukobu, shvatili su da antiteze čine temelj dramskoga sukoba u *Noveli od Stanca*. Razgovarajući dalje o vrhuncu dramskoga sukoba, učenici su analizirali Dživinu laž koja je sve prouzrokovala. Pritom je do izražaja došla Dživina i Stančeva psihološka karakterizacija. Također su zaključili da ostali likovi u djelu (Miho, Vlaho i maškare) imaju jednake osobine kao Dživo. Objasnivši rasplet dramskoga vrhunca, iznosili su svoja mišljenja o postupku dubrovačkih mladića. Jednoglasno su se izjasnili da im se njihov postupak ne sviđa (bez obzira na to što su maškare Stancu ostavile novac za stvari koje su mu uzele).

U sintezi učenici su ponovili najvažnije podatke s nastavnoga sata, a zatim su ispunili nastavnu anketu. Za domaću zadaću dobili su zadatak da o događaju napišu novinski članak za rubriku crne kronike u dubrovačkim novinama iz 16. stoljeća.

6.2. Analiza učeničkih anketa

Anketom su obuhvaćeni 15-godišnji učenici prvoga razreda strukovne škole. Razred čini osmero učenika, od kojih su svi anketirani. Prema kriteriju zanimljivosti komedije, može se zaključiti da im je *Novela od Stanca* bila uglavnom zanimljiva.

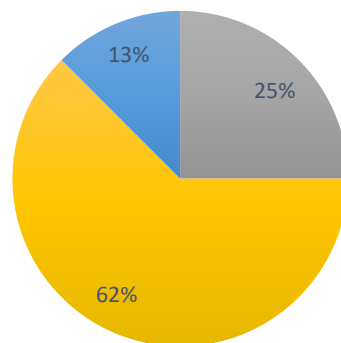
Većina učenika drži da je Stanac žrtva vlastite naivnosti, iako je velik broj i onih koji drže da je on ipak žrtva okrutnosti dubrovačkih mladića.

Jednoglasni su u zaključku da ne opravdavaju način na koji su se dubrovački mladići našalili sa Stancem.

Veći broj učenika drži da u prikazu naraštajnoga sukoba autor Marin Držić zastupa mladost.

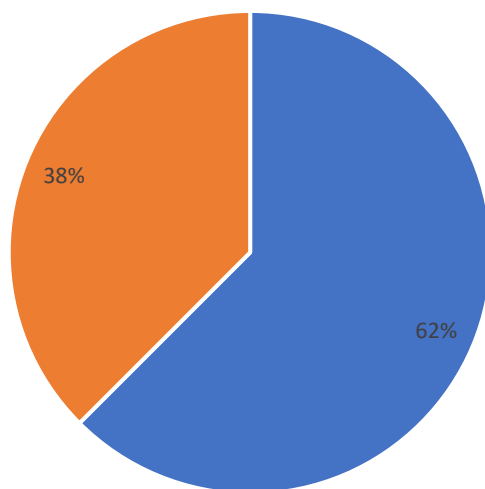
Nakon interpretacije djela većina učenika bolje razumije sadržaj i likove u komediji. Međutim, uglavnom nisu zainteresirani za čitanje drugih djela Marina Držića, što se može objasniti težim razumijevanjem jezika Držićevih djela, ali i sklonošću čitanja samo obveznih djela s popisa lektire.

1. Brojem od 1 do 5 označi koliko ti je komedija bila zanimljiva (broj 1 označava da ti je komedija bila dosadna, a broj 5 da ti je bila jako zanimljiva.)

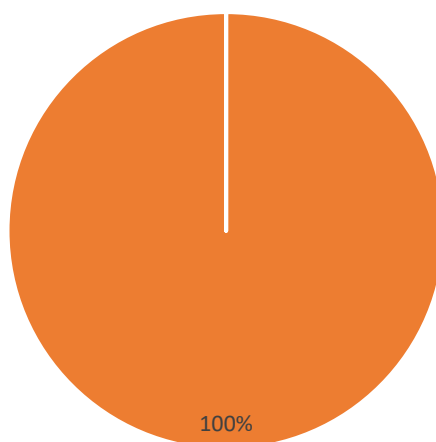
■ 1 ■ 2 ■ 3 ■ 4 ■ 5

2. Stanac je žrtva:

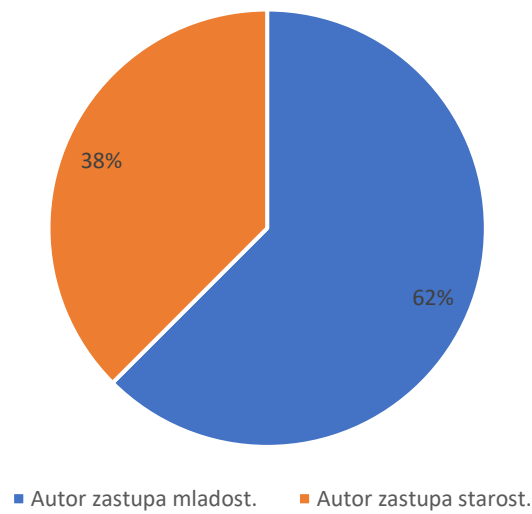
■ vlastite naivnosti ■ okrutnosti dubrovačkih mladića

3. Način na koji su se dubrovački mladići našalili sa Stancem:

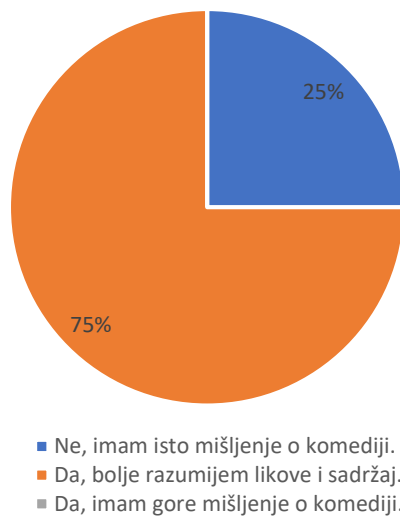

■ opravdavam ■ ne opravdavam

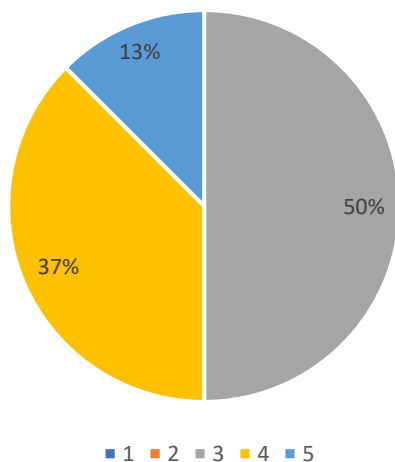
4. U komediji je prikazan naraštajni sukob. Čiju stranu zastupa autor?

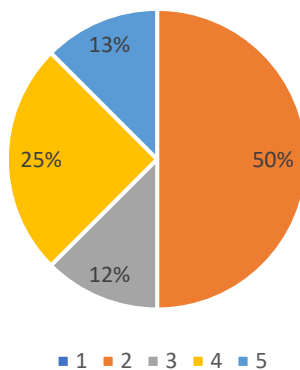
5. Imaš li drugačije mišljenje o komediji nakon interpretacije lektire u školi?

6. Brojem od 1 do 5 označi koliko držiš da je tema komedije svezremenska (broj 1 označava da uopće nije svezremenska, a broj 5 da je izrazito svezremenska).

7. Brojem od 1 do 5 označi koliko si nakon čitanja komedije „Novela od Stanca“ zainteresiran/ zainteresirana za čitanje drugih djela Marina Držića (broj 1 označava da uopće nisi zainteresiran/ zainteresirana, a broj 5 da si jako zainteresiran/ zainteresir)

7. ZAKLJUČAK

Diplomski tekst tematizira metodičke postupke u interpretaciji komedije *Novela od Stanca* autora Marina Držića. Predlažu se različiti motivacijski postupci kojima nastavnik može uvesti učenike u bolje razumijevanje djela te im osvijestiti svevremenost teme koju komedija odražava. Nakon toga, komedija se lokalizira u književno-stilsku epohu renesanse te u kontekst života i stvaralaštva Marina Držića. Također se predlažu različiti način ostvarivanja lokalizacije na nastavi književnosti.

Osnovni dio rada čini interpretacija koja, uz važne teoretske podatke o *Noveli od Stanca*, sadrži i prijedloge zadataka i metoda s pomoću kojih nastavnik može s učenicima učinkovito interpretirati djelo na satu lektire. Iako sačinjena tek od 316 dvostruko rimovanih dvanaesteraca podijeljenih u sedam prizora, *Novela od Stanca* pokazuje estetsku dubinu te nudi brojna tekstualna mjesta koja su zanimljiva za interpretaciju. Tako već u samom naslovu čitatelj može dobiti pogrešnu sliku da djelo pripada epskomu žanru noveli, dok je *novela* u naslovu zapravo nešto sasvim drugo – stara dubrovačka riječ koja označava *šalu*. No, čak i pročitavši djelo i uvidjevši da je riječ o drami, može doći do nedoumica oko točnoga određenja žanra djela. Štoviše, ni književni se teoretičari ne mogu jednoglasno dogovoriti kojemu žanru djelo pripada. Tako ju jedni određuju kao farsu, drugi kao pokladnu igru, treći kao maskeratu itd.

Posebnu pozornost pri interpretaciji valja posvetiti analizi međusobno povezanih likova i antiteza. Iako *Novela* sadrži tek nekoliko likova – Stanca, Dživu Pešicu, Mih, Vlahu, maškare (i Mionu), svaki je od njih jako slikovito okarakteriziran. Glavni su nositelji karakterizacije Stanac i Dživo Pešica, a ostali likovi (osim Mione koja svojom pojavom samo pridonosi psihološkoj Stančevoj karakterizaciji) mogu se karakterno poistovjetiti s Dživom Pešicom. Uspoređujući Stančeve i Dživine osobine (kao i osobine ostalih dubrovačkih mladića), mogu se uočiti antiteze selo – grad i starost – mladost koje se provlače na svim razinama djela te se javljaju temeljem dramskoga zapleta.

Antiteze se također uočavaju i u jezičnoj karakterizaciji likova koja stilski obogaćuje djelo. Jezik se temelji na trima komponentama: na dubrovačkom svakodnevnom govoru 16. stoljeća, na govoru dubrovačkoga zaleđa 16. stoljeća te na talijanskim riječima i izrazima. Sve to zajedno slikovito ilustrira jezičnu realnost Držićeva vremena u kojoj su se sve tri spomenute jezične komponente svakodnevno mogle čuti na dubrovačkim ulicama.

Osim svakodnevnoga jezika koji je ondašnja Držićeva publika dobro poznavala, u *Noveli od Stanca* mogu se pronaći i druge aluzije na dubrovačku svakodnevicu Držićeva vremena, a to su prije svega likovi u drami. Dživo Pešica, Miho i Vlaho bili su, pretpostavlja se, članovi Držićeve glumačke skupine. U komediji Dživo spominje kako su ga pomladile vile po imenu Perlica, Kitica, Pavica i Propumanica, inače zaposlenice dubrovačkoga bordela. Također, svi toponimi koji se u komediji spominju stvarni su, a većina njih postoji i danas. Sve je te naizgled sitne detalje Držić pažljivo osmislio kako bi sjevremenske antiteze selo – grad i starost – mladost lokalizirao u vlastitu sredinu, a svoje djelo obogatio renesansnom estetikom. Osim toga, njegovo je djelo zanimljivo i zbog mnogobrojnih folklornih elemenata koji su u njemu pojavljuju, što uključuje Stančevo ime, ivanjsku noć kao vrijeme zbivanja te cijeli opisani proces Dživina, a poslije i Stančeva pomlađivanja.

Osim neosporne estetske i stilske vrijednosti, pojedini teoretičari u *Noveli od Stanca*, baš kao i u drugim Držićevim djelima, pronalaze skrivene tragove ideološkoga sukoba. Takvo je čitanje potaknuto pismima koja je Držić godine 1567. slao ondašnjemu firentinskom vladaru Cosimu I. de Mediciju i u kojima je od njega tražio pomoć u rušenju dubrovačke vlasti. Od tridesetih godina prošloga stoljeća, kada su Držićeva pisma i pronađena, njegovo se stvaralaštvo počelo analizirati u okviru opreke vlastela – puk te su se u njegovim djelima počele tražiti rane naznake koje bi mogle upućivati na nezadovoljstvo dubrovačkom vlašću. Tako Slobodan Prosperov Novak tvrdi da je ideologija u *Noveli od Stanca* oblikovana poput pješćana sata. S jedne strane, vlast se, gledajući komediju na sceni, poistovjećuje s Dživom Pešicom te se zbog osjeća nadmoćno. S druge pak strane, lik Džive Pešice utjelovljuje samoga Marina Držića koji, želeći pomladiti Stanca, zapravo želi pomladiti, tj. osuvremeniti dubrovačku vlast.

8. PRILOZI

8.1. Učeničke ilustracije iz projekta *Držić iz Pera Radića*

8.2. Tekst članka s internetske stranice *Srednja.hr* (Šćuric, 2021)

Znamo da ne treba raditi sve što vidimo na internetu ili društvenim mrežama, no nekada se ipak dogodi da tome ne možemo odoljeti. To se dogodilo i studentici te bivšoj natjecateljici australijskog Big Brothera, Tilly Whitfeld koja je zbog savjeta s TikToka završila u bolnici s ožiljcima na licu. Dobar podsjetnik da ne treba vjerovati svemu što vidimo na internetu i društvenim mrežama je slučaj studentice i bivše natjecateljice australijskog Big Brothera Tilly Whitfeld. Ova 21-godišnja djevojka završila je u bolnici zbog savjeta s TikToka.

– Ovo je rezultat pokušaja uklanjanja ožiljaka koje sam sama sebi nanijela pokušavajući ponoviti kozmetički tretman koji sam vidjela na TikToku dva mjeseca prije ulaska u Big

Brother. Završila sam u bolnici s privremenim gubitkom vida na jednom oku zbog otekline i dobila infekciju, ispričala je Tilly svojim pratiteljima na Instagramu.

Kako je imala problema s ožiljcima od akni, pokušala ih je ukloniti tražeći savjete na društvenim mrežama. Tako je naišla na video koji tvrdi da se taj problem može riješiti sami i to akupunkturom.

– To sam napravila uz pomoć nekoliko šivaćih igli zalijepljenih nekom ljepljivom trakom i nekom sumnjivom tintom koju sam kupila na eBayu jer je tako bilo rečeno u videu na TikToku. Naučila sam svoju lekciju, a imam ću i ožiljke na licu koji će me na to podsjećati do kraja života, rekla je Tilly.

Poslala je apel da ljudi prestanu objavljivati takve videe, ali i upozorila sve da ne slušaju savjete s interneta, već da oko takvih problema potraže pomoć stručnjaka.

8.3. Ulomak iz trećega prizora *Novele od Stanca*

Treći prizor

STANAC, DŽIVO, VLAHO, MIHO skriveni.

(Ovdi DŽIVO, obučen na vlašku, sa STANCEM govori.)

DŽIVO

Dobra kob, junače! Što si tuj takoj sam?

STANAC

Zdrav, mili moj brače, ovo ni sam ne znam!

Sinoćka u ovi grad uljezoh čestiti,

u kom ni star ni mlad ne ktje me primiti

na stan svoj; ter, ne znav kud se inud svrnuti,

k vodi idoh ovdi uprav da bih počinuti.

Studena vodica umjesto pr'jatelja

ter mi je družica, a kami postelja;

i meni t' nije spat nego bdjet i javi

danicu svitlu zvat da bil dan objavi,

u noćnoj da tmasti zločinac ki mene
ne bude pokrasti kon vode studene.
Tržak sam donio: kozlece, grudicu,
od šta sam ončas mnio primiti aspricu.
Ovdi sam toj takoj; ma nu mi kaži sad
tko si ti, brate moj, er ti sam veomi rad.

DŽIVO

S Gacka sam trgovac, govedi trgujem,
vri mi pritio lonac, dužan se ne čujem;
putujem na suho, more mi drago nî,
spim s uha na uho, zlo mi se i ne sni;
u vjeru ne davam, jamac se ne hitam,
na vrat ne prodavam, mo'e posle činim sam.

STANAC

Čestit se kažeš ti i obrazom svitlim
i dobrom pameti i tvojim trgovim.

DŽIVO

Ne mjerim ja gori nebeske visine,
ni pamet ma nori tej morske dubine;
u srijedu udaram, blaženi gdi idu,
sam sebe ne varam hode u nevidu.

STANAC

Ti s' njekeki razumnik, viđu ja, brate moj;
ja dosad nijesam vik besjedit čuo takoj.

DŽIVO

Ako je ki razum i mudros u meni,

taj mudros ni taj um od Gacka, brate, nî.
Ja prvo u ovi grad kad dođoh čestiti
bijeh star a ne mlad jak sam sad viditi.

STANAC

Da to se s' pomladio?

DŽIVO

Pomladio, brate moj!
Bradat sam i sijed bio.

STANAC

Koje je čudo toj?!

DŽIVO

U ovi grad jednome ja dođoh na Ivanjdan
i srjećom mojome ne nađoh nigdi stan,
ter k vodi tuj sjedoh u ovoj prem dobi;
tuj malo pojedoh, pak me sanak dobi.
I speći ja takoj čuh gdi se igraju
tej igre, brate moj, i pjesni spijevaju,
da dušu moju tad obujmi veća slas
ner se izrit može ikad. Probudih se u taj čas
i vidjeh kon vode, tuj gdje s' ti, gdi vile
tanačce izvode gizdave i mile.
Pruži se jedna od njih, hvati me za ruku,
a druga ljepša od svih pozlatnu jabuku
pokloni tuj meni. Tretja reče: "Hodi,
pri vodi studeni ter nam kolo vodi!"
Četvrta: "Pij", reče, "ako budeš piti,
nočas razum steče kim ćeš slavan biti!"

Napih se, brate moj, i jabuku primih
i tanac pri ovoj vodi š njimi izvodih.
Prašah ih za ime; zvalu se, junače,
imeni čudnime!

STANAC

Spovjed mi, moj brače!

DŽIVO

Jednojzi Perlica, drugojzi Kitica,
tretjojzi Pavica, a Propumanica
četvrtoj bješe ime; ma bješe Pavica
batesa nad svime, koja penga lica.
S sobom me na dvore tej vile vodiše
i mene do dzore slastima pojiše.
Svukoh se od tada iz kože jak zmija,
opade mi brada, idoše dlake tja;
a mlada kožica lašti se na meni
kakono plitica na kojoj pisma nî.
Ja ostah mlad! Što, mlad? Domaća mene već
ne poznavашe tad ni kt'jaše sa mnom leć;
veljaše: "Neću te! Ti nijesi ki si bio!"
Ali 'oj kosti ćute!

STANAC

Da si ju si bio?

DŽIVO

Bogme ju nalandah, a ona bijedna viče;
od mene ju bješe strah, ma me pak običe.
Veljah joj: Kučko zla, to li t' sam draži star

negli mlad? Je li, a? I ne imaš još za har?

STANAC

Ah, čuda kih sada ovdí se naslušah!
I sijeda mi 'e brada, a ne čuh ja toj, ah,
koliko kon vode! I ja znam er vile
tanačce izvode kakono snig bile.
I ja sam nekada š njimi tance izvodio,
ma sam bio sveđ tada kako sam i prije bio.
Čoek da se pomladi, čudo je velje toj!

DŽIVO

Nije svakoj bradi toj dano, brate moj.
Kako se zoveš ti?

STANAC

Stanac se zovem ja,
s rijeke Pive. A ti? Kaž' mi milos tvoja.

DŽIVO

Zovem se Sedmi muž, prezime Dugi nos,
na sebi kako spuž nosim dom gdi sam gos.
Pijem vince bez vodice;
voda mi je bistra mila,
gdi ma ljubi mije lice
kad je od ruže venčac svila.

STANAC

Brate Sedmi muže ali t' Dugi nose,
moj počteni družce, ne jele te ose!

DŽIVO

Da sam mlijeko ali mas, ose bi me izjele.

STANAC

Oto si slađi vas neg što beru pčele.

Ku ti daše travu tej vile, kaži mi.

DŽIVO

Travu na ime bravu, ka cti liti i zimi,

njome se pomladih; liti i zimi rađa,

od trava oda svih ona je najslađa.

STANAC

Gdi ve se nahodi, umiješ mi što riti?

DŽIVO

Sjutra pri ovoj vodi moć ju ćeš viditi:

prvu vil upaziš, ima ju pri sebi;

čin' noćas da ne spiš, er će doći k tebi.

STANAC

Gdi bih se po srjeći i ja ovdi pomladio!

DŽIVO

Bogme ti ću reći, ne bi prvi bio.

STANAC

Što bi Miona dala, domaća mo'a mila!

DŽIVO

Bogme bi uzigrala!

STANAC

Ah, rada t' bi bila g

dje je ona hubava mladica a ja star.

DŽIVO

Bila bi 'oj zabava.

STANAC

Bogme bi 'o' bilo u har!

er ne bi naprijeda uza me plakala

grijav peču leda, ma bi mirna stala.

8.4. Priprema za izvedbu nastavnog sata

Nastavna jedinica: Marin Držić, *Novela od Stanca (Analiza likova i antiteza)*

Razred: 1.b

Naziv škole: Srednja škola Ivana Meštrovića Drniš

Odgojno-obrazovni ishodi na razini Kurikula za nastavni predmet Hrvatski jezik:

SŠ HJ A.1.1. Učenik opisuje i pripovijeda u skladu sa svrhom i željenim učinkom na primatelja.

SŠ HJ B.1.1. Učenik izražava svoj literarni doživljaj i objašnjava stav o knjiženom tekstu.

SŠ HJ B.1.2. Učenik razlikuje i opisuje književni tekst prema temi i žanru na sadržajnoj i izraznoj razini i primjenjuje književnoteorijske pojmove.

SŠ HJ B.1.3. Učenik prepoznaje i opisuje književni tekst u književnopovijesnom, društvenom i kulturnom kontekstu.

SŠ HJ B.1.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut tekstem.

Odgojno-obrazovni ishodi na razini teme:

- čita i sluša dramske, opisne i pripovjedne tekstove različitih funkcionalnih stilova i oblika,
- opisuje osnovna obilježja dramskog teksta na oglednom primjeru,

- opisuje osnovna obilježja i vrste komedije,
- imenuje i opisuje renesansu,
- prepoznaje obilježja renesansne poetike u Držićevu tekstu,
- analizira književni tekst na sadržajnoj i izraznoj razini,
- primjenjuje književnoteorijske pojmove vezane uz dramske vrste,
- samostalno kritički promišlja i vrednuje tekstove i ideje iznesene u njima,
- preuzima odgovornost za svoje ponašanje i međunaraštajnu komunikaciju,
- govori i piše tekstove dramskog, opisnoga i pripovjednog diskursa,
- stvaralački se izražava prema vlastitom interesu potaknut/ potaknuta tekstem.

Odgojno-obrazovni ishodi na razini nastavnog sata (aktivnosti):

- razvija slušalačke i komunikacijske vještine,
- izražava dojmove o pročitanoj tekstu,
- određuje vrstu i žanr književnog teksta,
- određuje psihološku, jezičnu i socijalnu karakterizaciju Stanca,
- određuje psihološku, jezičnu, etičku i socijalnu karakterizaciju Džive Pešice,
- određuje antiteze u književnom tekstu,
- određuje dramski sukob u književnom tekstu,
- oblikuje uratke u kojima dolazi do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje na temelju jezičnih vještina.

Povezanost s odgojno-obrazovnim očekivanjima međupredmetnih tema:

- povijest (svjetska i hrvatska renesansa, Dubrovačka Republika),
- talijanski jezik (talijanske fraze u govoru koje su dio dubrovačkog lokalnog govora),
- geografija (Stančeva i Dživina regionalna pripadnost).

Tip nastavnog sata:

Interpretacija književnog djela (sat lektire).

Metodički pristupi i sustavi:

Interpretativno-analitički metodički sustav.

Oblici rada:

- frontalni rad,
- individualni rad.

Metode:

- metoda čitanja,
- metoda pisanja,
- metoda rada na tekstu,
- metoda razgovora,
- metoda slušanja,
- metoda zaključivanja,
- metoda zapažanja.

Vrednovanje:

- Procjena učeničke aktivnosti i rada za vrijeme nastavnoga sata.
- Vrednovanje kao učenje (vrednovanje sata putem učeničke ankete).

Nastavna sredstva:

Živa riječ nastavnika i učenika, udžbenik, bilježnica, slikoniz.

Nastavna pomagala:

Računalo, projektor, ploča, kreda.

Struktura i trajanje pojedinog dijela nastavnog sata:**1. Uvodni dio (7 minuta)**

- pozdravljanje učenika i kratko predstavljanje
- motivacija

2. Središnji dio (33 minute)

- najava teksta i njegova lokalizacija
- interpretativno čitanje teksta
- emocionalno-intelektualna stanka
- interpretacija

3. Završni dio (5 minuta)

- sinteza
- rješavanje učeničke ankete
- zadavanje domaće zadaće
- zahvala i završni pozdrav

ARTIKULACIJA NASTAVNOGA SATA

DIONICE NASTAVNOGA SATA	NASTAVNI SADRŽAJI	AKTIVNOSTI UČENIKA	NASTAVNI OBLICI NASTAVNE METODE I METODIČKI POSTUPCI	PLANIRANI ODGOJNO-OBRAZOVNI ISHODI UNUTAR ETAPA NASTAVNOG SATA
1. UVODNI DIO	N: Dobar dan, dragi učenici! Ja sam Matea Krnić, studentica Kroatistike i Rusistike na	SLUŠANJE	METODA SLUŠANJA	

<p>POZDRAVLJANJE UČENIKA I KRATKO PREDSTAVLJANJE</p> <p>MOTIVACIJA</p>	<p>Filozofskom fakultetu u Zagrebu te ću vam i danas održati sat umjesto vaše profesorice.</p> <p>U: Dobar dan!</p> <p>N: Jučer ste za domaću zadaću dobiti zadatak da napišete dijalog. Molim jednog dobrovoljca iz prve skupine da pročita svoj dijalog Stanca i njegove supruge Mione.</p> <p>(Jedan od učenika čita svoj literarni tekst.)</p> <p>N: To je bilo zaista izvrsno! Hvala! Molim sada jednog dobrovoljca iz druge skupine da pročita svoj dijalog Džive Pešice i njegova prijatelja.</p> <p>(Jedan od učenika čita svoj literarni tekst.)</p> <p>N: Uistinu sjajno! Hvala! Kakve su Dživine emocije prema onome što su on i ostali mladići učinili Stancu?</p> <p>U: Dživo Pešica je ponosan na svoju dosjetku i cijeli mu je događaj smiješan.</p> <p>N: Tako je! A kakve su Stančeve emocije prema istom tom događaju?</p>	<p>ČITANJE SLUŠANJE</p> <p>ČITANJE SLUŠANJE</p> <p>RAZMIŠLJANJE ODGOVARANJE NA PITANJA</p>	<p>METODA ČITANJA METODA SLUŠANJA</p> <p>METODA ČITANJA METODA SLUŠANJA</p> <p>METODA DOŽIVLJAVANJA METODA ZAPAŽANJA</p>	<p>Učenik razvija slušalačke i komunikacijske vještine.</p>
--	--	--	--	---

<p>2. SREDIŠNJI DIO</p> <p>NAJAVA TEKSTA I NJEGOVA LOKALIZACIJA</p> <p>INTERPRETATIVNO ČITANJE TEKSTA</p> <p>EMOCIONALNO-INTELEKTUALNA STANKA</p>	<p>U: Stanac bio ljut i razočaran situacijom koja mu se dogodila.</p> <p>N: Tako je! U kakvom su odnosu njihove emocije?</p> <p>U: Njihove emocije su u kontrastu.</p> <p>N: Izvrsno! A kako se zove stilska misaona figura u kojoj se dvije riječi ili dva pojma stavljaju u suprotnost?</p> <p>U: Zove se antiteza.</p> <p>N: Točno! Tema današnjeg sata bit će upravo antiteze u komediji, odnosno farsu „Novela od Stanca“ koja je objavljena godine 1551. te stoga pripada književnopovijesnom razdoblju renesanse. Njezin je autor Marin Držić, Dubrovčanin, stoga ovo djelo pripada dubrovačkoj književnosti koja je svoj najveći procvat doživjela upravo za vrijeme renesanse.</p> <p>(Nastavnica piše naslov na ploču.)</p> <p>N: Sada vas molim da otvorite 220. stranicu u udžbenicima. Tu se nalazi ulomak iz „Novele od Stanca“ koji ću Vam sada pročitati.</p> <p>(Čitam polazni tekst.)</p>	<p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p> <p>SLUŠANJE</p> <p>PISANJE</p> <p>SLUŠANJE</p>	<p>METODA ZAKLJUČIVANJA</p> <p>METODA RAZGOVORA</p> <p>METODA SLUŠANJA</p> <p>METODA PISANJA</p> <p>METODA SLUŠANJA</p>	<p>Učenik određuje antiteze u književnom tekstu.</p>
---	---	--	---	--

<p>INTERPRETACIJA</p>	<p>N: Kako vam se svidio ulomak i kakvi su vaši dojmovi?</p> <p>U: Ulomak mi se svidio zato što.../ Ulomak mi se nije svidio zato što...</p> <p>N: Molim vas, odredite mjesto i vrijeme zbivanja u ovom odlomku.</p> <p>U: Mjesto zbivanja je trg oko Velike Onofrijeve fontane u Dubrovniku, a vrijeme zbivanja je noć.</p> <p>N: Izvrsno! Koji se likovi pojavljuju u ovom ulomku?</p> <p>U: Pojavljuju se Stanac i Dživo Pešica.</p> <p>N: Tako je! Koji se još likovi, osim njih, pojavljuju u djelu?</p> <p>U: U romanu se pojavljuju još Vlaho, Miho i <i>maskari</i>, tj. maškare.</p> <p>N: Izvrsno! Što pojava maškara u djelu otkriva o vremenu zbivanja?</p> <p>U: Pojava maškara otkriva da je vrijeme zbivanja možda bilo za vrijeme karnevala.</p> <p>N: Izvrsno! Vrijeme poklada u Dubrovniku je bilo tijekom veljače, stoga je moguće da se zbivanje događalo u tom periodu. No, jednako</p>	<p>RAZMIŠLJANJE</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p>	<p>METODA DOŽIVLJAVANJA</p> <p>METODA ZAPAŽANJA</p> <p>METODA RAZGOVORA</p>	<p>Učenik izražava dojmove o pročitanom tekstu.</p> <p>Učenik razvija slušalačke i komunikacijske vještine.</p>
-----------------------	--	---	---	---

	<p>tako, moguće je i da se zbivanje događalo u lipnju, na Ivanje, kako tvrdi Dživo u razgovoru sa Stancem. Odakle su Vlaho, Miho, Dživo i maškare?</p> <p>U: Oni su iz Dubrovnika.</p> <p>N: Izvrsno!</p> <p>(Nastavnica zapisuje podatak na ploču.)</p> <p>N: A odakle je Stanac?</p> <p>U: Stanac dolazi s rijeke Pive.</p> <p>N: Izvrsno!</p> <p>(Nastavnica zapisuje podatak na ploču.)</p> <p>N: Rijeka Piva je mala rijeka koja se danas nalazi na granici Hercegovine i Crne Gore. Na sljedećoj fotografiji možete vidjeti njezinu približnu lokaciju.</p> <p>(Nastavnica pokazuje učenicima fotografiju na slikonizu.)</p> <p>N: Nije poznato iz kojeg točno mjesta ili sela dolazi Stanac, ali to je mjesto ili selo zasigurno negdje u okolini rijeke Pive. Sada vas molim da pronađete stihove koji opisuju kako se Stanac osjeća u Dubrovniku.</p> <p>U: To su stihovi s početka ulomka u</p>	<p>PISANJE</p> <p>RAZMIŠLJANJE</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p> <p>PISANJE</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p>	<p>METODA PISANJA</p> <p>METODA ZAKLJUČIVANJA</p> <p>METODA PISANJA</p> <p>METODA RADA NA TEKSTU</p>	<p>Učenik razvija slušalačke i komunikacijske vještine.</p> <p>Učenik razvija slušalačke i</p>
--	---	--	---	---

	<p>kojima Stanac govori Dživi kako je sinoć došao u Dubrovnik.</p> <p>(Jedan od učenika čita stihove.)</p> <p>N: Izvrsno! Na kakvo je gostoprimstvo Stanac naišao došavši u Dubrovnik?</p> <p>U: Stanac se u Dubrovniku nije osjećao dobrodošlo. Nitko mu nije htio pružiti prenoćište, a također se i bojao da će ga netko pokrasti.</p> <p>N: Tako je! U ovoj se komediji vidi dubrovačka svakodnevica 16. stoljeća, a posebno se vidi koliko je opasan Dubrovnik bio noću. Kako se Stanac zbog toga osjećao?</p> <p>U: Stanac se zbog toga osjećao izgubljeno, osamljeno i prestrašeno.</p> <p>N: Izvrsno! Kakvu antitezu uočavate u njegovu poimanju Dubrovnika?</p> <p>U: U njegovu poimanju Dubrovnika uočavamo antitezu selo – grad.</p> <p>N: Tako je! Ta se antiteza može nadopuniti konkretnijom antitezom Dubrovčani –</p>	<p>ČITANJE</p> <p>SLUŠANJE</p> <p>RAZMIŠLJANJE</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p>	<p>METODA ČITANJA</p> <p>METODA SLUŠANJA</p> <p>METODA ZAPAŽANJA</p> <p>METODA ZAKLJUČIVANJA</p>	<p>komunikacijske vještine.</p>
--	---	--	--	-------------------------------------

	<p>tako da se pretvara da je i on Vlah.</p> <p>N: To je točno. Ne samo da se Dživo Pešica predstavlja kao Vlah, već je on Vlah baš iz istog regionalnog područja kao i Stanac. Zašto Stanac ne sumnja da bi Dživo ipak mogao biti Dubrovčanin?</p> <p>U: Stanac ne sumnja da bi Dživo mogao biti Dubrovčanin zato što je Dživo bio i odjeven kao Vlah.</p> <p>N: Upravo tako! Prisjetite se sadržaja drugoga prizora ove komedije. S kim se tamo susreo Dživo Pešica?</p> <p>U: Dživo Pešica se u drugom prizoru susreo s Mihom i Vlahom.</p> <p>N: Izvrsno! Kako su Miho i Vlaho isprva reagirali na njegovu pojavu?</p> <p>U: Miho i Vlaho isprva ne prepoznaju Dživu zato što je odjeven kao Vlah.</p> <p>N: Tako je! Dakle, Dživo se Stancu predstavlja kao Vlah i odjeven je kao Vlah. Međutim, postoji li još neki čimbenik po kojem je Stanac mogao posumnjati da je Dživo Dubrovčanin?</p>	<p>RAZMIŠLJANJE</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p>		<p>karakterizaciju Stanca.</p>
--	--	---	--	--------------------------------

	<p>U: Stanac je mogao zaključiti da je Dživo Dubrovčanin po njegovu govoru.</p> <p>N: Izvrsno! Zašto Stanac to nije uočio?</p> <p>U: Stanac to nije uočio zato što Dživo pokušava govoriti slično kao i Stanac. Zbog toga koristi brojne vlaške izraze.</p> <p>N: Izvrsno! Koji su to izrazi? Možete li mi, molim vas, pronaći nekoliko primjera iz teksta?</p> <p>U: Dživo koristi izraze kao što su „kob“, „junače“, „brate“, „srjećom“ itd.</p> <p>N: Izvrsno! Koristeći te izraze, Dživo se dodatno približava Stancu koji uopće ne sumnja da bi on mogao biti Dubrovčanin. A koje izraze koristi Stanac u svom govoru?</p> <p>U: Stanac u svom govoru koristi pridjeve kao što su „čestiti“, „studeniti“, „svitli“ itd. Također koristi i mnoge deminutive, npr. „vodica“, „družica“, „kozlece“, „grudica“ itd. A njegova regionalna pripadnost najviše se vidi iz izraza kao što su „spovjeđ“, „brače“,</p>	<p>SLUŠANJE</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p>	<p>METODA SLUŠANJA</p> <p>METODA RADA NA TEKSU</p>	<p>Učenik određuje psihološku, jezičnu i socijalnu karakterizaciju Džive Pešice.</p> <p>Učenik određuje psihološku, jezičnu i socijalnu karakterizaciju Stanca.</p>
--	---	---	--	---

	<p>„kakono“, „š njimi“, „čoe“ itd.</p> <p>N: To je točno! Kakav je Stančev, a kakav Dživin tempo govora?</p> <p>U: Stančev je govor spor, jednostavan i prostodušan. Dživin govor je brz i samouvjeren.</p> <p>N: Tako je! Što usporava Stančev govor te ga čini jednostavnim i prostodušnim?</p> <p>U: Na Stančev govor utječu brojni pridjevi i deminutivi. On također koristi i izraze koji pripadaju vlaškom govoru.</p> <p>N: Točno! Kako njihova dob utječe na njihov govor?</p> <p>U: Stanac govori usporeno zato što je star, a Dživo govori brže zato što je mlad.</p> <p>N: Izvrsno! Koju dodatnu antitezu uočavate u tome?</p> <p>U: Uočavamo antitezu starost – mladost.</p> <p>N: Izvrsno!</p> <p>(Nastavnica zapisuje podatak na ploču.)</p> <p>N: Što je ovo djelo po vrsti?</p>	<p>RAZMIŠLJANJE</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p> <p>PISANJE</p> <p>RAZMIŠLJANJE</p>	<p>METODA ZAKLJUČIVANJA</p> <p>METODA ZAPAŽANJA</p> <p>METODA UPUĆIVANJA</p> <p>METODA RAZGOVORA</p> <p>METODA PISANJA</p>	<p>Učenik razvija slušalačke i komunikacijske vještine.</p> <p>Učenik određuje psihološku, jezičnu i socijalnu karakterizaciju Džive Pešice.</p> <p>Učenik određuje vrstu i žanr književnog teksta.</p>
--	---	--	--	---

	<p>U: Ovo djelo je komedija, odnosno farsa.</p> <p>N: Tako je. Na čemu se temelji zbivanje svake, pa tako i ove, drame?</p> <p>U: Zbivanje drame temelji se na dramskomu sukobu.</p> <p>N: Izvrsno! Što čini dramski sukob u ovom djelu?</p> <p>U: Do dramskoga sukoba u ovom djelu dolazi kad Dživo laže Stancu da se može pomladiti, a maškare izvedu pokladnu igru tijekom koje prevare Stanca.</p> <p>N: Tako je! Zašto je Stanac vjerovao da se može pomladiti?</p> <p>U: Stanac je vjerovao da se može pomladiti zato što mu je Dživo ispriповijedao da se on također pomladio.</p> <p>N: Točno! Kako Dživo u ovom ulomku opisuje Stancu svoje pomlađivanje?</p> <p>U: Dživo pripovijeda Stancu da je i on, baš poput Stanca, došao u Dubrovnik trgovati te je, ne našavši prenoćište, odlučio provesti noć pokraj fontane. Tamo je zaspao, a probudile su ga vile koje su tu usred</p>	<p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p>	<p>METODA ZAKLJUČIVANJA</p> <p>METODA ZAPAŽANJA</p>	<p>Učenik određuje dramski sukob u književnom tekstu.</p>
--	---	---	---	---

	<p>noći igrale kolo. On im se pridružio. Jedna mu je vila dala zlatnu jabuku, a druga mu je rekla da se napije vode. Nakon toga se izvukao kao zmija iz stare kože, brada mu je otpala i on se pomladio.</p> <p>N: Izvrsno! Kako su se zvale vile koje su pomladile Dživu?</p> <p>U: Vile su se zvale Perlica, Kitica, Pavica i Propumanica.</p> <p>N: Tako je! Zašto se i Stanac želio pomladiti?</p> <p>U: On se želio pomladiti zbog svoje supruge Mione koja je bila mlađa od njega.</p> <p>N: Tako je! Što je Dživo ispričavao Stancu o reakciji svoje supruge na njegovo pomlađivanje?</p> <p>U: Dživo je ispričavao Stancu da ga njegova supruga nije prepoznala te nije htjela leći s njim u postelju.</p> <p>N: Tako je! To je Dživino svjedočanstvo još više potaknulo Stanca da se i on sam pomladi. Kako se Dživo predstavio Stancu? Koje je ime odabrao?</p> <p>U: Dživo je rekao Stancu da se zove Sedmi Muž, a preziva Dugi Nos.</p>	<p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p>	<p>METODA RAZGOVORA</p>	<p>Učenik razvija slušalačke i komunikacijske vještine.</p>
--	---	---	-----------------------------	---

	<p>N: Tako je! Zašto je odabrao baš to ime?</p> <p>U: Dživo je odabrao baš to ime jer vidio koliko je Stanac lakovjeran i htio se još više našaliti s njim.</p> <p>N: Izvrsno! Dživo koristi ime „Sedmi Muž“ kako bi još više doprinio šali jer je uočio da je Stanac spreman povjerovati u sve. Izraz „Sedmi muž“ u Držićevo je vrijeme označavao čovjeka kojemu žena ima mnogo ljubavnika, a „Dugi Nos“ čovjeka koji nakon prevare ostaje utučen. Osim što je jako lakovjeran, koje se još osobine odnose na Stanca?</p> <p>U: Stanac je star, praznovjeran, naivan, priprost....</p> <p>N: Tako je!</p> <p>(Nastavnica zapisuje podatke na ploču.)</p> <p>N: A kojim riječima možete okarakterizirati Dživu Pešicu?</p> <p>U: Dživo Pešica je slatkorječiv, lukav, samopouzdan itd.</p> <p>N: Izvrsno! Ima li te osobine samo Dživo Pešica?</p>	<p>RAZMIŠLJANJE</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p> <p>SLUŠANJE</p> <p>RAZMIŠLJANJE</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>PISANJE</p>	<p>METODA ZAKLJUČIVANJA</p> <p>METODA ZAPAŽANJA</p> <p>METODA SLUŠANJA</p> <p>METODA ZAKLJUČIVANJA</p> <p>METODA RAZGOVORA</p> <p>METODA PISANJA</p>	
--	--	--	--	--

	<p>U: Odabrali su njega zato što je Vlah i zato što je star.</p> <p>N: Tako je! Na čemu se onda zapravo temelji ovaj dramski sukob?</p> <p>U: U ovoj komediji dramski se sukob temelji na antitezama.</p> <p>N: Izvrsno!</p> <p>(Nastavnica zapisuje podatak na ploču.)</p> <p>N: U kojem dijelu dolazi do vrhunca dramskog sukoba?</p> <p>U: Do vrhunca dolazi tijekom razgovora između Džive Pešice i Stanca, a poslije i tijekom razgovora između Stanca i maškara.</p> <p>N: Tako je! Što su maškare na samom kraju učinile Stancu?</p> <p>U: Maškare su na kraju Stanca zablatile, zavezale mu ruke i odrezale bradu. Također su mu uzele kozle, maslo i sir koji je donio prodati u Dubrovnik.</p> <p>N: Točno! Kako su malo ublažile tu šalu?</p> <p>U: Maškari su ublažile šalu tako što su mu za ukradene stvari ostavile novac.</p>	<p>PISANJE</p> <p>RAZMIŠLJANJE</p> <p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p>	<p>METODA PISANJA</p> <p>METODA ZAKLJUČIVANJA</p> <p>METODA RAZGOVORA</p>	<p>Učenik razvija slušalačke i komunikacijske vještine.</p>
--	---	--	---	---

<p>3. ZAVRŠNI DIO</p> <p>SINTEZA</p>	<p>N: Izvrsno! Što vi mislite o njihovom postupku?</p> <p>U: O njihovom postupku mislim...</p> <p>N: Za kraj ponovimo koje se antiteze pojavljuju u farsu „Novela od Stanca“?</p> <p>U: Antiteze koje se pojavljuju u djelu su selo – grad, starost – mladost, Dubrovčani – Vlasi te domaći – došljaci.</p> <p>N: Tako je! Kakav je Dživo Pešica?</p> <p>U: Dživo Pešica je mlad, slatkorječiv, lukav i samopouzdan.</p> <p>N: Izvrsno! A kakav je Stanac?</p> <p>U: Stanac je star, praznovjeran, naivan i priprost.</p> <p>N: Izvrsno! Za kraj vas molim da ispunite jednu kratku anketu o djelu.</p> <p>(Učenici ispunjavaju anketu.)</p> <p>N: Za domaću zadaću zamislite da ste dubrovački novinar iz 16. stoljeća. Napišite članak za rubriku crne kronike u kojem ćete opisati što se dogodilo Stancu. Hvala vam na suradnji! Uistinu ste bili izvrsni! Želim</p>	<p>ODGOVARANJE NA PITANJA</p> <p>AKTIVNO SUDJELOVANJE U NASTAVI</p>	<p>METODA RAZGOVORA</p>	<p>Učenik razvija slušalačke i komunikacijske vještine.</p>
--------------------------------------	--	---	-------------------------	---

<p>RJEŠAVANJE UČENIČKE ANKETE</p> <p>ZADAVANJE DOMAĆE ZADAĆE</p> <p>ZAHVALA I ZAVRŠNI POZDRAV</p>	<p>vam svima ugodan ostatak dana!</p> <p>U: Hvala i doviđenja!</p>			<p>Učenik oblikuje uratke u kojima dolazi do izražaja kreativnost, originalnost i stvaralačko mišljenje na temelju jezičnih vještina.</p>
---	--	--	--	---

IZVORI I LITERATURA

- Držić, Marin. *Novela od Stanca. Dundo Maroje. Skup. Tirena*. pr. Čale, Frano; Muhoberac, Mira. Zagreb: Školska knjiga. 2006.
- Dujmović Markusi, Dragica; Rossetii-Bazdan, Sandra. *Književni vremeplov. Čitanka za prvi razred strukovnih škola (105 sati godišnje)*. Zagreb: Profil Klett. 2022.
- Slavić, Dean. *Peljar za tumače*. Zagreb: Profil. 2011.
- Rosandić, Dragutin. *Metodika književnog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga. 2005.

PLAN PLOČE

Antiteze u „Noveli od Stanca“ autora Marina Držića

LIKOVNI	
Vlado, Miho, Dživo Pešica, maškare (<i>maskari</i>) (iz Dubrovnika)	Stanac (s rijeke Pive)

Antiteze:

grad – selo

Dubrovčani – vlasi

domaći – došljaci

mladost – starost

Stanac	Dživo
star, praznovjieran, naivan, priprost	slatkorječiv, mudar, lukav, samopouzdan, dosjetljiv

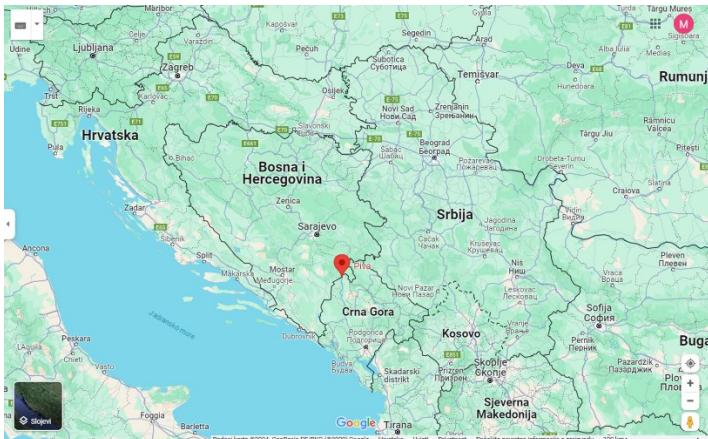
- dramski se sukob temelji na antitezama

PRILOZI

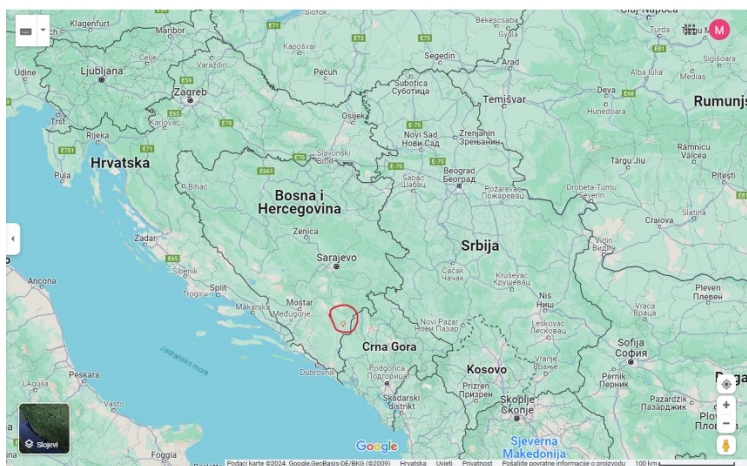
Fotokopije svih priloga (nastavnih materijala koji se koriste tijekom sata)

1. Slikoniz

- Fotografija lokacije rijeke Pive (izvor: Google karte)

- Fotografija lokacije općine Gacko (izvor: Google karte)

2. Učenička anketa

Učenička anketa

Spol (zaokružiti): muški ženski

Godine (upisati): _____

UPUTA: Zaokruži slovo ispred odgovora koji držiš točnim ili označi u kojem se stupnju slažeš s dolje navedenim tvrdnjama.

1. Brojem od 1 do 5 označi koliko ti je komedija bila zanimljiva (broj 1 označava da ti je komedija bila dosadna, a broj 5 da ti je bila jako zanimljiva).
 1 2 3 4 5
2. Stanac je žrtva:
 - a) vlastite naivnosti
 - b) okrutnosti dubrovačkih mladića
3. Način na koji su se dubrovački mladići našalili sa Stancem:
 - a) opravdavam
 - b) ne opravdavam
4. U komediji je prikazan naraštajni sukob. Čiju stranu zastupa autor?
 - a) Autor zastupa mladost.
 - b) Autor zastupa starost.

5. Imaš li drugačije mišljenje o komediji nakon interpretacije lektire u školi?
- a) Ne, imam isto mišljenje o komediji.
 - b) Da, bolje razumijem likove i sadržaj.
 - c) Da, imam gore mišljenje o komediji.
6. Brojem od 1 do 5 označi koliko držiš da je tema komedije svezremenske (broj 1 označava da uopće nije svezremenska, a broj 5 da je izrazito svezremenska).
- 1 2 3 4 5
7. Brojem od 1 do 5 označi koliko si nakon čitanje komedije „Novela od Stanca“ zainteresiran/ zainteresirana za čitanje drugih djela Marina Držića (broj 1 označava da uopće nisi zainteresiran/ zainteresirana, a broj 5 da si jako zainteresiran/ zainteresirana).
- 1 2 3 4 5

*Prilagođeno prema obrascu pismene pripreme za polaganje stručnog ispita iz Hrvatskog jezika Agencije za odgoj i obrazovanje.

9. LITERATURA

Izvori:

Držić, Marin. 2006. *Novela od Stanca. Dundo Maroje. Skup. Tirena*. pr. Čale, Frano; Muhoberac, Mira. Zagreb: Školska knjiga

Literatura:

Bagić, Krešimir. 2012. *Rječnik stilskih figura*. Zagreb: Školska knjiga

Batušić, Nikola. 1978. *Povijest hrvatskoga kazališta*. Zagreb: Školska knjiga

Bilić, Ivana. 2021. *Držić iz pera Radića*. Dubrovnik: Dom Marina Držića, <https://muzej-marindrzić.eu/wp-content/uploads/2022/02/Drzic-iz-pera-Radica.pdf> [pregled 6. 7. 2022]

Bogdan, Tomislav. 2010. *Ljubavna lirika Marina Držića*. U: Batušić, Nikola – Fališevac, Dunja (ur.) 2010. *Marin Držić 1508 – 2008. Zbornik radova s međunarodnoga skupa održanog 5 – 7. studenoga 2008. u Zagrebu*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Bogdan, Tomislav. 2017. *Kratki spojevi: Zamke kontekstualizacijskih pristupa renesansnoj književnosti*. U: *Prva svitlos. Studije o hrvatskoj renesansnoj književnosti*. Zagreb: Matica hrvatska

Bošković-Stulli, Maja. 2010. *Držić i dubrovački folklor*. U: Batušić, Nikola – Fališevac, Dunja (ur.) 2010. *Marin Držić 1508 – 2008. Zbornik radova s međunarodnoga skupa održanog 5 – 7. studenoga 2008. u Zagrebu*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti

Corrigan, Robert. 1971. *Comedy: a Critical Anthology*. Boston: Houghton Mifflin

Crijević, Saro. 2008. *Marin Držić*. U: ur. Batušić, Nikola; Fališevac, Dunja. 2008. *Putevima kanonizacije: zbornik radova o Marinu Držiću 1508.-2008*. Zagreb: HAZU

Čale, Frano. 1979. *O životu i djelu Marina Držića*. U: Čale, Frano (prir.) 1979. *Marin Držić, Djela*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber

Čale, Frano. 2006. *Fusnote i tumačenja Novele od Stanca*. u: Držić, Marin. 2006. *Novela od Stanca. Dundo Maroje. Skup. Tirena*. pr. Čale, Frano; Muhoberac, Mira. Zagreb: Školska knjiga

- Diklić, Zvonimir. 1990. *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti*. Zagreb: Školska knjiga
- Držić, Marin. 2017. *Novela od Stanca. Napengao Dubravko Kastrapeli*. Dubrovnik: Dom Marina Držića
- Dujić, Lidija. 2013. *Iskustvo praga u Držićevoj Noveli od Stanca*. u: *Narodna umjetnost – Hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku* 2: 173 – 187
- Dujmović Markusi, Dragica; Bogdanović, Mirjana; Močnik, Vedrana; Španjić, Tanja; Žukina, Romana. 2020. *Metodički priručnik 2*. Zagreb: Profil Klett
- Dujmović Markusi, Dragica; Rossetii-Bazdan, Sandra. 2020. *Književni vremeplov. Čitanka za prvi razred strukovnih škola (140 sati godišnje)*. Zagreb: Profil Klett
- Dujmović Markusi, Dragica; Rossetii-Bazdan, Sandra. 2022. *Književni vremeplov. Čitanka za prvi razred strukovnih škola (105 sati godišnje)*. Zagreb: Profil Klett
- Fališevac, Dunja. 1996. *Predgovor*. U: Držić, Marin. 1996. *Novela od Stanca. Skup*. Zagreb: Konzor
- Fališevac, Dunja. 1997. *Mjesto epike u hrvatskoj renesansnoj književnosti u Dubrovniku*. U: Fališevac, Dunja. *Kaliopin vrt: Studije o hrvatskoj epici*. Split: Književni krug Split
- Franičević, Marin. 1983. *Povijest hrvatske renesansne književnosti*. Zagreb: Školska knjiga
- Frye, Northrop, 2000. *Anatomija kritike*. Zagreb: Golden marketing
- HE = *Hrvatska enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslava Krleže. <https://enciklopedija.hr/> [pregled 2. 6. 2024.].
- HJP = *Hrvatski jezični portal*. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=main> [pregled 9.6.2024.]
- Kolendić, Petar. 1958. *Držićev Stanac u poslovicama*. U: pr. Pantić, Miroslav. 1958. *450 godina od rođenja Marina Držića*. Beograd: Srpska književna zadruga
- Košuta, Leo. 1982. *Siena u životu i djelu Marina Držića*. U: ur. Batušić, Nikola; Fališevac, Dunja. 2008. *Putevima kanonizacije: zbornik radova o Marinu Držiću: 1508-2008*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
- LMK = *Leksikon Marina Držića*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Dom Marina Držića. <https://leksikon.muzej-marindrzic.eu/> [pregled 4.5.2024.]

- Lowe, Nick, 2007. *Comedy*. Cambridge: Cambridge University Press
- Lozica, Ivan. 1996. *Folklorno kazalište (Zapisi i tekstovi)*. Zagreb: Matica hrvatska
- Marulić, Marko. *Judita*. https://www.gssjd.hr/wp-content/uploads/2010/11/marulic_judita.pdf [pregled 7.9.2024.]
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 29. 1. 2019. *Vrednovanje usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda u: Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za srednje strukovne škole na razini 4.2 u Republici Hrvatskoj*, NN 10/2019
- Pavličić, Pavao. 1996. *Marin Držić ili manirist i sudbina*. U: Držić, Marin. 1996. *Dubrava u komediju stavljena*. Zagreb: Mozaik knjiga
- Prosperov Novak, Slobodan. 1984. *Planeta Držić. Držić i rukopis vlasti*. Zagreb: Cekade
- Prosperov Novak, Slobodan. 2003. *Povijest hrvatske književnosti. Od Bašćanske ploče do danas*. Zagreb: Golden marketing
- Rosandić, Dragutin. 2005. *Metodika književnoga odgoja (Temeljni metodičkknjiževne enciklopedije)*. Zagreb: Školska knjiga
- Slamniĝ, Ivan. 1981. *Hrvatska versifikacija*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber
- Slavić, Dean. 2011. *Peljar za tumače: Književnost u nastavi*. Zagreb: Profil
- Solar, Milivoj. 1982. *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga
- Stojan, Slavica. 2007. *Slast tartare. Marin Držić u svakodnevici renesansnog Dubrovnika*. Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti; Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku
- Šćuric, Ramona. 2021. *Studentica završila u bolnici zbog savjeta s TikToka koji joj je uništio lice*. *Srednja.hr*, 4.12.2021. <https://www.srednja.hr/svastara/foto-studentica-zavrсила-u-bolnici-zbog-savjeta-s-tiktoka-koji-joj-je-unistio-lice/> [pregled 1.8.2022.]
- Švelec, Franjo. 1968. *Komički teatar Marina Držića*. Zagreb: Matica hrvatska
- Tatarin, Milovan. 2011. *Čudan ti je animao čovjek. Rasprave o Marinu Držiću*. Zagreb, Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
- Vetranović Čavčić, Mavro. *Pjesni razlike*. https://lektire.skole.hr/wp-content/uploads/2020/01/vetranovic_pjesnirazlike.pdf [pregled 2.6.2024.]